

Írta: HORVÁTH LAJOSNÉ BAÁN EMÍLIA

„Tudok ölelni múltat a jelenben,
És akarom ölelni a jövőt.....”
/Sík Sándor/

Előszó

Három ok vezetett arra, amikor elhatároztam kis falunk krónikájának megírását.

Az egyik ok, hogy szeretett falunkat még áldozatok árán is szolgálni kívánom az iskola falain kívül, mint aranydiplomás tanítónő és magyar-történelem szakos tanár.

Ehhez kaptam az aranydiploma átvételekor a megtisztelő levélben is felkérést. Részlet a levélből: „A szabad európai arculatú Magyarország sorsa nem utolsó sorban a szabad humánus lelkületű pedagógusokon nyugszik. Hatalmas feladatok állnak előttünk. A feladatok vállalásában és megoldásában az értékek megőrzésében az Ön példája is előttünk kell, hogy lebegjen.

Kérem, erejéhez mérten ismereteivel és tapasztalataival segítse szűkebb környezetében ezt az átalakulási folyamatot, hogy Ady szavaival élve –„a legrababb magyar tanító” helyett a „szabadító tanító álljon a jövő nemzedéke elé”.

/Dr. Cseh Sándor főigazgató/

Másik ok, hogy írásommal jó szolgálatot vélek tenni mindazoknak, akik gyermekek és serdülő ifjúság nevelésével foglalkoznak, de azoknak is, akiket komolyan érdekel falunk múltja.

A harmadik ok rádöbbenett arra, hogy sajnos, ez az utolsó lehetőség előregedett kis falunkban a krónika megírására, hisz nem élnek már közöttünk akikre számíthatnánk az átélte történelmi események átadására.

Ma már a legnagyobb gondosság mellett is lehetetlen minden fontos eseményről tudósítani, tudomást szerezni. Ez viszont nem ok arra, hogy nem írjuk le azt, amit tudunk, mert „csak a leírtakról lehet történelem.”

Mindenek előtt a tárgyilagosságra és a lényeg megírására törekedtem. A legtöbb eseménynek írásos alapja van. Az első világháborút megelőző és utáni időkről drága „Édesanyám”, Baán Györgyné sz. Horváth Gizella a szavahihető adatközlőm, aki 1995-ben 96 évesen távozott az élők sorából. Sok éven át sok-sok gyermek, sok órán keresztül hallgatta ízes népi nyelven történeteit, életének való eseményeit gyermekkorától kezdve. Hallgattam én is, nemcsak mint gyermek, hanem felnőtt koromban is, akit hallatlan emlékező tehetséggel áldott meg a jó Isten.

Rá emlékezve:

Foszló köténye lobog előttem,
mint gyászlobogó egy élet fölött.
Fejkendőjét őrzöm, szomorú fejére
mindig csak fekete kendőt kötött. „

Látom a szemét, mely rettegve nézett
a holnap elébe, hogy mi lesz velünk?
Ezernyi gondot dajkált a szívében,
Míg sütötte, főzte eledelünk.

És csöndben elment, mint anyák ha mennek,
búbánatát, gondját itthagya nekem.
Ő sérthetetlen, mint minden hallottak,
nem ér el hozzá többé semmi sem.”

Az első világháborúról és azt követő időkről drága „Édesapám”, Baán György is sokat mesélt, aki Sopronhorpácsról került Böbe, és 1977-ben 79 éves korában halt meg.

„Azóta 26 év telt el, és én most is érzem szerető szívének dobbanását”. Ők voltak az a generáció, akiket sorozás nélkül vittek egyenesen a frontra. Munkája közben mindig dalolgatott. Sok régi dalt is tanultam így Tőle. Nem a mulatozás miatt dalolt. Éjszakákon át dolgozott, hogy előteremtse taníttatásunk költségeit.

Amikor már magam is átélője és szemlélője voltam a történelmi idők eseményeinek, tudatosan rögzítettem azokat. Gyűjtőmunkám eredményeit először a felszabadulás 25. évfordulójára készített krónikában adtam közre. Akkor az összeállításával engem bíztak meg. Én kértem fel azokat a segítőtársakat is, akik a különböző területek megírásával lehetővé tették krónikánk akkori megjelenését. Az egyes témáknál most is átvettem az általuk írtakat nevük megjelölésével. Itt jegyzem meg, hogy az akkori krónika célja községünk 25 éves fejlődésének, így 1945-1970-ig való leírása volt. Régi történetét csak /dióhéjban/ röviden említettük.

A helyi eseményeknél sok helyen megemlítettem a környék, a megye, az országos és világeseményeket is. Ezzel talán érthetőbb és érdekesebb a visszaemlékezés.

A mostani krónika írását is többen segítették. Nevük a könyvben saját névvel szerepel. Segítségüket ezúttal is hálásan köszönöm.

Külön köszönetet mondok azoknak, akiknek a könyv megírása és megjelentetése önzetlen segítségük és pártfogásuk nélkül nem valósulhatott volna meg.

Kívánjuk, hogy a krónika erősítse a kis falunk iránti érdeklődést, szeretetet! Fiataljaink ismerjék meg elődeink és a ma élő idősebb korosztály küzdelmeit, rajtuk keresztül egész népünk sokszor oly nehéz, keserves életét, sorsát!

Községünk régi története

A költővel együtt kérdezzük mi is, és vele együtt válaszolunk rá:

„És ki tagadná, hogy a múlt
többé nincsen?

A lélekben azonban ott van még
A múlt emléke is.”

/Augustinus: Lelkünkkel mérjük az időt/

Igen, ott van még a múlt emléke. Íme hát községünk krónikája, amelyben felvillannak a szenvedésekkel is teli múlt emlékei, dicső elődeink tettei, akiknek neve átragyog az enyészeten.

Kis falunk Bő a történelmi Sopron vármegyéhez tartozott. A megye, északnyugati csücskében, a Répce folyó partján fekszik, Szombathelytől 30 km-re, Soprontól 46 km-re. Lócs, Sajtoskál, Mesterháza, Chernelházadamonya, Gőr és Bük veszik körül. Nyugat felől a Kőszegi-hegy vonulata kékellik, és zárja be a látóhatárt. Amikor a hegy tisztán látható esőt ígér, amikor homályban marad szép időt jósol. Községünk dús rétjei, termékeny, humuszos földjei gazdag termékeikkel jutalmazták egykor falunk szorgalmas földművelő népét. Kies, de nekünk kedves, szép tiszta kis falu, amelyhez a legnagyobb szeretet fűz. Ennek a falunak minden röge, minden porszeme kedvességet, szépséget sugároz.

1950 óta Vas megyéhez tartozik.

A soproni múzeumban őrzött leletek tanúsága szerint Bő lakott hely volt már a kőkorszakban is. Egy 1909-ben előkerült kőkorszaki kőeszköz bizonyítja ezt.

A római uralom idején táborhely. A kastélyról /ma Köztársaság tér 2. szám alatt/ és másutt is római leletre bukkantak, amit több éremlelet is igazol. A kastélyról kevesen tudunk. Egykor kétszintes volt, amelyet a 19.sz-ban lebontottak. Előtte korábban szobor állt. Ma a helyén egy hullámos oromzatú Nepomuki Szent János kápolna látható.

Hosszan tartó véres háborúk után Kr.u.9-ben a Dunántúl nyugati része Pannónia név alatt római tartomány lett. Ezzel megkezdődött a négy évszázadig tartó kultúrmunka, mely lassanként teljesen átalakította a terület képét. A Dunántúlnak alig van olyan helye, ahonnan római emlék ne került volna napfényre.

A település korai lakottságát bizonyítja a soproni múzeumban egy honfoglaláskori nyakban hordott tárgy is. A honfoglalás után a 10-11. sz-ban egyes vélemények szerint a Lélel és Bulcsuval együtt harcoló Sur vezér nyári szállása volt.

A neve alapján Bő nemzetségi központ lehetett. Egyébként a „bö” szó török eredetű, ami a honfoglaló magyaroknál vagyonost, illetve nemzetségfőt jelentett.

Középkori oklevelek 1181-ben említik először, amikor Bő és Lócs a keresztesek birtoka, majd 1237-ben. Ez évben az Osl-i nemzetség bői vagy másképpen Szatmár ágának egyik tagja Szatmár, fia, Miklós végrendeletileg a Templomos Lovagokra hagyja bői, damonyai és lőcsi birtokait.

Bő a tatárjárás előtt is népesebb község lehetett, ezért telepedtek itt meg a Templomos vitézek, akik hamarosan monostort építettek. /Ez a monostor, szeretetház a mai Köztársaság tér 2. szám alatt/ a hajdani Németh Antal- féle telken állott.

- 1261-ben a lovagoknak tehát monostoruk van Bőben. Bizonyára templom is volt a községben. /Erről bővebben „A templomunk története című részben/
- 1265-ben „preceptor de Beu-ről” vagyis bői mesterről, házfőnökről van szó.
- 1269 körül Bő, mint hiteleshely szerepel, ahol a szerződéseket és egyéb hivatalos iratokat állítják ki.
- 1312-ben meg is szüntek. Ekkor a bői templárius konvent és birtok a Szent János Lovagok tulajdonába ment át, akik
- 1636-ig meg is maradtak Bő urainak, de utóbb már csak soproni székhellyel.
- 1637-ben Draskovics György győri püspök a bői birtokot és kegyuraságot a soproni jezsuitáknak adja, akik
- 1773-ig a Rend eltörléséig bírták. Ezután árverésen a Jankovics grófok tulajdonába került, akik
- 1880-ig több mint 100 évig voltak birtokosai.
- 1880-ban a Nagycenki Cukorgyár Részvénytársaság vásárolta meg. Ezek kezéről több nemesi család kezére szállott. Ők voltak a bői plébánia kegyurai 1945-ig.

Kiváltságok:

Bő kezdettől jobbágyközség volt. Legtovább a keresztes lovagoknak, majd a soproni jezsuitáknak a jobbágysai, akik a község javára több privilégiumot tudtak a királynál kieszközölni. Így Mátyás királytól, aki

1483-ban megerősítette Bő régi vámmentességét.

1499-ben II. Ulászló ismét megerősítette.

1593-ban Rudolf király a Mátyás királytól kapott kiváltságlevelet nemcsak megerősítette, de elrendelte, hogy a bői keresztes jobbágyokat senki se ne tartóztassa, rajtuk semmiféle adót be nem hajtson!
Bő tehát vámmentességet, adómentességet és bírósági hatáskör alól fölmentést is élvezett. Amikor Csepregben a vámhelyzet értek, belecsaptak a lovak közé. Akkor maradt fenn ez a mondás:
„Büi gyerek hetty, vámot nem fizetek ketty!”
Kezdetől fogva vásártartó joga is volt Bőnek

1660. évben pedig mezőváros /oppidum/ lett. Ezzel a szabad királyi városok és jobbágyközségek között foglalt el középhelyet, ami bizonyos tekintetben nemesi jelleget adott a községnek.

Bő város pecsétje:

Régi iratokon Bőnek több pecsétlenyomata látható.

1. A bői hivatalos iratok viaszpecsétjein kardot rántó vitéz álló alakja van, s körülötte a „Ttes nemes” körírás olvasható a „Büi város” jelzőjeképpen. A pecséten az 1600-as évszám is látható.
2. Egy 1721. évi Tesztimoniális-levélben piros viaszban, mintegy 2,5 cm átmérőjű kerek pecsét van. Rajta középen álló alakban egy páncélos vitéz kivont karddal s magas süveggel. Körirata: „Ttes Büi város” Évszám nem látható.
3. Egy 1790. évi Öröklevélen szintén piros viaszlenyomattal ez a 205 cm átmérőjű kerek pecsét van. Felirata: „Nemes Büi Város Pecséti” Évszám kettő van rajta. 1600 és 1765. A vitéz alakja kissé más, de lényegében ugyanaz. Az 1600-as évszám valószínűleg azt jelenti, hogy Bő ez évben lett mezőváros. /oppidum/ Ekkor kaphatta a vámmentességet és vásártartási jogot. A vitéz pedig a keresztes lovagok alakját akarja szemléltetni, akiké volt a bői birtok.

Bő neve:

A középkori oklevelek és anyakönyvekben Beu, Beuu, Bü, Beuw, Kisbeu néven szerepel. Még az 1900-as évek elején is régiesen Beőnek írták.

Küzdelsei:

- A letűnt századok során Bő is átszenvedte a harcos idők pusztításait. A tatárok felperzselték, akik végigpusztították hazánkat is, szinte nem maradt kő kövön. Európa bástyája azonban újra fölépült és századokon át teljesítette áldozatos tevékenységét a kereszténység védelmében.
- 15.sz. végén községünk teljesen elpusztult a Csepreg környéki harcokban. Okát okleveleink nem említik, de néhány év múlva újjáépítették. Sokat szenvedett a töröktől.
- 1529-ben feldúlták, végigrabolták az egész Sopron megyét. Mintegy 100 ezer rabszíjra fűzött magyart hurcoltak el, amikor elvonult az országból. Még súlyosabban érintette vidékünket az
1532. évi hadjárat. Szolimán szultán meg volt győződve, hogy Kőszeget könnyű szerrel beveszi. Csapatának egy részér Bécs irányába előretolta. A sereg élelmét harácsoló portyázó csapatok az egész környéken Sopronig majdnem mindent elpusztítottak. A török sereg 250 ezer főből állott. 25 napig eredménytelenül ostromolták Kőszeget. A lakosság megfogyatkozott. Aki nem tudott idejében elrejtőzni, azt vagy elpusztították vagy elhurcolták. Kőszeg ostroma után mintegy 30 ezer embert hurcoltak el az országból.
- 1580-ban tűzvészben 8 ház leégett falunkban.
- 1586-ban egy bűnügyről maradtak fenn adatok. Egy átmulatott este után Fejér Pétert, akit itt Hegedűsnek is neveztek, Szalai Máté, Szalai Vince és Albert Péter doronggal agyonverték, mert nem volt hajlandó tovább muzsikálni. Fejér Péter özvegye Borbála asszony ezért perbe fogta őket a megyegyűlésnél.
- 1591-ben az ősi katolikus faluban is felütötte a fejét a protestantizmus. A reformáció idején felveszik az új hitet.
- /Kiegészítés „A templomról” szülő részénél/
- 1605-ben Bocskai hadai elfoglalják Csepreget, majd rövid idő múlva Kőszeget is. Az egész környéken garázdálkodtak, de ugyanezt tették a császári hadak is.
- 1620-ban Csepreg és környéke ismét harci események színhelye. Bethlen Gábor seregei Csepreg és Kőszeg vidékén száguldoztak. Csepreg Bethlen birtokába jutott. Feldúlása ekkor történt, de a várost teljesen Esterházy Miklós hadai pusztították el.

Érdemes itt megemlíteni Nádasdy Ferenc nevét, akit „Fekete bégnek” neveztek. Már 22 éves korában az ország főkapitánya lett. Szinte minden csatában részt vett, és azokat sorozatosan meg is nyerte. A török fölött aratott győztes csatáinak egy-egy jelenetét a „sárvári vár” dísztermének mennyezetén örökítette meg művészi módon az ismeretlen alkotó. Nádasdy Ferenc Sárváron halt meg 1604-ben.

1605- ben fia, Nádasdy Pál Bocskai Istvánt

1619- ben Bethlen Gábort támogatta. Éppen ezért Esterházy Miklós, II. Ferdinánd híve.

1621- ben végigpusztította vidékünket. Esterházy Miklós a „a lánzséri és lakompaki” várak ura német, kozák, tót és horvátokból álló császári hadsereggel indul Csepreg városa felé, hol a helybeli lakosokon kívül nagyszámú vidéki nép volt. Összegyűlve a félelem miatt. A hadsereg élén lobogott Esterházy zászlaja. Iszonyú mészárlás kezdődik. A bőszi hadsereg senkit sem kímél.

„A templom padlásán meggyilkoltaknak vére a falakon csorog le...A toronyba menekülteket tűz lángja emésztette meg, mely 3 harangot is leolvasztott....”

A megölt holttestek száma 1223-at tesz; ennyien temették el egyszerre, de hányan veszték el még a tűzben és vitettek fogságra?

...és e romlásnak okozója Esterházy Miklós. Meghálálta neki szolgáltatásait az osztrák császár; 1625-ben grófi rangra emelte. Ilyen szörnyű tettek félelmítették akkor falvaink életét.

Később Nádasdy Pál is kiegyezett a Habsburgokkal. 1625-ben Ő is grófi címet kapott.

1683- ban amikor a török ismét Bécs ellen vonult, itt ment keresztül. Kfara Musztafa 250 ezer főt számláló sereg élén jelent meg Bécs alatt. A rettenetes haderő élelmét hadisarccal és rablással teremtették elő. Vidékünk sokat szenvedett az ostrom idején. Az itt táborozó török-tatár had égetve, gyilkolva hagyta el a vármegyét. Útjában mintegy 500 falut felperzselt. Valószínű Bő is köztük volt.

1686- ban oklevelek tanúsága szerint Sárvár melléki ember tüzte ki a zászlót Buda visszafoglalásakor. Elődeink pedig azt állították, hogy „böi” ember volt az. 150 évig voltunk török fennhatóság alatt 3 részre szakítva, de ismét egységes nemzet lettünk.

18.sz. elején kuruc-labanc járás nyomorította a népet. Tűrnie kellett hadaiknak zsarolását. A kuruc-labanc hadak megsarcolták a községeket. Rendszerint fel is gyújtották, a lakossággal pedig erőszakoskodtak. A kurucság tömege nem volt rendes hadsereg, csak részben folytattak harcot az ellenség ellen.

- 1709- ben Heister tábornok csapatai pusztították el környékünket. Rákóczi csapatai szintén sarcot vetettek ki a településünkre. A fejedelem szigorú parancsa értelmében nem erőszakoskodhattak. Sajnos, ők nem ismertek irgalmat, ha a sarcot nem kapták meg.
- 1710 nyarán a háború következményeként felütötte fejét a megye területén a pestis, ami a települések lakóinak szinte negyedét elragadta.
A török háborúk és szabadságharcok pusztításairól az egyházlátogatási jegyzőkönyvek is tanúskodnak. A templomok újjáépítése igen nagy áldozatokat követelt. A jegyzőkönyvek hangsúlyozzák, hogy a természeti csapások, a sok jégeső, sáskajárás, szinte az egész 18. századon át dühöngő állatvész folytonosan útjában állt a lakosság gazdasági megerősödésének.
- 1809- ben Ferenc osztrák császár és Napóleon háborúja érte el vidékünket. Május 29-én futárok útján közölték a községekkel, hogy megérkezett Sopronba a francia sereg. Felszólították a községek és majorok lakóit, hogy a megszálló franciákkal szemben legyenek emberségesek a nagyobb veszedelem elkerülése érdekében. Kívánságukra lássák el őket a szükségesekkel. Június 13-án az osztrák csapatokkal egyesült nemesi felkelők a „kismegyeri csatában” teljes vereséget szenvedtek. Ezután a franciák a mai Győr-Sopron megye egész területét megszállták. A hadisarcból pedig minden településnek, így Bőnek is vastagon kijutott. Mintegy 2 ezer katona ütött tanyát a bőni erdőben. A generálisok a plébánián laktak.
A megszállás majdnem fél évig tartott. Egyes településeken házanként írták ki a sarcként lerovandó javakat.
A francia háborúk következményeként a pénz elértéktelenedett.
1811. márciusi devalváció során egyötödére értékelték le a pénzt. A száz forintos bankó 20 Ft-ot ért, a 30 krajcárból 6 krajcár lett.
- 1813- ban olyan nagy árvíz volt Bőben, hogy a plébánia pajtája is megtelt vízzel.
- 1813- ban 7 ház leégett a templomtól keletre.
- 1814- ben szintén nagy árvíz volt.
- 1815- ben ismét.
- 1831- ben a kolera szedte áldozatait megyeszerte, így községünkben is. A településeket lezárták. Megszűnt a közlekedés. Szigorú „vesztegzár”intézkedéseket hoztak, amelyek nagyban növelték a helyben maradottak félelmét. Aki menekülni próbált és a záróvonalnál nem állt meg, agyonlőtték. Aki átszökött a kordonon, 5-20 évig terjedő börtönnel büntethették. Mindenütt örök voltak a faluk bejáratánál, hogy idegen be ne léphessen oda.

1848. szeptember 11-én Jellasics horváth bán kelt át a Dráván. A hadsereg 35-37 ezer főből állt. Cél: Pest. A magyar honvédség azonban Móga tábornok vezérletével Pákózdnál útját állta.
Az 1848 szeptember 29-i fényes győzelem után Jellasics megvert hadainak egy részével erőltetett menetben Bécsnek vette útját. Hadai többi, mintegy 8-10 ezer főnyi részét Theodorovics tábornok vezényletével Sopron megye területére indította el, hogy innét Vas megyén keresztül térjenek vissza otthonukba. Ahol ez a rabló hadsereg áthaladt, sorscsapásként mindent elpusztított.
1882. február 4-től 1883. május 11-ig 9 gyermek halt meg torokgyíkban falunkban.
- 1886- ban az új községi törvény folytán megszűnt Bő mezővárosi jellege.
- 1896- ban fényes ünnepséget rendeztek, és méltóképpen emlékeztek országszerte a "Millennium" alkalmából.

A jobbágyok helyzetéről

- 1543- ban 18 jobbágytelek van Bőben.
- 1598- ban 49 ház van.
- 1696- ban 33 a jobbágytelkek száma. Ezek már feltételek voltak. Bőben csaknem mindenki telkes jobbágy volt, féltelkesek, zsellérek alig voltak. A jobbágyok kötelességeit és jogait maguk a földesurak írták kényük-kedvük szerint. Az úrbéres birtokok /telki állomány/ a jobbágyok /úrbéres/ birtoka. Ebből éltek családjukkal. Amikor nem robotoltak ezeken dolgoztak. A tulajdonjog a földesúré volt, mert a Werbőczy-féle Hármaskönyv szerint tulajdonos csak főúr vagy nemes ember lehet az országban. Az úrbéres birtok használatáért az úrbéres terményt vagy robotot szolgáltat a földesúrnak. Az adót is ő fizette a birtok után. Ezt a birtokot nem lehetett növelni. Tilos volt eladni, felosztani, megterhelni.
1766. dec. 29-én Mária Terézia Sopron, Vas, Zala, Somogy, Tolna és Baranya megyékben egységes Urbárium kiadását rendelte el. „Urbáriumnak” nevezték a földesúr és a jobbágyok közötti írásbeli rendelkezést, ami a jobbágyok jogait és kötelességeit szabályozta.
Meghatározta, hogy mekkora belső telek, szántó és rét jár egy jobbágytelekhez. Megszabta a földesúr számára járó robot, termény, pénzjáradék és ajándék mértékét. Ez azonban nem mindenhol váltotta be a hozzá fűzött fűzött reményeket. Volt ahol rosszabb helyzetbe hozta a jobbágyokat.

1767- es Urbárium a jobbágytelkek tulajdonjogát nem adta vissza, ez csak 1848 után vált lehetségessé.

Jobbágyföldek voltak Bőben a 18.sz. közepén: az Átóban, Völgyekben, Cserbokornál, Rövidtopolban, Rákócz alatt, Kútszerben, Póriczben, az első másodharmad- és tizeddülőben.

1860 ban az úrbériség megszüntetésével Bő egyezséget kötött akkori földesurával, Jankovics Klementina grófnővel.

Ekkor már 117 a jobbágytelkek száma.

Bő mezőváros fénykora

A 17-18. századra tehető. Évente 4 országos állat és kirakodó vásárt tartottak.

1. február 6-án: Dorottyakor. Emlékezetes marad ez a vásár. 1929-ben ezen a napon kegyetlen téli idő kezdődött. Annyi hó esett, hogy a falu végén alagutat kellett ásni a hóban, hogy a járművek közlekedhessenek.

2. május 9-én

3. augusztus 10-én

4. október 4-én volt. Az árusok sátrai a mostani park helyén helyezkedtek el. Az állatvásárt a mai polgármesteri hivatalhoz tartozó helye, a „vásártéren” tartották. Bőben sok volt a takács. A környékbeli mestereket összefogó céhek közül a takácsok :

1604-ben szerezték privilégium levelüket.

1614-ben a Répce folyó molnár mesterei gyűlést tartottak Csepregben. Ezen megjelent János mester, a soproni keresztes vitézek bői molnára is.

Ugyanebben az évben a csepregi molnár céh jegyzőkönyve felsorolja a 91 malmot, melyek idetartoznak. Ezek között van a soproni keresztes Vörös Mátyás uram bői malma 3-os.

Összesen 211 kerek lisztjárom és kásátörő malom van a céhben.

1660 táján találkozunk először Bő régi családjai közül a Babos, Kazmar, Rozmán, Nagy, Molnár, Takács, Varga, Östör nevekkal.

1674-ben szerezték privilégium levelüket a csizmadiák és vargák.

Bő a környék egyik központja volt még a 19. században is. Ezt bizonyítja az 1850-ben végzett felmérés is, amely szerint már csak a takács céh működött, de 29 mesterrel 5 legénnyel és 6 tanulóval. Ezt támasztja alá az is, hogy a 18.század végén, a 19. század elején országosan fellendülő juhtenyésztés Bőben is érezhető hatását. Több mint ezer birkát tartottak számon, ezáltal volt, mit feldolgozniuk a takácsoknak. Még ma is vannak termékei a régi – szövéseknek, és vannak tárgyi emlékei is.

A fejlődést jól érzékeltetik az alábbi adatok is.

Lélekszáma 1697-től 1912-ig:

1697-ben	367 fő
1714-ben	636 fő
1735-ben	652 fő

A II. József által elrendelt első népszámlálás szerint:

	1785-ben	625 fő élt 107 házban.
Majd	1802-ben	690 fő
	1873-ban	944 fő
	1880-ban	1077 fő
	1912-ben	1127 fő
	1920-ban	volt a legmagasabb népességi csúcs 1219 fővel.
	1930-ban	1213 fő
	1946-ban	1200 fő lakosainak száma. Kivétel nélkül katolikusok.

A II. világháború óta 40%-kal csökkent falunk lakossága.

1990 óta megállt, sőt kissé nőtt is.

„Boldog békeidők”

A 20. sz. első éveit s az első világháborút megelőző időszakot „boldog békeidőként” tartották számon az öregek. Nem is egészen jogtalanul, s ha csak Európát és az Egyesült Államokat tekintjük.

Az európai emberek élete a háborút megelőző évtizedekben többen változott, mint azelőtt századok alatt.

A modern nagyipar, a fejlődő könnyűipar s a technika is csodákkal lepte meg az embereket.

Községünk lakossága ebben az időben közép- kis- és nincstelen parasztokból áll. Sokan a környék uradalmaiba jártak idénymunkára. Voltak, akik cselédként tengették életüket. A „béke” érzete tette könnyebbé az életet.

Ebben az időben viszont növekedett a kivándorlás az országból.

*és....”kitántorgott Amerikába
másfél millió emberünk.”*

Így vádolja később József Attila e korszak urait.

1911. szeptember 8-án nagy tűzvész pusztított Böben. Sok pajta, kazal, ház leégett a Temető, /ma Kossuth/ a Damonyai /ipicson/a Hunyadi utcában és Kisszeren /ma Köztársaság tér keleti része/.

A „boldog békét” a háborús készülődés alapozta meg. Érték már a nagy háború feltételei. A nagyhatalmak két csoportja az antant és a központi hatalmak között az ellentétek, annyira kiéleződtek, hogy az 1910-es években már nem volt kétséges a háborús összecsapás. Mikor? Csak ez volt már a kérdés. Csak alkalomra vártak.

Utólag került kezembe a Varga Lajos által átadott szavahihető „Napló” az 1900-as évektől, amely az idősebbek által még jól ismert Halászy Károly írása. A vidék közismert birtokosa a Nagycenki Cukorgyár Rt. volt. Halászy tekintetes úr pedig ahogy akkor nevezték, az egész környék gazdasági intézője. Naplójának témái is elsősorban a gazdasággal voltak kapcsolatban. A hét napjainak megnevezése után az időjárás, napi elfoglaltságának helye, mezei munkák, gyűlések, szakemberekkel, képviselőkkel, barátokkal való találkozások mellett kitért a faluban történt kirívóbb eseményekre is. Mély vallásosságára utal, hogy minden vasárnap és az év minden ünnepnapján megjegyzi, hogy Beőben vagy Guárban volt a szentmise.

Íme a kiragadott példából egy csokorralaló:

1901. június 5. Ma 9 órára volt kitűzve a körorvos választás Beőben. Pályázott 5 orvos, de mindannyi héber vallású. Meg lett választva Hirschenhauser, még pedig felkiáltással, aki nyomban letette a hivatali esküt. Délután volt az áldomás.

Augusztus 18.: Tűzoltóvigalom Beőben.

Augusztus 22.: Borzasztó napra virradtunk. Községünkben irtózatos tűzvész pusztított, amely 9-10 óra között a délelőtti órákban keletkezett és állítólag legelsőben pajta gyulladt volna ki! A tűz északi széllel oly rohamosan terjedt, hogy csak nagy erőfeszítéssel sikerült lokalizálni, mert különben az egész község hamuvá égett volna. Elégett 51 lakóház és 67 pajta, temérdek gabona, takarmány és szalma. Szarvasmarha úgyszintén, sertés szintén nagy számban elpusztult. Hogy az óriási kárnak ki az okozója, nem lehetett megtudni.

Augusztus 30.: Csepregben 3 órakor Conferentia Soproni kiállításai ügyben. Újabb összejövetel határozatott el, még pedig szeptember 20-án délután 3 órakor a Pannónia kertjében. Nagyságos Bauer Ottó elnök úr kegyeskedett nekem ugyanakkor 200 koronát átnyújtani, hogy kiosszam a beői tűzkárosultak szegényebb sorsú lakosai között.

Szeptember 4.: Délelőtt Takács doktor úr először volt itt betegeket látogatni, ugyanis ma kezdte meg a hivatalos funkciót Bükön.

Szeptember 5.: Reggel osztottam ki nagyságos Bauer Ottó úrnak 200 korona adományát Rozmán Ferenc /mihály/ esküdt úrnak jelenlétében. 25-en részesültek belőle és pedig 15-en 10 koronát, 10-es 5 koronát kaptak= 200 korona.

Október 26.: Mindenkit megdöbbenett, egy rémes eset Bükön. Egy istentelen anya 3 gyermekét a kútba dobta, ő maga pedig a vonat alá feküdt.

November 25.: A búza eladva, a körmendi Grünsberger gőzmalmosnak. /8,30/korona az ára./

1902. január 21.: Tűz volt reggel 7 órakor Bőben. Leégett Pados Gyula és Pócza János pajtája.

Január 25. vasárnap és január 26. hétfőn este színház a vendéglőben.

Július 9.: Délelőtt 11-12 óra között a Papszeren ismeretlen okból leégett a 45. és a 47. számú ház.

Július 20.: Délután lett megvizsgálva és kipróbálva a tűzoltóság Hábán József tűrendészeti felügyelő által.

Augusztus 24.: Délután volt az Önkéntes Tűzoltó Egylet táncvigalma az erdőben kedvező időjárás mellett.

Szeptember 19.:/péntek/ Kossuth Lajos 100. születésnapjának évfordulója.

Október 25.: /kedd/ Vadászat Beőben és Damonyán. Lőttek 150 db. nyujlat és 2 foglyot.

December 31.: /szerda/ Szilveszter napja. Istennek légyen hála, bevégeztük szerencsésen az 1902. évet.

1903. április 16.: /csütörtök/ Délelőtt 8 órakor Beőben bíró választás. Községi bíró lett Horváth Imre, helyettes bíró vagy öreg esküdt Bedi István, esküdt Szabó János hosszúszeri és Németh László.

1904. január 10. Vadászat Beőben és Damonyán. /91 nyúl/ Délután báró Sólymos Ödön tartotta beszámolóját meglehetősen számú választó jelenlétében. Ez alkalommal jelen volt a néppárti képviselő is.

1905. január 22.: /vasárnap/ Délelőtt tartotta báró Sólymosy Ödön programbeszédét, mint pártonkívüli.

Január 26-án csütörtökön követválasztás Lövön. Megválasztották a néppárti Henz Károlyt 313 többséggel.

Megjegyzés: Korábban Bö és környéke Lövőre jártak szavazni!

1911. április 11. ismét tűz volt. Leégett összesen 22 hát, 24 pajta, takarmány, szalma.

December 16.: /szombat/ Vadászat Bö és Damonyán. Előbbin 39 db nyúl, az utóbbin 108 db. 8 vadászat volt.

1912.március 10.: Délután a böi községi kisbirtokosság vadászterülete 6 évre kiadva Rupprecht Olivérnek 1250 koronáért.

Április 17.: /szerda/ Gyűrűs napfogyatkozás, nálunk is látható volt.

Május 6.:/hétfő/ Cserebogár szedés, literenként 2 fillér. Temérdek mennyiségben van a cserebogár.

Május 13.: /hétfő/ Nagy melegség. Keresztjáró napok. A mezőn egy Mészáros nevű tehenét a villám agyonsújtotta.

Május 19.: /vasárnap/ Délután műkedvelő előadást tartott a böi ifjúság.

Május 28.: /kedd/ A kataszteri biztos Latkóczy próbaásást tett.

Június 3.: /hétfő/ Délután érkezett Váradi győri megyés püspök községünkbe bérmálás végett. A fogadtatás szép volt. A bérmálás szentségében a böi, góri és a sajtoskáli plébánia hívei részesültek.

December 10.: /péntek/ Meghalt Kovács József körjegyző. Nyugodjék békében!

1913. március 1.: /szombat/ Jegyzőválasztás. Meg lett választva Martony József 28 szavazattal.

Március 13.: /csütörtök/ A vasúti munkások, alföldi kubikusok Szentestről megérkeztek.

Április 30.: A juhok 2-szer beoltva.

Szeptember 7.: Színelőadás Simon Ernő vendéglőjében. Árva Rózsi című darab. A böi ifjúság adta elő.

Szeptember 24.: /szombat/ Az új vasút megnyitása. Délelőtt 1/211-kor jött a különvonat egy osztálytanácsos a miniszter képviselőjében. A pályaudvaron a fogadtatás, az iskolás gyermekek zászló alatt kivonultak kezükben csokorral, a plébános és a tanítók vezetésével, úgyszinte a közönség részvételével. A vonat egyenlőre Bük-Sárvárig közlekedik.

Szeptember 30.: /kedd/ Délután tűz volt és leégett 8 pajta, takarmány, gazdasági eszközökkel és szalmatermással együtt.

1914.október 7. Újoncsorozás Sopronban. Bevált 9 böi.

Október 26.:/hétfő/ A 20 éves újoncok bevonultak Sopronba.

December 17.: Lóvizsgálat Csepregben a katonaság részére.

1915. február 7.: /vasárnap/ Szentmise Bőben. A pápa által elrendelt ájtatosság a békéért.

Február 26.: /péntek/ Kozák ig. tanító ma vonult be Sopronba.

Március 15.: /hétfő/ A március 15. napon kitűzve a nemzeti lobogó.

Július 15.: /csütörtök/ Ma vonulnak be az 1896-beliek.

Október 3.: /vasárnap/ ma délelőtt mentek el az olasz menekültek Stájerhonba.

1916. május 1.: /hétfő/ Spital Semmenng 15 db. anyajuh küldve.

Május 31.: /szerda/ Juhnyírás Bőben. 10 nyíró.

Július 11.: /kedd/ 2 harang hadicélra átadva. 1861 és 1870-ben öntött harangok.

November 21.: /kedd/ Meghalt Ferencz József királyunk. Nyugodjék békével!

November 30.: /csütörtök/ Ferencz József királyért gyászmise tartása 8 órakor.

December 15.: /péntek/ Vadászat Bő, Damonya és Chernelházán. 168 nyúl – 11 puskás.

1917. szeptember 21.: /péntek/ Délelőtt elvitték a harmadik harangot is, maradt csupán egy.

December 9.: /kedd/ Bőben burgonya tak. És szalma pelyva rekvirálás.

1918. január 28.: /hétfő/ Vadászat: Bő – Damonya – Chernelháza összesen 6 kör. 123 nyúl, 11 fogoly.

Március 31. Húsvétvasárnap. Álleluja! Álleluja! Feltámadt Ő! Bárcsak meghozná a békességet!

Május 5.: /vasárnap/ Délután a Tamás lakos által emelt szobor megáldása.

Május 6.: /hétfő/ Keresztjáró napok. A körmenet Górbán.

Május 7.: /kedd/ Keresztjáró napok. A körmenet a Szent János kápolnához.

Május 8.:/szerda/ Keresztjáró napok. A körmenet a Temetőbe ment.

December 3.: /kedd/ Kozák főtanító szerencsésen hazaérkezett.

1919. január 19.: /vasárnap/ Táncvigalom volt a bői vendéglőben.

Augusztus 1.: Lemondott a tanácskormány.

Szeptember 11.: Tűz volt Bőben a Temető utcában.

1920. február 24.: Sorozás. 1895-1898-asok.

Március 23.: /kedd/ Ma kezdődik a bői Takarékegyeletnél a pénzgyűjtés a lebélyegzés végett.

Augusztus 15.: /vasárnap/ Az Iparos Kör zászlószentelése.

Az első világháború /1914-1918/

Az emberek serényen készülődtek a Péter-Pál napjával kezdődő aratásra. Kis falunk nyugodt életét azonban pillanatok alatt megzavarta a döbbenetes hír. Szarajevóban egy szerb diák, Gavvilo Princip megölte a Monarchia trónörökösét Ferenc Ferdinándot és feleségét. Mint később kiderült a „Fekete kéz” nevű titkos társaság tagja volt.

1914. június 28-át mutatta akkor a naptár. Ezt használták fel aztán ürügyül az első világháború kitörésére.

Erre soha nem látott sietséggel és szorgalommal fogtak falunk lakói az aratáshoz. Korábban a nehéz munka ellenére is vidám és hangos volt a határ. Most csüggedten vágták sokan a rendet. Talán megéreztek, hogy számukra ez lesz az utolsó aratás? Ki tudja?

Megrázó tény, hogy 40-en nem térhettek vissza közülük.

1914. július 28-án Monarchia hadat üzent Szerbiának. Szövetségesünk Németország augusztus 1-én Oroszországnak és Franciaországnak. Ezzel megkezdődött az első világháború.

1914. augusztus 2-án este a faluban tüntetés volt az iskola előtt. Buzdító beszédek hangoztak el. Tóth Mihály tanító úr vezetésével a tömeg lelkesen énekelte:

„Talpra magyar legények, fiatalok, öregek!
Fegyvert ragadjatok!”

Valamint: „Katona lesz minden magyar lány,
Dobó Katica lesz a kapitány.”

Majd éjfél körül dobszó riasztotta föl falunk lakóit. Kihirdették az „általános” mozgósítást.” A hadköteleseknek azonnal be kellett vonulni. Ezt a hangulatot is a korabeli nóta tükrözi:

„Kívülről zajlik az utca,
Hangzik az éljen szó kint.”

A feledhetetlen búcsúzások után szekereken vitték a bevonulókat a büki állomásra. A falu lakosainak szinte ötöd része bevonult. Kivételt csak a felmentettek képeztek.

Pl. Kovács József bíró, vagy az előljárók közül Babos István, Rozmán Kálmán.

Ekkor keletkezett ez a helyi költésű dal is a már ismert dallamra.

/Sudár magas.../

„Odahaza kis falunkban
a dobot pörgetik,
a kisbíró kikiáltja
a fölmentettek nevét.

Fut a Pista, fut a Jancsi
a jegyző lakására,
hízott kacsát és hízott libát
visz a táskájában.

Arra kérem a főjegyző urat,
írja meg a fölmentésem,
még estére 500 tojást
hoz a feleségem.

Odahaza feleségem kotlós
Tyúkot ültet,
Nemsokára a jegyzőnének
Kis csirkéi lesznek.

A kis csirkék az anyjuknak
Sírva panaszkodnak,
Nemsokára a gazda helyett
Ők is berukkolnak.”

A katonák is ekkor még lelkesen énekelték a korabeli nótát:

„Talpra magyar legények, fiatalok, öregek!
Fegyvert ragadjatok!
Mert nem tudjuk, hogy mikor,
Mert nem tudjuk, hogy mikor fújják a riadót.

Megállj, megállja kutya Szerbia?
Megtanít majd a Monarchia.
Mert a magyar nem enged, míg egy
Csepp vére ered, akármennyit szenved.

Szerbiában dörög az ágyú.
Nem félünk mi a Szerbiától.
Megverjük a Szerbiát, visszajövünk
Tehozzád a szép Magyarországra.”

Ehhez biztatás adott nekik Vilmos német császár nyilatkozata is: „Mire a falevelek lehullanak, otthon lesztek szereteteitek körében – győztesen.”

1914.szeptember 12-én a Monarchia megkezdte támadását a szerbek ellen.

Édesanyám mesélte, aki akkor 15 éves volt:

„Itthon a faluban a gyerekek, lányok, asszonyok, öregek szántottak-vetettek. A gyerekek erejüket sokszorosán meghaladva fogták az eke szarvát. Hősiesen próbáltak helytállni hiányzó szereteteik helyett. Előfordult, hogy másik dűlőből jöttek segítségükre az öregek, és próbálták a szántás fortélyait megmagyarázni.”
A bizalom akkor rendült meg először, amikor a falevelek lehullottak, sőt hó borította a csatateret, de a katonáink nem jöhettek haza. Legföljebb sebesültként, vagy a halálhírük érkezett meg.

Bőben az első hősi halott Fördös Kálmán bácsi volt.

1915-ben egyre bővültek a frontok. Olaszország is hadat üzent a Monarchiának. Ebben az évben már a szerb-orosz-olasz fronton harcoltak katonáink. Onnan érkeztek a szívszorongva várva-várt tábori levelezőlapok.

Az 1915-16-os tanévben Bőben egész évben szünetelt a tanítás, mivel a tanító is hadba vonult.

Egyre romlott az életkörülmény. Bevezették a különféle jegyeket: kenyér, zsír, vajféleség, cukor, hús, burgonyára. „Mindent a frontnak!” címén kötelező volt a beszolgáltatás.

1916-ban „keleten és nyugaton” egyaránt roppant nagy csaták folytak. Románia is hadba lépett ellenünk.

Idehaza kezdett eltűnni az élelmiszer. Spekulánsok feketén, szinte megfizethetetlen áron adták. Mesélték az egykor frontot megjártak, hogy késett az utánpótlás a fronton is. Papírtartalmú bakancsuk lemaradt a lábukról. Megtörtén, hogy elesett társuk lábáról lehúzva pótolták azt. Előfordult az is, hogy szabadságra hazajött katonáknak lisztet kellett vinni. A korabeli nóta szerint: „Lisztért adnak szabadságot a magyar babának.”

1917-ben már a sorköteleseket is behívták, és kiképzés nélkül kivitték őket a frontra. Édesapám 18 évesen Olaszországban a sokat emlegetett Piavénál és Isonzónál harcolt. Csak a véletlennek köszönhető megmaradását. Pucer, illetve tiszt szolga volt. Felettese visszaküldte a táborba, mert valamit ott felejtett. Amint visszaért megsemmisítő érzés volt neki látni, amint a magyar katonák holttesteit és lovak tetemeit sodorta magával a sebes folyó. Más szemtanú szerint a Piave vizét osztrák és magyar bakák hullái takarták el.

Az elkeseredés egyre nőtt. A frontokon és idehaza erősödött a békevágy. A katonák barátkozni kezdtek az ellenséggel. Megelégtették a mérhetetlen szenvedést.

A hazajött katonáknak az fájt a legjobban, hogy idehaza nem volt háború, idegen földön harcoltak, a háborút mégis elvesztették, ami 1918.november 11-én ért véget.

Bőbe sajnós, 40-en nem térhettek vissza. Vannak közöttük olyanok, akik eltűntek és halálukig várták haza őket Szeretteik. Volt olyan család, ahol ketten is áldozatul estek.

Pl. a Horváth testvérek: József Olaszországban

Géza orosz fogságban szerzett sebesülése miatt halt meg idehaza.

Aztán a Simon testvérek: Ferenc és József vagy a Szelet testvérek: Kálmán és József kanonok urat tisztelhattuk.

Az 1930-as években estéknként még összejöttek nálunk az emberek, volt amikor 24-es is. Édesanyám újságot olvasott Nekik. A háborút és fogságot túlélők sokat meséltek a harcokról, szenvedéseikről. Mint gyermek csodálkozva hallgattam Őket.

Rózsa Lajos bácsi, Kocsis József keresztapám, Rozmán Feri bácsi /Dombi/ kifogyhatatlanok voltak a történetek mondásában.

Dombi Feri bácsi például fejlövést kapott. A kupáján bement a golyó és a száján fogát kitörve jött ki. Érzékeny feje miatt a mezőn lapulevelet rakott a fejére amikor meleg volt.

Aztán vasárnaponként is kiültek az emberek a házak elé, ahol meghánytákvetették a világ dolgait. Ámulva hallgattam Őket akkor is.

Ma már mindez a múlté, mert szemtanú nincs közülük a faluban, ki a történetekről beszélne.

Ma befelé fordulva élnek a családok, vége van már a kiterjedt családias összejöveteleknek.

Az első világháborúban elesett hőseink felsorolása

A HAZÁÉRT:

Bokor János	Mészáros János
Bodorics János	Nagy József
Füldös Kálmán	Németh János
Fülöp József	Pados Géza
Gerencsér Gyula	Pados József
Gerencsér János	Rozmán János
Horváth Géza	Rozmán József
Horváth János	Rozmán József
Horváth József	Simon Ferenc
Horváth József	Simon József
Horváth József	Szabó Ignác
Kajtár Antal	Szele József
Kálovics Géza	Szele Kálmán
Kiss Péter	Szücs János
Kovács Lajos	Tamás József
Lukács József	Varga Ferenc
Major Kálmán	Vincze Ferenc
Marton József	Vincze János
Marton Kálmán	Lichtmann Jenő
Mészáros István	

Neveteket büszke öntudattal emlegetik a késő unokák!

Ki tudja, hol alusszák örök álmukat jeltelen sírokban vagy sorhant nélkül, és szánt-vet felettük a következő nemzedék.

Egy biztos, 45 évig még meg sem emlékezhettünk Róluk.

A mai nemzedéknek pedig mindenkori kötelessége öntudattal megőrizni, ápolni és megbecsülni emléküket.

„És hősi haláluk
Dicső, nagy emléke
Maradjon szívünkben
Örökre bevésve!”

Az első világháború egész vesztesége 450 milliárd dollár. Ezen az összegen vasutat lehetett volna építeni a Földtől a Napig. /150 millió km./

„Tengernyi könny, tengernyi jaj
Volt, amit hoztál, te harci zaj.
És a végén üdvrivalgás
Még sem követett....
Az a sok áldozat mind-mind
kárba veszett!”

Az antant győzött. A fegyverek elhallgattak. A világ a négy éven át tartó nagy háború közel 10 millió halottját siratta.

A Tanácsköztársaság

/1919/

Az első világháború véres viharai rányomták bélyegüket az emberek hangulatára. Békére vágytak idehaza és a frontokon.

Édesapám mesélte: Éppen szabadságra jöttek haza Olaszországból, amikor Budapesten 1918. október 31-re virradóra győzelemre vitték az úgynevezett „Őszirózsás forradalmat.”

A frontra már nem tudtak, de hamarosan kiderült, hogy nem is kellett visszamenni, mert 1918. november 11-én véget ért a háború. Elfoglalta munkahelyét Sopronban, akinek gazdája híres „cipész mester” volt. Nála tanult, mint tanonc és segédként is Ő foglalkoztatta.

Hazajárt Horpácsra. /Ma Sopronhorpács/

1919.március 21-én kikiáltották a Tanácsköztársaságot.

Június 4-én országos vasutassztrájkról érkezett hír.

Június 5-én pedig arról, hogy Budapesten ellenforradalom van.

Horpácson is kidobolják, hogy 18-45 évig minden férfi gyülekezzen a templom mellett.

Lovas szekereken indulnak a „kópházi frontra.”

A vörös katonák már várták őket, mivel árulás történt. A több községből toborzott parasztokat, cselédeket Türk Károly huszárszázados vezeti huszársaival a vörösök ellen. Ezeknek ágyúi, gépfegyverei a hegytemplom mellett voltak felállítva.

Bár a fehérek több ezren vannak, de se fegyver, se fegyelem. Amint megszólalt az ágyú és géppuska kezdtek hazaszállingózni. 6-án tűz alá vették a még kitartó fehéreket. Géppuska lövedéktől édesapám is megsebesült. A fehérek csatát vesztek. Következett a megtorlás faluról-falura. A horpácsiak szerencsére rekvirálással megúszták. Türk századosnak viszont mindenét elvitték.

A történetet azért meséltem el, hogy Sopron megye helységeiben különbözőképpen fogták fel és fogadták el az akkori eseményeket.

1919.április 7-én tanácsválasztások voltak az országban.

Bőben Rozmán József /Bariska/ bácsit választották Tanácselnöknek.

Vezető szerepet játszott Marton Ferenc /vörös tislér/ akit nemcsak a haja miatt hívtak így, hanem vérbeli kommunista volt.

1919-ben az iskolából nálunk is eltávolították a keresztet. Földet is osztottak Bőben. A nép nyelvén a „poletár” /proletár/ tanúskodik erről.

1919.auguszt.1-én: 133 nap után véget ért a Magyar Tanácsköztársaság története.

Az antant túlereje volt a legfőbb oka, hogy leverték.

A fehér terror nálunk abban nyilvánult meg, hogy Marton Feri bácsit több évre börtönbe csukták.

Rozmán Jóska bácsi érettségizett fiát sehol sem vették fel továbbtanulásra. Végül pap lesz belőle.

A keresztet körmenettel vitték vissza az iskolába.

A Tanácsköztársaság rövid fennállása miatt nem tudta megváltoztatni falunk életét.

Élet a két világháború között **/1920-1938/**

A 4 évig tartó világháború szenvedései, a fájdalmas háborúvesztés, a vörös uralom, a fehér terror és a még fájdalmasabb Trianon után elkelt volna már a nyugodt, békés élet.

1920. június 4-én Trianonnál beigazolódott a mondás: „Jaj, a legyőzötteknek!”

Elkelt volna már a nyugodt, békés élet!

Sajnos, csak néhány „boldog békeév” következett a 30-as évek vége felé a Horthy-korszakban.

Bár ekkor is nehéz volt az élet, de a „béke” elviselhetőbbé tette.

Ettől függetlenül voltak akik kimentek falunkból is Amerikába szerencsét próbálni.

Pl.: Fürdős Ernő bácsi kétszer is volt kint.

Hajcsos bácsi, Kovács Imre bácsi, Major bácsi jó eredménnyel tértek haza.

Rozmán Feri bácsi /Márkus/ is kiment. Ő szerencsés volt. Kint is maradt élete végéig. Többször hazalátogatott. 1936-ban saját autójával volt itthon.

A „Ford autógyár” részvényese volt. 1964-ben 75 éves korában halt meg.

Volt akinek nem sikerült a terve. Horváth Gyula bácsi mesélte: „Én is kimentem szerencsét próbálni. Bányában dolgoztam, de annyit, majdnem megszakadtam. A kapott bérből megtakarítani sehogy sem tudtam. Ezért hát hazajöttem, így nem lett több a földem.”

Először a devalváció, majd a gazdasági világválság nehezítette falunk lakóinak megélhetését. A pénz elértéktelenedett. Szinte semmit sem ért. Volt aki a letétbe helyezett pénzéért egy doboz gyufát kapott.

1924-ben megalakult a Magyar Nemzeti Bank.

1927 elején a korona helyett bevezették a „pengőt”. Jellemző az addigi pénzromlásra, hogy egy új pengő 12.500 régi koronát ért.

Nem tudott kikerülni nehéz helyzetéből a mezőgazdaság. Az olcsó amerikai hús és búza kiszorította a hazai termelőket a hagyományos piacaikról.

A korabeli társadalom legsúlyosabb problémája a szegénység. „Hárommillió koldus” országa. Vidéken terjedt az „egykezés” is, azaz csak egy gyermeket vállaltak a szülők.

Bő lakosságát nagygazdák, kiscgazdák, zsellérek, napszámosok, cselédek alkották. A falu vezetői a nagygazdák voltak.

Sokan jártak aratás, cséplés idején Tormásba /ma: Tormásliget/ az uradalomba.

Még a hét végén sem jöttek haza aratás idején. Emberfeletti munkát végeztek. Az étkezések a mezőn voltak. Kuti vizet ittak. Jobb falat esetleg akkor jutott Nekik, amikor hazulról meglátogatták Őket. Egész kis csapat jött ilyenkor össze. Én is voltam néhányszor látogatóban keresztapámnál, Simon Jánosnál. Gyalog mentünk, és jó kis hazait vittünk. Emlékszem, kedvenc étele a bableves és a túrós tészta volt. Útközben ilyenkor eszembe jutott az ezzel kapcsolatos mondóka, és ütemesen meneteltünk rá a többi gyerekkel:

„Túrós mácsik, bableves
Pali fiam, ne nevedd!
Mert, ha énrám rám nevedsz,
Kifut majd a bableves.”

Erre jókat nevtünk, így az idő is gyorsabban járt felettünk.

A megkeresett gabonából az ügyesebbek disznót hizlaltak, tyúkot tartottak.

Télen fát vágni jártak, így volt mit tenni a tarisznyába.

A cselédek kommencót /munkabért/ kaptak, cselédházakban laktak. Cselédházak voltak Böben a mai Óvoda területétől a Petőfi utcáig. A közös konyhában 3-4 család főzött. A „béke” érzete tette könnyebbé az életüket.

Ebben az időben az élelmezés elég szegényes volt.

„Jó reggel krumpli, jó napot krumpli, jóccakát krumpli!” – mondták. Ez mindent elárul.

Akkoriban született ez a mondás is:

„A szegény ember akkor eszik tyúkot, ha a tyúk beteg vagy az ember.”

Jobb étel karácsonykor, húsvétkor vagy búcsúkor /november 5-én: Imre herceg napján/ került az asztalra.

1929-1933-ig: túltermelési válság következett be a tőkés világban. Ebben az időszakban a tőkés a gabonát az állatokkal etették fel. A gőzmozdonyokat kukoricával fűtötték, a babkávét a tengerbe öntötték. Mindezt azért, hogy tarthassák az ipari árakat. Közben milliók pusztultak éhen.

Magyarországon az éppen csak megszilárduló Horthy – rendszer súlyosan megérezte a gazdasági világválságot.

A munkások napi 2 pengőt sem kerestek, amikor a cukor ára 1 pengő 20 fillér volt. A mezőgazdaság még jobban érezte a válságot. A búza ára 32 pengőről 9 pengőre esett. A kenyér árát pedig fölemelték. Az iparcikkek árát és az adót viszont nem csökkentették.

A búzát nálunk is megfestették, így emberi fogyasztásra alkalmatlanná tették. Böben a mai Dózsa György utcát: „Nichts Brot” utcának /nincs kenyér/ nevezték akkoriban. Szegénységükben voltak, akik koldultak. Voltak, akik megsértődtek, ha nem kaptak pénzt a Szent Antal perselyből.

Ez volt az az időszak, amikor az értelmiség jelentős része több éven át állás nélkül maradt. Napszámmal, egyéb alkalmi munkával tengették életüket.

1933 után lassan javultak az életkörülményeink. Arra már én is jól emlékszem, hogy szombatoként az alsó rétre jártunk csapatostul a gyerekekkel sóskát szedni. Sóska, vagy paradicsomos káposzta volt a vasárnapi ebéd. Tyúk, nyúl, néha marhahús kiegészítéssel.

Hét közben a levesek közül krumpli, bab, rántott leves esetleg tejes leves volt fölváltva. Utána mácsikot ettünk, általában hétfő, szerda és pénteki napokon. Legtöbbször darás, káposztás, túros mácsik volt. Nagyanyám finom gáncot tudott készíteni. A porozinkó /smarni vagy császármozsanak is mondták minden pénzt megért.

No meg köttest, pogácsát is sütöttek. Öcsémnek kiskorában sokszor délután jutott eszébe, hogy palacsintát enne. Ilyenkor nagyanyámat unszolta: „Öreganyám”,üssön palacsintát! Süssön! Hát nem süt? Addig mondta, ismételte, húzogatta a nagyfi szoknyáját az udvaron végig, míg sütött neki.

Szilvaéréskor a szilvás gombócnak volt az ideje. A krumplival készített tésztából még nudlit sodortak, amit billemácsiknak tituláltak.

A barát füle, almás lepény, a rétesek közül a túros, a tökök-mákos volt divatban.

A főzelékek közül az időszakoknak megfelelően krumpli, bab, borsó, tök, kerékrépa főzelék volt általában.

Kukoricaszedés után a frissen őrölt kukoricalisztből prószát sütöttek, kukorica kását főztek, kukorica gáncot készítettek.

A 30-as évek második felében már disznót is vágunk.

Mosásra édesanyám és a háziasszonyok saját készítésű szappant és hamulúgot használtak. Később szódával mostak, még a hajunkat is.

1934.október 6-án szünet lévén, délután tehet őriztünk a réten. Gyönyörű őszi nap volt, hancúroztunk a fűben. Hirtelen megtorpantunk. Félreverték a harangot. Mi történhetett? Gomolygó füst szállt a falu felett. Tűz van! Tűz van! – kiabáltuk összevissza. Az állatokat otthagyva rohantunk a falu felé. A szélső házhoz érve tudtuk meg, hogy Németh Antalék szérűskertjében a kazal ég. Erejüket megfeszítve, hiába oltották a tűzoltók, „asztagváros” délután 3 órától még másnap reggel is javában égett.

Az iskolában tudtuk meg, hogy Némethék idősebbik fia, Laci és Vincze Pista 3. osztályos társunk a bűnösök ebben. Szegény Pista!

Sokat hallott azért: „Aszódra visznek javító intézetbe!” – mondták sokszor ismételve. Végül elcsitult, majd elsimult a dolog.

1938-cal magunk mögött hagytuk az utolsó békeévet. Bár nehéz volt ekkor is az élet, de az emberek bíztak abban, hogy előbb – utóbb fejlődés következik be. Sajnos, a nyugodt fejlődés lehetőségének útját állta a második világháború.

„Amit hoztam múltból...varázsból”

1938-cal az utolsó békeévet hagytuk magunk mögött. Gyermekkorunk egyszerű, de szép és boldog világa sok-sok szívmengető emléke jut most egyszerre eszembe, ezért is időzöm tovább a béke idilli hangulatában.

Képzeletben nemcsak Édesanyám hangját hallom, amint estefelé meg vasárnap délután kiültek a házak elé a szomszédokkal. Szinte hallom, ahogy eldöntötték a világ, a falu sorsát. Megbeszélték az időjárást, amiben sok igazság rejlik. Hiszen a paraszt- és cselédemberek egész életüket a szabadban töltötték, így alkalmuk volt megfigyelni a különféle jelenségeket.

A jóslások a naptári névnapokhoz, ünnepekhez kötődtek. Ezért ezeket én is naptári sorrendben tárgyalom és kiegészítem a népmondásokkal, népszokásokkal.

Az időjárással kapcsolatban maradt fenn az év első 5 hónapjáról:

„Január, ha fogas, fagyos
Február, ha hóviharos
Március, ha száraz, poros
Április, ha csatakos
Május, ha fényes, akkor lesz
Termés bőséges.”

Az öregek hozzátették mindig: „Ahány szép nap van januárban, annyi rossz lehet májusnak havában.”

Új év: január 1.

A régi öregek szerint, ha új év napja vasárnapra esik, akkor enyhe és csendes lesz a tél.

Felköszöntötték a gyümölcsfákat, szerintük a fák is örömmel fogadták.

Bőben új év napján korbácsoltak, fűzfavesszőből font korbáccsal.

A gazda engedélye után a család tagjait egyenként, kire nagyobb, kire kisebbet ütögetve korbácsolták, miközben ezt mondták:

*„Kellése ne légy az új esztendőben!
Ha vízért küldnek borért menj!
Ha borért küldnek vízért menj!
Ha kert alul küldenek útcáruul menj,
Ha útcáruul küldnek kert alul menj!
Kelléses ne légy az új esztendőben!
Boldog új évet kívánunk!”*

Ez is egy kis adakozással járt. Pénzt, szaloncukrot, süteményt adtak.

Vízkeresztkor /január 6./

A templomban vizet szenteltek. Egy üveggel haza is vittek. Ezt használták fel beteg gyóntatásánál, halott beszentelésnél. A plébános úr 2 ministráns kíséretében áldotta meg az új házakat. Az áldás után felírta a szemöldökfára az évszámot meg a Gáspár, Menyhét, Boldizsár kezdőbetűit.

Így: 20+G+M+B=00

/Most utána vasárnap van a víz szentelése./

Vince /január 28./

*„Ha megcsordul Vince
tele lesz a pince.”*

Ha Vince napján esik, vagy csepeg az eresz, örülnek a szőlősgazdák, hogy jó termés lesz.

Pál /január 25./

*„Pálnak fordulása,
fél tél elmúlása.”*

Pálforduló – tél közepe

Ha az idő előzőleg jó, akkor Pál rosszra fordítja, vagy fordítva.

*„Pál ha jön köddel,
hull az ember döggel”*
/Betegséget, járvány jelent/

Gyertyaszentelő /február 2./

Jobb, ha a farkas ordít, mint a nap süt, mert akkor 40 nap rossz idő következik.
Vagy: Ha a medve kijön a barlangjából és meglátja az árnyékát, akkor visszamegy
ha nem látja meg, akkor kint marad, mert jó idő lesz.

Dorottya /február 6./

*„Ha Dorottya szorítja,
Julianna /február 16./ tágítja.”*
Ha az idő hideg, Julianna enyhíti.

Bálint /február 14./

Megindítja a jeget, kezd vékonyodni.
A madarak akkor párosulnak.

Zsuzsanna /február 19./

Ezen a napon szólal meg először a pacsirta.
A gyümölcsfák védőszentjének is tartják.

Péter /február 22./

Ha Üszkös Péter napján vet valaki magot a földbe, az üszkös lesz.
Vagy: Amilyen az idő ezen a napon vagy estéjén, olyan lesz 40 napig.
Ha nem fagy, akkor nem kell tartani a későbbiekben sem fagytól.
/Április 3-án telik a 40 nap./
Ehhez tartozik:
*„Hogy fehér karácsony zöldellő húsvétot,
fekete karácsony fehér húsvétot ígér.”*

Mátyás / február 24./

Megtöri a jeget.

Húshagyó kedd:

A farsang utolsó napja. Ekkor minden háznál fánkot sütöttek.
A háziasszonyok azon igyekeztek, hogy minél szalagosabb legyen. Ezért sokat megemlegettek. Ma is tartják ezt a szokást.

Hamvazószerda:

Megkezdődött a 40 napos böjt. Nagyanyám idejében nem főztek ekkor zsírral,
hanem vajjal.

/”vajolás” – vaj aljás tésztát stb-t ettek./

A vajat házilag köpüléssel nyerték.

Kicsíráztatott gabonából „szaladost” készítettek. Túrót kotultattak. Ez nagyon
finom volt. Édesanyámnak nem sikerült megszerezni a receptjét.

Franciska / március 9./

Olyan lesz az idő egész hónapban, mint ezen a napon.

Gergely / március 12./:

Meg szokta rázni a szakállát, azaz havazott. /Förgeteg van./

A régi öregek szerint: „A márciusi hó, ha zsákban húzzák a földön végig,
akkor is gazt terem.”

Vagyis abban az évben sok lesz a gaz.

Vagy: A márciusi ködök 100 napra sok esőt hoznak és árvíz lesz.

Sándor /március 18./:

József /március 19./:

Zsákban hozzák a meleget.

Benedek /március 20./:

Jó időt várnak.

Gábor /március 24/:

Akkor már oltják a gyümölcsfákat.

Vagy: 24 után, ha kalapáccsal verik is a fűvet, akkor is nő.

Nagyhéten:

Első 3 nap este Jeremiás siralmát énekelték a templomban.

Nagycsütörtökön: Elmentek a harangok Rómába.

Kereplővel jeleztek helyette. /Ma is./

Nagypénteken és nagyszombaton:

1-1 óráig beosztva gyerekek őrizték az „Isten koporsóját.”

Fontak koszorút a „Szent sír” köré.

Nagyszombaton reggel vittük el a keresztgyerekeknek a piros tojást. 6 db volt
szokásban. Aki bérmálkozott az szintén 6 tojást kapott. Simon Jánosné
keresztanyámnak pl.: 22 keresztgyereke volt.

Ma pénzt, csoki nyuszt, csoki tojást és más értékesebb dolgot ajándékoznak.

Korábban húsvétvasárnap reggel vitték a szentelni valót a templomba:
sonka vagy lapocka, kalács, tojás, torma várt áldásra.

Ma nagyszombaton este a „föltámadási körmenet” után van a szentelés.

A jóízűen elfogyasztott reggeli, illetve vacsora után minden morzsát, tojánhéjat, csontot gondosan összeszedték és elégették.

Húsvétvasárnap hajnapban az asszonyok: Édesanyám, Bognár Gézőné, özv. Bencze Gézőné, Simon Ernőné, Haller Jánosné és többen kimentek a temetőbe, és az anyakeresznél imádkoztak a „Föltámadt Krisztus emlékére.”

Húsvéthétfő volt a locsolás ideje. Kölnivízzel locsoltak. Pénz, narancs, tojás a fizetség. Ma is így van.

Régen szokás volt, hogy a földre tett tojásba pénzt ütöttek. Akinek a pénze bent maradt a tojásban, azé lett.

György /április 14./

„*Ha Szent György nap előtt dörög,
jó termés lesz.*” – vallották az öregek.

Ezen a napon változtattak helyet a cselédek.

Márk /április 25./

Azt tartották:

„*Ha a fogoly el tud bújni a vetésben, jó termés lesz.*”

Régen ezen a napon volt a „búzaszentelő”. Ma utána vasárnap van a templomban.

Május 1.

Május 1-re virradóra májuszfát állítottak régen és máig is szokás, hogy a legények a lányos házak előtt lehúzott héjú nyárfát, vagy fenyőt állítanak. A fa koronáját színes krepp papírral pántlikázzák föl. Mellé borosüveget aggatna. A bor rendszerint piros színezett víz. Régen a bíró, jegyző gyakran, ma az egyes vezető beosztásúak kapnak májuszfát. A kocsmárosok sem maradnak ki. Ők a kivételkor áldomást fizetnek. Ma már a faluban olyan helyen is van májusfa, ahol csak kislány van. A szülők állítják.

Gizella /május 7./

Ezen a napon vetették és vetik ma is az uborkát.

Pongrác / május 12./

Szervác /május 13./ fagyos szentek /Hideg napok/

Bonifác /május 14./

Zsófia / május 15./

Zsófia leszáll a kemencéről. /Jön a jó idő./

Orbán /május 25./

Ekkor száll le a kéményről. /Nem kell már fűteni./

Pünkösöd:

Pünkösdkor a lányok szokása volt a „pünkösdölés”.

Egy helyes kislányt választottak királykisasszonynak, akit tiszta fehérbe öltöztettek, és arcát fátyollal takarták be.

Négy, szintén fehér ruhába öltözött leány színes kendőt tartott a király kisasszonyka fölé.

Ezt énekelték:

*„Elhozta az Isten piros pünkösöd napját.
Mi is meghordozzuk király kisasszonykát.
Piros pünkösöd napján mindenkéül újulnak.
A kertek, a mezők virágba borulnak”.*

Ekkor a király kisasszony fölül lekapták a kendőt aki ezt énekelte:

*„Én kicsike vagyok ,nagyot nem mondhatok,
de azért Istennek dicséretet mondok.”*

Majd mindnyájan ezt énekelték:

*„Agyon az Úristen:
Öregasszonyoknak porhanyós pogácsát,
Öregembereknek csutora borocskát.
A szép leányoknak ibolya bokrétát,
A szép legényeknek vágató paripát.”*

Végül a levegőbe emelték a király kisasszonykát.

„Ekkora legyen a kendtek kendre!”

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Medárd /június 8./

Ha ekkor esik az eső, utána 40 napig esik. Az eső egyébként vidékünkön leggyakrabban a „Katalyukából” jön északnyugatról. Van úgyis, hogy a „Bence szögletből, délnyugatról.”

Margit /június 10./

Azt tartották: „ ha ezen a napon esik az eső, férges lesz a dió.”

Péter és Pál /június 29./

A gabonának megszakad a töve. Mindenhogyan beérik, akár van kalásza, akár nincs.

Illés / július 20./

Dániel /július 21./

Magdolna /július 22./

Jakab / július 25./

Haragos napok

/Dörög, villámlik./

Péter /augusztus 1./

„Vasas Péterkor” ha esik az eső, akkor augusztus csapadékos lesz.

Lőrinc /augusztus 10./

Ha esik az eső, többet nem lehet fürödni, mert „Lőrinc belepisilt a vízbe.”

Vagy: az uborkába, tökbe.

Egyed /szeptember 1./:

Ha esik, akinek 1 pár fogatja van az kettőt állítson be, mert esős lesz az ősz.

Máté /szeptember 24./:

Aki ekkor vet, gazos lesz a gabonája.

Mihály /szeptember 29./:

A régiek azt tartották:

„Szent Mihály előtt 4 héttel, 1-29 között amennyi a dér, és a hóharmat, annyi lesz télen a hó.”

Vagy: „Szent Mihálykor keleti szél igen kemény telet ígér.”

Az uradalmakban ezen a napon mondtak föl a cselédeknek. A cselédek ezt felelték:

„Száz évig nem élek, száz úrnál több van.”

Ferenc /október 4./:

Ez a legjobb vető hét.

Kálmán /október 13./:

Ez volt az utolsó vető hét.

Gál /október 16./:

„Ha estétől ázik Gál,
esős lesz a nyár.”

Simon, Júdás /október 28./:

„Jaj, teneked póre gatyás!”
/A hideg idő beállta./

Farkas /október 31./:

Ekkor kezdődött az erdőn a favágás.

Márton /november 11./:

A sertéspásztorok hordták a nyírfavessző, Szent Márton vesszőjét, amelynek sok ága volt, hogy a gazda disznájának sok malaca legyen.

„Aggyon Isten sok kurta farkú malacot, csutoránknak feneket, hadd kihassunk eleget!

Bor, búzát, békességet, lelkiünknek örök üdvösséget.

Dicsértessék a Jézus Krisztus.” – mondták ekkor.

Falunkban a Szőnye család tagjai hordták sokáig Szent Márton vesszőjét.

A gazda ilyenkor megfizetett érte.

Az időjárással kapcsolatban pedig azt tartották:

- Ha Márton fehér lovon érkezik, / ha havazik/ akkor enyhe lesz a tél.
- Ha barna lovon, akkor száraz, de kemény hidegre kell számítani.
- Ha szürke lovon érkezik, akkor köd, dér lesz a jellemző.

Katalin /november 25./:

„Ha Kata kopog, karácsony locsog.”

„Ha Katalinkor a lúd vízben áll, karácsonykor jégen áll.”

Miklós /december 6./:

Mikuláskor a gyerekek örültek is, meg féltek is. Örültek az ajándéknak, de féltek a krampusztól, hogy jól elveri őket.

Régen a legények maskarában, álarcosan járták a gyerekes házakat láncukat zörgetve krampusz kíséretében. Megígértették, hogy jók lesznek, és kis ajándékot adtak. Alma, dió volt legtöbbször, szaloncukor, csokoládé Mikulás ritkán.

Este a cipőket, kis csizmákat fényesre suvickolva kitették a gyerekek az ablakba, hogy reggelre a Mikulás telerakja ajándékkal. Akkor is volt benne valami, ha más nem, dió, aszalt szilva, mogyoró. Mostanában inkább csak az óvodába, iskolába jön a Mikulás.

Luca /december 13./:

„Ha Luca kopog, karácsony locsog vagy fordítva.”

Lucától kezdődnek a változó napok, ami karácsonyig tart. Ez azt jelenti, hogy minden nap a következő év egy-egy hónapjának időjárását jelzi.

Luca napján búzát vetettek cserépbe, ami karácsonyra szépen kizöldellt. Ez volt a kis jézus búzája. Vannak, akik ma is tartják ezt a szokást.

A gyerekek már előző nap elkészítették a szalmacsutakokat, hogy hajnalban elinduljanak lucázni. A kapuk nyitva, a kutyák megkötve, hogy ne kelljen zörgetni. Szabad-e lucázni? Az igenlő válaszra letették a csutakokat és rátérdeelve mondták:

„Luca, Luca kitty-kotty, tojjanak a tiktyok!

Tiktyok, lúdgyok ülőssék legyenek!

Fejszékük, fúrójuk úgy megálljon a helyiben,

Mint a szivafa a töviben!

Annyi tojásuk legyen, mint égen a csillag!

Annyi csibékük-zsibájuk legyen, mint réten a fűszál!

Annyi pénzük legyen, mint a pelyvakutyóban a pelyva!

Annyi zsírjuk legyen, mint a kútban a víz!

Ollan vastag szalonnájuk legyen, mint a mestergerenda!

Ollan hosszú kóbásszuk legyen, mint a falu hossza.!

/Ha leány volt a háznál, akkor még ezt is mondták./

Lánytok segge akkora legyen, mint a kemence szája!

Lánytok csöcse akkora legyen, mint az arató bugyogó!

Luca, Luca kitty-kotty, tojjanak a tiktyok!

Luca, Luca adjatok, ha nem adtok elmegyünk.!”

Ha nem kaptak semmit, akkor még hozzátették:

„Egy tiktyok legyen, az is vak legyen!”

Az otthagyt szalmát a gazdaasszony a tyúkfészekbe rakta, hogy azok többet tojjanak. Ezen a napon nem volt szabad varrni, mert akkor bevarrják a tyúkok fenekét.

A legények a lányos házak elejét jól megszórták pelyvás szalmával. Meg is szidták őket olyankor, amikor sár volt, mert nem tudták elsöpörni a szemetet.

Karácsony este /december 24./:

Az időjárás jóslata alapján: Ha észak felől fúj a szél ezen az estén, a következő évben férfiak hálnak meg túlsúlyban.

December 24-én napnyugta előtt leszedték a vizes ruhát a kötélről a néphit szerint azért, hogy ne állati bőrt terítsenek ki a következő évben.

„Szent este” a gyerekek végigjárták a házakat kis jézus köszönteni. Karácsonyi énekeket énekeltek, közben kis csengővel csengettek. Ha volt maguk készítette betlehemjük, azt is magukkal vitték. Pénzt, narancsot, süteményt kaptak. Az ének befejeztével ezt mondták: „Adja Isten, hogy több szent karácsony napját megélhessük, erőben egészséggel eltölthessük! Dicsérettessék a Jézus krisztus. Kellemes karácsonyi ünnepeket kívánunk!”

Kora este a kanász végig durrogtatta sudaras ostorával a falut. Ilyenkor kivitték neki az ajándékot.

Karácsonyfa a legszegényebb családnál is volt, ami a gerendába vert szegen lógott. Alma, dió, vásáron vett sifli figurák voltak rajta. Később már szaloncukor is.

A háború alatt az asszonyok maguk főzték . Gyertya, csillagszóró is volt rajta. Az ajándék egyszerű volt alatta: harisnya, kesztyű, sapka, irka, ceruza, palavessző. Mégis nagyon boldog volt mindenki.!

A karácsony esti vacsora inkább böjtös számba ment. A család anyagi erejétől függött. Az asztalra általában eggyel többet terítettek, a betlehemi vándorokra emlékezve. Az éjféli misére aki csak járni tudott elment.

Szívből jövően szállt az ének:

*„Föl, nagy örömrre, most született,
aki után a Föld epedett ....”*

Éjféli mise után a gazdák szénát adtak az állatoknak. Azt tartották, amelyik állat nem kel fel, az a következő évben elpusztul.

István /december 26./:

Karácsony másnapján Istvánt és Jánost is köszöntöttek. Ilyenkor a legények megkérdezték: Szabad-e Istvánt vagy Jánost köszönteni?

Aztán elkezdtek:

*„Rendszerint örülnek, szentek vigadoznak.
Az ő ünnepeit nagy örömmel várják.
Hívő keresztények mindnyájan kiáltják:
Szenteket tisztelni és fölmagasztalni.
Virágos kis kertben virágot ültettem.
Virágozzék János szentek seregében!
Leteszik a testet élete pályáján.
Nyerje el János mennyeknek országát!”*

Friss egészségben Isten éltesse sokáig!

Ahol leány vagy legény volt, ott egyszerre regültek is.

*„Amoda is keletkezik egy sebes folyóvíz,
aztat körülveszi zöld selyem pázsit.
Abban legeltetnek csodaféle szarvasok,
Csodaféle szarvasnak ezer ága-boga,
Ezer mise gyertya.
Gyulladva gyulladjék, altatva aludjék,
Ej, regürejtem, regü-regü-regürejtem
Neked ejtem.
Itt is mondanának egy szép leányt ,
Kinek neve volna:
Varga Julcsa volna.
Ej, regürejtem stb.
Ott is mondanának egy szép legényt,
Kinek neve volna:
Garzó Péter volna.
Ej regürejtem stb.
Mit visz neki Péter?
Viszek neki egy nagy ménküit,
Furkósbót a hátára.
Regüljük a gazdát,
Vele az asszonyát.
Ej regürejtem stb.
Szegen van egy zacskó,
Teli van húszassal,
Fele a gazdáé, felé a regüsöké
Ej regürejtem stb.”*

A regüsöket aztán borral kínálták meg és pénzt kaptak.

Tamás /december 29./:

A lányok régente azt a napot megböjtölték. Reggel, délben, este 3 szem búzát ettek, hogy farsangon férjhez mehessenek.

Szilveszter /december 31./:

A Szilveszter-esti hálaadás után kijövet a fiúk fűzfakorbácsukkal megkorbácsolták a lányokat. „Kellése ne légy az új esztendőben”- kiáltással. A vacsora ezen az estén is a család anyagi helyzetétől függött. Ma általában a virslit fogyasztják a legtöbb helyen.

A régi hagyományok közül nem hagyhatjuk ki a katonai sorozásokat sem. A fiatalok egykor, amikor sorozásra mentek, szinte, szégyellték, aki nem vált be katonának. Sorozás után végigénekelték a falut. A kalapjukon vagy a mellükön a sok nemzetszín szalag jelezte, hogy megfeleltek a követelményeknek. A szalagot lányoktól, szüleiktől kapták. Aki nem vált be fekete szalagot tűzött a mellére. Aztán zengett a dal büszkén, szomorúan, búsan:

*„Sírt az anyám mikor reggel felkeltem
de még jobban, mikor katona lettem.
Ne sírj anyám, szép a magyar reguta,
Földet ússza a nemzeti pántlika.”*

vagy:

*„Huncut az a felcser aki vizitált,
aki bennem semmi hibát nem talált.
Megtalálta bennem azt az egy hibát,
Hogy a szívem a babámért nagyon fáj.”*

„Lakodalom van a mi utcánkban”

A fiatalok nagyobbrészt maga választotta meg párját. Divat volt a kommandálás is. Ezt az öregasszonyok gyakorolták, de nem mindig sikerült a tervük.

A lakodalmat a leánykérés előzte meg. A keresztapa vagy idős rokon kérte meg a szülőktől a lány kezét.

A háztűznéző már az esküvőt jelentette. A szülők akkor egyeztek meg az anyagi feltételekben. Régen elsősorban abban, hogy mennyi földet kap a lány. A kelengyét /stafíringot/ tulipános ládába, később a szekrénybe rakva gyűjtötték.

A lakodalomba a két násznép, a rokonság, a jó barátok, a szomszédok voltak hivatalosak, akiktől értékes nászajándékot kapott az ifjú pár.

A lakodalmas házból a keresztapa, aki a násznagy volt, kérte ki a menyasszonyt. Ilyenkor megtörtént, hogy tréfálkoztak, és először másokat küldte ki, míg végül a menyasszonyra került a sor.

Egy pohár bor után aztán összeállt a menet a templomi esküvőre.

Elől mentek a násznagyok és a nyoszolyóasszonyok. Őket követte a menyasszony az első vőfélyel, majd a vőlegény az első koszorúslánnyal. Ezután a többi vőfély és koszorúslány következett. A menetet a meghívottak zárták be.

Ma először a polgári esküvőre mennek.

Innen indulnak a templomba, ahol az esketés mise közben történik.

Régebben kalinkót is dobáltak a nézőknek. Ez ma már a múlté.

A lakodalmas háznál a falu leghíresebb főzőasszonyai serénykedtek a sütésnél-főzésnél. Az ünnepi vacsora első fogása tyúkhúsleves volt cérnametélttel. Majd a paprikás csirke következett nokedlival. A sültök különféle húsokból készültek: kacska, liba vagy malacpecsenye volt. A sültökhöz krumpli dukált savanyúsággal. A tehetősebbek disznót vagy borjút vágtak. Az étrend kiegészült töltött hús és rántott szelettel, amihez körítésként rizst szolgáltak fel. A húsok után a férfiak jóllakva borral, szódával öblögették torkukat. Az asszonyoknak édes italokat szolgáltak. Ezután a torták, sütemények sokfélesége következett. Ebből jutott hazamenetelkor a vendégeknek, a besegítőknak, az otthon maradt rokonoknak, sőt az ismerősöknek is.

A bőséges vacsora után vígan táncoltak a cigányzenére. Böben a büki vagy csepregiek muzsikáltak. Az volt a legény y, aki bankót húzott a zenészek vonójába. A hangulat egyre magasabb fokra hág. Most az öregek tánca, a „Zöld erdő” következik. Pillanat alatt megtalálják a 4 társat a tánchoz. Aztán zen a dal, a szövege is tisztán érthető:

*„Zöld erdőben jártam virágok között.
Ott láttam egy kislányt koszorút kötött.
Mondtam neki hogy, te kis aranyos.
Akkor szép a kislány, mikor takaros.*

A második versszak után a „Margaréta, gyönyörű virágom” következik.

A tánc egyre gyorsul. A refrén többszöri ismétlése után fejeződik be ez a régi, nagyon régi helybeli tánc.

Aztán a szakácsnő jelentkezett. Egyikkezét ruhába csavarva jelentette be, hogy a kezét megégette. Így neki is szedtek egy kis fájdalomdíjat. Pihenés közben aztán daloltak, szórakoztak a vendégek.

A legények korábban a lakodalmas háznál kikérték a bort, a kalinkót és a 3 táncot. Erre a vendégsereg át is engedte a lakodalmazó leányokat, asszonyokat. Ez a szokás is elmaradt, mivel újabban vendéglőben tartják a lakodalmakat.

Ezt ki-ki módja szerint választja. Böben vagy Bükön tartják. Az utóbbinál gondoskodnak a vendégek szállításáról is.

Az éjféle menyasszony tánc viszont most is szokásban van. A menyasszony átöltözik menyecske ruhába, és babos kendővel bekötött fejjel jelenik meg, akit minden vendég megtáncoltat. „Eladó a menyasszony!- kiáltásra először a szülők, majd a vendégek következnek sorba. Közben tekintélyes pénzüsszeg gyűlik össze. A legvégén a vőlegény veszi meg a menyasszonyt.

A fiatal pár falun, így Bőben is valamelyik szülőkhöz került gyakran egy szobába.

Régen ebben a helyzetben is megnyugodva békésen élt együtt néha 3 generáció is.

A fiatalok pedig csak a szülők halála után lettel önállóak.

Ma már előbb önállósulhatnak, mivel segítséggel ugyan, de kölcsön felvétellel saját lakáshoz juthatnak.

A kellemes lakodalmi hangulat idézése után ide kívánczok még a községünk legrégebbi tánca, a nagyanyáink idejében táncolt „Panegatta”, amit úgy emlegettek, hogy „sormagyar.”

Tulajdonképpen a csárdás alaplépését foglalta magában, közben bokázóval és a refrénre páros forgóval egyre gyorsabb tempóban cifrázva addig járták, míg kedvük tartotta.

Egyszerű volt az ének szövege amire táncolták, amely így szólt.

*”Sámedli, sámedli, sámedli,
Két lábú, három lábú sámedli,
Csak még egy, csak még egy
Kellne neki.
Gyere kedves kisangyalom, csinálunk neki!”*

„Ne hagyjuk veszendőbe menni régi értékeinket!”

Népviselet

„Új ruhája készen, holnap ünnep léssen...”

A korabeli fényképek alapján láthatjuk leginkább, hogy milyen volt régi női, férfi viselet.

Az 1900-as évek első felében az asszonyok itt Bőben is hosszú, ráncos szoknyát viseltek. A szoknya sötétebb színű, majdnem földig érő volt. Az ünnepi ruha anyaga drágább, finomabb, a köznapi erősebb anyagból készült. A blúz /rékli/ világosabb, testhez álló, deréktől loknis és a szoknyára boruló volt. Az idősebbek fejkendőt viseltek.

Csizmát vagy magas szárú fűzös, esetleg gombos fekete cipőt hordtak. A jobb módúaknak ünnepi és köznapi volt belőlük. Nyáron hétköznapi szandált hordtak, de általában mezítláb jártak. A mezítláb járás mindenkire vonatkozott, csak a nagyon öregek voltak kivételek.

Télen a nők nagykendőt használtak. Ez helyettesítette a nagykabátot.

A lányok öltözete hasonlított az asszonyokéhoz. A szoknya világosabb és fél lábszárig érő volt. A hajukat befonva hordták, amibe szalagot kötöttek. Fejkendőt nem viseltek. Ezért hívták őket hajadonoknak. Nyáron viszont a mezőn ők is keszkenőben dolgoztak, hogy le ne süljön, barnuljon az arcuk.

A férfiak köznapi ruházata Böben csizmából, csizmanadrágból, ing, lajbiból és kisdolmányból állt.

Nyáron bő vászoninget, alul bő rojtos gatyát viseltek. Még a 30-as , sőt még az 50-es években is lehetett egy-két bőgatyás gazdát látni.

Csizma, bakancs volt a lábbeli. Voltak, akik ez utóbbiak fölött csizmaszárt /kamáslit/ viseltek. A hétköznapi lábbeli talpába csigaszeget verettek, a sarkára patkót tetettek. Kapcát hordtak benne, hogy a lábukat föl ne törje. Télen újságpapírral bélelték ki a hideg ellen. Viksszel ápolták és hájjal kenték be, hogy a vizet át ne eressze.

A férfiak kék kötényt is hordtak. Sok mindenre tudták használni. Vannak, akik ma is használják.

A lajbi zsebében hordták a dohányosok a dohányt, pipát, gyufát.

Az ünnepi ruha fekete volt, fehér inggel.

Nyakkendőt a legények is csak ritkán kötöttek. Az első világháborúig jellemző volt az erős, kék nagy fekete posztó anyag. Ebből volt a nadrág, a lajbi és a kabát is. Volt ahol zsinórozással díszítették.

Kalapot a férfiak hordtak, ami csak étkezéskor került le a fejről. A fiatalabbak petyma fejfödőt használtak. Ha valaki látogatáskor köszönés után nem tette föl a fejfödőjét akkor figyelmeztették: „Tedd föl a sipkádát!”

Az 1930-as években falunkban is hódított a magyar ruha. 1934-ben Smidt Béla káplán úr idejében készültek ezek a ruhák. Bő fehér szoknyából alján nemzeti szalaggal, fehér puffos ujjú csipkével díszített blúz, piros, aranyzsinórozású lajbiból és zöld fodros kötényből állt. A fejdísz párta volt hosszú nemzeti szalaggal. A kislányok és nagylányok ünnepi öltözete volt.

A fiúk és legények bő ujjú fehér inget, lajbit, bő rojtos gatyát és narancs piros színben játszó kockát kiskabátot viseltek piros díszítéssel.

Velem együtt még vannak olyanok falunkban, akik őrzik ezeket a ruhákat. Ma már csak színdarabok, karneválok alkalmával láthatjuk viszont gyermek- és ifjúkori viseletünket.

Gyermekjátékok

„Játszani is engedd!”

A gyerekek életeleme a játék. Az otthoni segítség mellett a szülők engedték is játszani gyerekeiket.

Tavasszal, amint a nap megszáritotta a földet, a fiúk máris hajtották szeges bottal a karikát.

Aztán előkerültek a golyós zacskók is. A fiúk színes agyaggolyót több méter távolságból próbáltak a lukba gurítani. Ha nem sikerült, akkor a lukhoz legközelebb álló kezdhetette meg a „pöckölést!”. Amennyi golyó a lyukba ment, mind az övé lett.

A facsigák is kedveltek voltak a gyerekek körében. A hegyibe vert csigaszeg nagyban segített a pörgésnél. Aztán a rövid madzagos ostorral az ügyesebbek sokáig hajtották.

Bilickézni minden gyerek szeretett. Egy fadarab két végét kihegyeztük. Ez volt a „bilicke”, amit egy bottal kellett minél messzebbre röpíteni a luktól. Közben az ellenfél megpróbálta elkapni a levegőben. Ha nem sikerült, akkor a lukba, vagy a mögéje karcolt körbe kellett bedobni. Ha sikerült ő vehette át a botot. Ha nem sikerült, akkor az előző játékos igyekezett jó messzire elütni. Sok ablak esett áldozatul ennek a játéknak, mert sokszor játszottunk párosan a házak előtt. Nekem is sikerült a Babos János bácsiék ablakát úgy eltalálni, hogy a bilicke dupla ablakon keresztül a szobában kötött ki. Jött is ám Jancsi bácsi nagy dirrel-durrall. Édesapámmal aztán megegyeztek, hogy az adósság fejében nem fizetünk. A fiúk, lányok egyaránt „ickáztak”. A hozzá szükséges ábra karcolása a hét napjait jelentette. Lapos követ vagy cserepet rugdostunk fél lábon egyik ábrából a másikba. Akinek sikerült végig rugdosni a követ, az választhatott a hét napjainak egyikéből.

Amikor más játékos következett, ezt átkellett ugrania, így a játék egyre nehezebb lett.

Bizony, az ügyesség nagy szerepet játszott!

A játszáshoz szükséges dolgokat a gyerekek általában maguk készítették. Gondolok itt a különféle fából készült sípokra: szelence, fűzfa, bodzasípra.

A készítésnél ezt mondogatták:

*„Kele, kele fűzfa,
Bozorádi Miska.
Jönnek a nyáriak
Sípbal, dobbal,
Nádi hegedűvel.*

*Egy kis gyerek
Sípbal kér,
Annak adom
Ki nem sír.”*

Töklevél szárból duda készült. A kukoricaszár meg cirókszárból hangot is adó hegedűt fabrikáltak a fiúk. Kukoricafejből a lányok meg hajás babát készítettek. A gumipuska, a csuzli a verebek ijesztgetője volt, de előfordult, hogy az ablakok is kárvallottak lettek.

Sok fiúnak volt kurtanyelű kanászostora is. A játék lényege a minél nagyobb durrantás. A készen vett játékok egyike a kisfiúk részére talán csak a hintaló volt, ami karácsonyi, a másik a dugasz puska, ami búcsúi ajándék volt.

A kislányok babát kaptak, főleg karácsonyra. Szerettünk rongybabát készíteni. A varrónők alig győztek bennünket babaruhából kiszolgálni. Kis ruhákat, kelengyét varrtunk a babáknak. Dobozból ágyat készítettünk.

Kisiskolás koromban karácsonyra fényezett kis ágyat kaptam. Ó, de boldog voltam akkor! Nyáron aztán a templomkert körüli szederfákon is babást játszottunk.

Korábban az iskola előtt, majd később az udvaron külön játszottak a fiúk és külön a lányok. A fiúk sudaraztak, bakot ugrottak. Adj király, katonát!- játszottak.

A lányoknak sok kedves játéka volt. Íme egy csokorra való:

*Repülve jön egy madárka....
Nyissuk ki a galambházat!
Nyisd ki füled, kis barátom!
Beültettem kiskertemet a tavasszal.
Erzsébet asszony kéreti lányát...
Bújj, bújj zöld ág!
Elment Zsuzska a vásárra...
Mit akar ez az egy ember?
Csön-csön gyűrű...
Ne nézz hátra, jön a farkas!*

Ezekon kívül a találós, a kergetősdí és a labdajátékok is kedveltek voltak.

Kiolvasók, mondókák is tarkították sokszor a játék menetét.

Pl: *Ecc, pecc, kimehetsz,
Holnapután bejöhetsz.
Cérnára, cinegére,
Ugorj cica az egérre ,fuss.*

Vagy: *Egy,kettő, három, négy,
Komámasszony hová mégy?
Nem megyek én messzire,
Csak a falu végére.
Ott áll egy katona,
Kérdi tőlem hány óra?
Három fertál hatra,
Te vagy a fogócska!*

Falun 8-9 hónapos korában kezdtek a kisgyerekekkel játszani.

- Megtanították tapsolni a következő mondókával: „Süti, süti pogácsát, aptyának, anyjának, legnagyobbat a kis fiának!/vagy lányának/
- Megtanították az ismert versikét a hüvelykujjon kezdve:

Ez elment vadászni.

Ez megfogta.

Ez hazavitte.

Ez megfőzte.

Ennek a kicsinek mak-mak-mak semmi sem maradt.

- Megállni így tanították a pici babákat: „Állá, állá Isten babája!
- A 6-10 éves kor a leggazdagabb a játékokban. Ez az az időszak, amikor még csak utánzásból veszik kézbe a gyerekek a sarlót, kapát, különféle szerszámokat, eszközöket.
- A babák ruháit kisvasalóval vasalták
- Kivitték velük a mezőre is, és itatták a kis korsóból.
- Este tejet adtak a kis köcsögből.
- A babákat este úgy altatták el, mint az édesanyák kicsinyeiket. Nagymamák régen pedig ilyen altatókat dúdoltak:

*„Aludj baba aludják,
Nyuszika is alszik,
Este van a faluban,
Esti harang hallszik.
Majd ha reggel fölragyog
Isten tányérjába,
Mosolyog a baba is
Nyuszika is rája.”*

- Darálták az árpa kávé a furcsa kis géppel éppen úgy, mint a felnőttek.
  - Törték a mákot a mozsárban, közben mondogatták
- „Töröm, töröm a mákot
sütök vele kalácsot...”*
- Tavasszal nagy esemény volt az első gólya és fecske megjelenése. A kislányok, főleg akik szeplősek voltak, a mosdást utánozva ezt kiabálták:

*„Gólyát látok /vagy fecskét/
szeplőt hányok!”*

- A csigát így bízatták:

*„Csiga-biga gyere ki!
Ég a házad ide ki!”*

vagy:

*„Csiga-biga told ki szarvadat, szarvadat,
mert ha nem tolod ki, vaskapuhoz váglak!”*

- Minden nevezetes eseményre tudtak mondókát: Ha kihullott a tejfoguk így dobták el a hátuk mögött:

„Adj egér vasfoga, én is adok csontfogat.”

- Sok mondókás játékot tudtak a virágokra, levelekre is.

Pl. Az akác levelét egyenként leszakítva mondták:

„Szeret – nem – szívből – igazán- egy kicsit- semmit.”

Esetleg újra kezdték a levél számától függően.

Nyáron a Répcét lepte el a fürdőző gyereksereg. Ősszel a tehének őrzése közben sült a krumpli, a kukorica.

Télen a hógolyózás mellett nagy élményt nyújtott a csúszkálás, fakutyázás a Potyáj tón és a Bika tón.

Mindkét tó eltűnt már, csak az emlékeinkben élnek tovább.

Mint más falun élő gyerek, a bőiek is tudtak csúfolódni, évődni. A kárvallottakra ezzel mutogattak:

„Úgy köllött, káosztába hús köllött!”

Ha valakinek az orra csöpögött, így figyelmeztették:

„Lóg a csikóláb!”

Hét község gyerekei így évődtek:

„Dombra fosó góriak,
lenyalogató bőiek.”

„Chernelházadamonya
belefér egy zsomborba.”

„Hetye, Börény, Simaháza
belefér egy tarisznyába.”

Ez utóbbi kettőt egyébként a koldusok állapították meg. Koldulásaik alkalmával ennyi volt az eredmény.

A keresztnevekre is költöttek mondást.

Pl: *Antal, megdoblak egy hanttal, meg egy disznószarral.*
Elemér, szádba pisál az egér.

A szegények tehene a kecske volt. S sertéspásztor ezeket is kihajtotta a legelőre. Ebből az időből való a csúfolódó feleselés közben adott nem éppen partiképes válasz:

„Várd meg az estét,
jönnek a kecskék.
Feltartják a farkukat,
Nyald ki a liktyokat!”

Száz szónak is egy a vége. Az emlékezés ritka szövésű fátylába burkolva jó érzés volt ismét végigélni az életet gyermekkorunk játékein keresztül.

Jó volt újra átélni a béke idilli hangulatát.

A második világháború /1939-1945/

Mi magyarok még élveztük a nyugalmat. Ha erőnkhez képest hoztunk is elég áldozatot, mégiscsak megvoltunk valahogyan. Sőt, még gyarapodtuk is akkor, amikor mások megfogyatkoztak, vagy teljesen megsemmisültek.

1938-ban a Felvidék egy részét,

1939-ben a Kárpátalját kaptuk vissza.

Kovács Alajos /Lujzi/ Ludovikás főhadnagy is a virágesővel fogadott katonák élén menetelt. Sajnos akkor szerezte betegségét, amely életét megrövidítette.

1939. augusztus 24-én ismét tűz volt a faluban. Hajnali álmunkból vert fel bennünket a félrevert harang zúgása. A Damonyai utcában /ma Hunyadi utca/ égtek egymás után a házak. Lengyelék. Martonék, Kazmarék, Gerencsér Sarolta néniék és Borsék háza égett le.

1939. augusztus 31-e csütörtöki napra esett akkor. Szép meleg nyári nap volt. A béke utolsó napja. Európa-szerte a földeken, a gyárakban, a bányákban, az irodákban ugyanúgy folyt a munka, mint máskor

Falunk élete is a szokott módon folyt. Még nem háborúztunk. Nem került sor megszorításokra. A pengő is tartotta magát.

A háborút Hitler indította el, amikor

1939. szeptember 1-én a „Fehér-terv” alapján hadüzenet nélkül megtámadta Lengyelországot. Ez a terv volt ugyanis Lengyelország megtámadásának és létrehozásának terve.

Azon a szeptemberi hajnalon megkezdődött a második világháború.

Attól kezdve a földeken, a gyárakban, a bányákban, az irodákban már nem folyhatott úgy a munka, mint máskor, mert a háború beleszólt az emberek életébe.

Ezen a napon Angliában és Franciaországban is elrendelték az általános mozgósítást.

1940.tavasza a németek elfoglalták Dániát, Norvégiát, majd bevonultak Hollandia, Belgium és Franciaország területére. Itt a sokat emlegetett Maginot-vonalban bíztak a franciák. Mint később kiderült, a németek kikerülték azt.

1940-ben Erdély egy része is visszakerül.

Az árak stagnálnak. 20 pengő a búza, 15 a rozs, 18 az árpa mázsája. 20 pengő volt a téli kabátom. 3 pengő 50 fillér a kötött kabátom. 80 fillér volt a selyemharisnyám. 20 fillérért 2 zsemlyét és 10 dkg. Szalámit kaptam akkor.

1941. áprilisban a németek magyar csapatokkal együtt elfoglalták Jugoszláviát.

1941-ben a Délvidék egy része került vissza az anyaországhoz.

Bregencben lengyel tábor volt. Édesapám, mint katona ott teljesített szolgálatot. Lengyel menekültek, orosz hadifoglyok kerületek szolgának Sopron megye községeibe. Bőben Szabó Józsiéknál /Csonka/ volt lengyel hadifogoly.

Németország csatlósai: Magyarország, Románia, Bulgária, Finnország, Szlovákia és a semleges államok hallgatóságos támogatásával megkezdte a Szovjetunió elleni fegyveres támadást. Megszegte a „megnemtámadási” szerződést és

1941. június 22-én hadüzenet nélkül megtámadta a Szovjetuniót.

3-4 hónapig tartó villámháborúra számítottak. A nácik háborúja „totális” volt, azaz mindenre kiterjedt. Arra számítottak, hogyha szünet nélkül éjjel-nappal hullanak a bombák, ha a megtámadott népnek nincs egyetlen pillanatnyi nyugta sem, ha nincs hova menekülni, akkor beszünteti a harcot és megadja magát.

Ez az út azonban végzetes út, nincs rajta megállás. Göring így fohászokodott: „Ha ezt a háborút elveszítjük, a magasságos ég irgalmazzon nekünk!”

1941. június 26-án szovjet felségjellel ellátott német repülőek néhány bombát dobtak le Kassára.

Másnap június 27-én a miniszterelnök a képviselőházban bejelentette, Magyarország hadba lépett a Szovjetunió ellen.

A második világháború a szenvedések sorozatát zúdította az országra- így kis falunkra is. Mind több katonaköteles behívására került sor. Ez sok családban nehezítette a mezei munka elvégzését. A katonai alakulatokat egymás után küldték ki a frontra abban a reményben, hogy rövidesen győzelmesen térnek vissza.

1941-42-re a nagyobb üzemek már a hadsereg számára termeltek.

1942-ben a háborút már erősen érzik falun – városon egyaránt.

Januárban bevezették a kenyérjegyet. Előbb 25 majd 20 dekás napi adaggal. A jegyrendszerbe később több élelmiszert is bevonnak. A cukorjegy adagja is kevésnek bizonyult. Az asszonyok „melaszól” sütöttek süteményt.

Kukoricalisztből ismét elővették a „prósza” receptjét.

Sajnos megérkezett a jelentés is községünk első hősi halottjáról, Soroni ts Bódogról. /Bódiról/

A német hadvezetőség mindig a legnehezebb frontszakaszokra dobta harcba a magyar ezredeket.

1943 elején a 200 ezer főből álló magyar hadsereg a Don-kanyarban több, mint 200 km széles harcvonalon foglalt állást. 40°-os hidegben, nyári felszerelésben megfelelő fegyverek és nehéztüzérség nélkül kellett volna a magyar katonáknak megállítaniuk a szovjet csapatok előnyomulását.

A bekerített magyar hadseregből 40 ezren haltak meg, tízezrek eltűntek, fogságba estek vagy megfagytak. Több bői család is ekkor veszítette el családtagját. Simon Ernő bácsit Sopronba hozták kórházba. A fagyott lábfejét amputálták. Mint ott tanuló diák értesítettem feleségét, Irén nénit, hogy Ernő bácsi itt van. Én is többször meglátogattam.

Csak a „doni-katasztrófában” összesen 148 ezer katona volt a magyar sereg vesztesége.

1943-ban bevezették a hústalan napokat. A legtöbb élelmiszert jegyre adták. Az árak emelkedtek.

A moszkvai, a volgai és voronyezsi súlyos vereségek után a kormány „hintapolitikába” kezdett. Az angol és az amerikai kormánnyal vette fel a kapcsolatot.

1944.március 19-én ezért a fasiszta német csapatok megszállták Magyarországot. Románia és Bulgária kilép.

Tombol a zsidóüldözés.

Bőből is elvitték az egyetlen zsidó családot, Lichtmann Miksa családját, aki nagyon ügyes, szorgalmas kereskedő volt. Boltjában kiemelkedően nagy és színes választék volt mindenből, főleg ruhaneműből.

Gyermekeiket kimondhatatlanul szerették.

Erzsike akkor 4. osztályos tanuló volt. Egy alkalommal házunk előtt sírva szaladt haza az iskolából. Édesanyám éppen akkor lépett ki az utcára. Erzsike vigasztalhatatlanul, a sírástól szinte fuldokolva alig tudta kinyögni, hogy mi történt. A gyerekek azt énekelték:

*„Elhangzott a szó, sok a behívó,
talicskázik már a sok vén zsidó...”*

Édesanyám önkéntelenül a kislány nyomába eredt. Otthon a boltban fültanúja volt, amint Erzsikét édesanyja vigasztalja:

„Ne sírj kislányom, elhúzzák majd a papok és mások indulóját is!”

Édesanyám csak meredten állt, még szólni sem tudott, aki tudvalevően jó és bőbeszédű volt. Sajnos, a szörnyű jóslat bekövetkezett, mint azt már tudjuk is.

A fiúk Zoltán magánúton végezte a polgárit. Celldömölkön az apácáknál vizsgázott.

Lichtmann Miksát közben behívták, és munkaszolgálatra Erdélybe vitték. Lichtmannét végtelen anyai szeretet jellemezte. Ez tette számomra rokonszenvenné.

Fiának én is többször segítettem a tanulásban. Mielőtt elvitték, tőlem is elbúcsúzott. Ó, azt a pillanatot míg élek nem felejttem el!

„Herendi porcelán szíve” /bonboniert/ adott át emlékül azzal, hogyha ránézek, gondoljak Rájuk.

Bár nem vagyok babonás, egyik alkalommal amint ránéztem meglepődve láttam, hogy a fedele kettéhasadt. Rosszra gondoltam. Jóval a háború után, amikor az egyik rokonuk eljött Böbe, tudtam meg a szomorú történetet. Neki az egyik szemtanú mesélte el, aki szerencsésen megmenekült.

A félelemtől, éhségtől, szomjúságtól alig vánszorgó emberek között megkezdődött a válogatás. Az egyik a biztos halálba, a másik a bizonytalan jövőbe. Közben állandóan hangzott a sürgetés: „Los! Los!”

„Mozgás! Mozgás! Mozgás a fürdőbe, mozgás a barakkba, mozgás a gázkamrába, mozgás a krematóriumba, mozgás, mozgás!”

Erzsikét azok közé sorolták, akiket gázkamrába küldtek. Édesanyja önként vele ment a halálba...

„Ó, az „Édesanya!” E név
Viselője olyan
Áldozatkész, önzetlen, szent lény,
Kinek fejét a jószág
és mélységes szeretet
Övezi, mint dicsfény.”

Gergely Judit: „A márványkoporsó” versfelirata szerint:

„Ti vér voltatok Ábrahám fajából,
Ezért haltatok vértanúhalált.
Ezért égtetek iszonyú máglyákon
És hamvatok a légtérben szerteszállt.”

1944 nyarán már a magyar határhoz közel dörögtek a szovjet ágyúk.

1944. szeptember végére a szovjet csapatok több ponton elérték Magyarország határát. A frontokon elszenvedett súlyos veszteségek nyilvánvalóvá tették, hogy a németek elvesztik a háborút. Ezért Horthy kísérletet tesz a kilépésre.

1944. október 15-én bejelentette, hogy fegyverszünetet kért a szovjet hadvezetőségtől.

Sopronban is nagy volt a zűrzavar. A közelebb lakó diákokat vitték haza a szülők. A németek bősziült haragjukat nem is színlelve vonulta kis a városból. Messzehordó ágyúikat fölállították a határon. Döbbenet vett erőt mindenkin. Mi lesz most?

A németek arra kényszerítették Horthyt, hogy adja át a hatalmat a nyilasok vezérének, Szálasinak, akik át is veszik a hatalmat.

A front egyre közeledik. Napról-napra légveszély. Jöttek az angol gépek.

1944.október 20-án Sztálin-gyertyákkal világították be és bombázták Szombathelyt.

1944.december 6-a Sopron első tragikus bombázása. Ezen a napon Marton Józsefné és Kovács József /paraszt/ Sopronba utaztak. A rokonok háza is találatot kapott. Martonné meghalt. Ő az első civil áldozat községünkben. Kovács Jóska szerencsésen megmenekült.

A borzalmak tetőznek. Hitler német fegyveresei megszállták Sopront. Karácsonyra nagy-nagy nehézségek közepette kerültem haza. Édesanyám beszámolt a történetekről. A nyilasok itt is átvették a hatalmat. /Erről bővebben az „Emlékezés” cím alatt./

Szomorú karácsonyt élt át a falu. Feketébe öltözött özvegyek kisírt szemmel, összetörve ültek az éjféli misén. Felnőttek és gyerekek bús imája szállt a jászolban fekvő kis Jézushoz: „Kérünk, adj lelkünkbe bizalmat, önts belénk nyugalmat és szilárdságot a megpróbáltatások közepette, hogy el ne kábítson a nagy vérveszteség, mely talán még előttünk áll, és el ne sodorjon Tőled a propaganda hullámverése.”

Aggódó szívvel borulunk le előtted kicsi Jézus és könnyөгünk Hozzád: „Ments meg kérünk és áldj meg bennünket. Ámen.”

1945 a háború utolsó éve. Január elején a szovjet hadsereg már Budapesten harcolt. Az események rohanását csak filmhíradó gyorsasága képes visszaadni.

1945.február 13-án Budapest,

Március 28-án községünk /Erről bővebben az „Emlékezés” című részben+ Április 4-én az egész ország felszabadult.

Április elején a szovjet hadsereg Bécsben volt már.

Április 26-án Berlin utcáink folyt a harc. Ezen a napon találkoznak a szovjet és amerikai csapatok.

Május 2-án Berlin leteszi a fegyvert.

Május 8-án egész Németország feltétel nélkül megadta magát.

Május 9-én a világ a német fasizmus bukását ünnepli.

Augusztus 6-án atomtámadás Hirosima.

Augusztus 9-én Nagaszaki ellen.

Szeptember 2-án Japán is kapitulál.

Ezzel a 6 évig tomboló, a világtörténelemnek eddig talán legnagyobb háborúja véget ért.

Hazánk veszteségei:

A nemzeti vagyon	40%-a
Gyáraink, üzemeink	50%-a
Állatállományuk	50%-a
Épületeink	7%-a
Közlekedési eszközök	90%-a
Vasúti eszközök	80%-a
Hídjaink	100%-a elpusztul.

Résztvevő országok száma:	61
Résztvevő lakosság száma:	2 milliárd
Katonák létszáma:	110 millió
Elesett katonák száma:	kb. 50 millió
Anyagi veszteség:	3.300 milliárd /hadikiadás-rombolás/

A háború még javában folyt, amikor 1945. februárban Joltában, majd 1945. július 17-én Potsclamban Európa békéjéről rendeztek konferenciát. Újra felosztották a világot. Magyarország számára megerősítették Trianont. A küldöttségeket Truman, Sztalin és Churchill vezették.

1940-1945.

A II. világháború hősei:

Antal Ferenc	Östör József
Bokor Vendel	Rozmán Ernő
Farkas József	Rozmán István
Hollósi Ferenc	Sándor Ernő
Horváth István	Dr. Simon Ernő
Horváth József	Simon József
Horváth Lajos	Soronits Bódog
Dr. Kajtár József	Soronits Gergely
Kiss József	Tamás Antal
Kovács István	Tamás Béla
Lakatár János	Varga József
Major János	Lichtmann Miksa
Marton József	Lichtmann Miksáné
Marton Józsefné	Lichtmann Zoltán
Németh Antal	Lichtmann Erzsébet
Szabó Imre	

„Főhajtással tisztelegj a hősök előtt, hisz érted és a hazáért haltak meg!”

A rendszerváltás után az első és a második világháborús hőseink végre megkaphatták méltó megbecsülésüket a templomkertben 1993-ban létrehozott közös emlékműben.

„Emlékezés”

Előzmények és felszabadulás

Mielőtt még felidézném községünk felszabadulásának történetét vissza kell pillantanunk az előzményekre is.

A háború testileg-lelkileg megelégtette az emberekkel a borzalmakkal és szenvedésekkel tele 6 esztendő vészterhes napjait. Az éhség és nyomorúság riasztó hatásként nehezedett mindenkire. Ezt még tetézték a nyilasok embertelensége, amely óriási súllyal növelte azt kis falunkban.

Itt volt ugyanis a Totális Mozgósítási és Harcbaállításiügyi Minisztérium Kovarcz Emil vezetésével, akinek lakása a Németh Antal-féle házban, irodái az iskola alsó és felső emeletén, valamint a Művelődési Házban voltak. Minket diákokat is behívtak szolgálatra. Hetekig dolgoztunk a népszámlálás eredményeit összesítő különböző kategóriákon.

A nyilasok szinte megszállták a falut. Alig volt ház, ahol ne lakott volna egy-kettő. Tele voltak pénzzel, ruhákkal, üzleti cikkekkel. Mulattak sokszor éjszakákon át. A falu hallgatott, mert a keretlegények voltak az urak, élükön „Háy testvérrel”. Szólni, beszélni nem lehetett, mert akkor elintézték a sorsát. Már este 6 órától kijárási tilalom volt. A Minisztériumot éjjel-nappal fegyveres nyilas katonák őrizték.

Egyik nap munkaidő után keresztapám és édesanyám góri segédje, Balogh Géza /Göci/ Baranyai János bácsi kocsmájában /Ma Répcevölgyiek háza/ kis áldomást ittak. Elmúlt 6 óra. Mi lesz most? Hogyan jutunk haza az őrség előtt? Öcsémet már korábban értük küldték, hogy siessenek haza. Így ő vezette őket, mintha nagyon ittasak lennének. Dülöngélés közben még énekeltek is. Amint az őrség közelébe értek, új nótára zendítettek:

„Horthy Miklós katonája vagyok..”

Szerencsére megúszták, mert hazaértek. Itthon persze nem maradt szó nélkül a dolog. Végződhetett volna rosszabbul is a kiruccanás.

Emlékszem arra is, hogy korábban színészek jártak Bőben. Akkor az egyik házaspárnak nagyon megtetszett a mi kis falunk. Aztán itt telepedett le Gyömöri Sándor a feleségével és kisleányával. A falu kulturális munkájában tevékenyen vett részt. Egyébként zsidó származású volt, de átkeresztelkedett.

Komondi Rozika nénikénél laktak a Malomszegben. Soha senkit nem bántott. Azon a télen 40°-os lázban fekvő beteg lett. Egyik éjjel mezítláb, alsó fehérműben kihajtották Háy testvér és társai a Répce partjára, ahol agyonlőtték, és a befagyott folyó jege alá dugták. Holttestét csak tavasszal találták meg a „lejárásnál” egy bokorban megakadva, amikor a Répce jege elolvadt.

Egyre borzalmasabb napok következtek. Ilyen nehéz helyzetben nem csoda, ha mindenki várta a szovjet katonák megérkezését. Talán lesz egy kis enyhülés!

Az utóbbi napok jelenségei egyébként arra engedtek következtetni, hogy valami készülődik.

Szerencsétlen, lerongyolódott orosz foglyokat hajtottak falunkon keresztül. Elcsigázott emberek sokasága tartott a határ felé. Előbb az „erdélyi” majd a „répcelaki” leventék egy-egy éjszakára pajtáiban megpihenve indultak újtukra.

A németek dühösen vonultatták vissza hadi felszereléseiket. A falu közepén felállították a légelhárító ágyúkat. A katonák pedig megszállták a házakat.

1945.március 26-án még a mi kis földes szobánkat is lefoglalták. Úgy volt, hogy a konyhán vagy a pajtában kell aludnunk. Volt olyan ház, ahol leadó állomás volt a szobában, de már nem nagyon használták. Még mindig a csodafegyvert várták és ettek-ittak. Erre azonban nem került sor, mert a németek hirtelen eltávoztak.

1945.március 27-én délelőtt őket követték a nyilasok is. Szökrényes József plébános urat és Lengyel Feri bácsiékat is rábeszélték és velük tartottak.

A férfi lakosság ekkor már igyekezett elbújni, ki hová tudott, mert 13 órakor, azaz 1 órakor kidobolták:

„A katonaköteles férfiak, Az I.II.III. korcsoportú leventék, a katonacsaládok hozzátartozói 5 órakor jelentkezzenek a falu közepén 3 napi élelemmel, a határátlépés Locsmándnál történik. Aki a parancsnak nem engedelmeskedik, hazaárulónak minősítik, és szigorúan megbüntetik. „

Micsoda szörnyű óra volt az! Itt-ott egy-egy nő dugta ki fejét a kiskapukon szinte perecenként, hogy gyülekeznek-e az emberek.

5 órakor aztán csak a Jávornágy tanító bácsi és nagy József, a segédjegyző voltak a gyülekező helyen. Nekik kötelező volt menni, mert Ők voltak a parancsnokok. De lám! Valaki mégis közeledik. Egy fiatal legényke, megrakott hátizsákkal. Vajon ki az? Innen tőlünk is felismerhető, a Fürdősi Feri volt az. Hamarosan azt is láttam, hogy az édesapja is utána jött, de rövid beszélgetés után mindketten hazamentek. Csak a két parancsnok indult útnak.

Ezután valami jótékony vihar előtti csend következett.

1945.március 28-a, nagyszerda volt. Korán tavaszodott, akkor. Mintha a természet is együtt készülődött volna az elgyötört emberekkel a várva-várt megújulásra. Délután 2 óra körül magyar katonák mentek át udvarunkon, hogy a kerteken keresztül-kasul meneküljenek, ki merre lát. Elmondták, hogy Répceszentgyörgyön vannak már oroszok. Valóban, tompa lövöldözéseket lehetett onnan felől hallani. Amint meglátták a hízőnkat, el akarták vinni, hogy az oroszok kezére ne jusson. Rövid vita után szüleim meggyőzték őket, hogy még nem vágunk disznót, mert húsvétra szándékoztuk levágni.

Akkor azonnal vágják le! Adták ki a parancsot. Rózsa Lajos bácsi sietve segített rajtunk. Térdig jártak a forró vízben a leghátsó kamrában, mire sikerült lemelleszteni, mivel perzselni nem mertek már. A pajtában aztán sikerült estére mindent elrendezni. Elmúlt a délután, eljött az este is. Ezután feszült várakozással töltöttük az időt a kert alatti bunkerban, mint a többi papszeri. Egyre sötétebb lett.

Ki-kinézve a bunkerból, Sopron felé mind sűrűbben világítottak a Sztálin gyertyák.

Kicsit fájni kezdtünk, ezért elhatároztuk, hogy bemegyünk a lakásba. Főlkapcsoltuk a villanyt. Pár perc múlva lövés hallatszott. 8 óra előtt 5 percet mutatott akkor az óránk. Édesanyámék, keresztanyám kifutottak. Bognárék elé akkor értek ide az előőrsök oldalkocsis motorkerékpárral. Tőlük tudták meg, hogy egy Veszprém megyei katona menekült Bük felé. Nem tartotta fel a kezét, hiába kiabáltak Neki. Az életébe került. Ez a szomorú eset azt igazolja, hogy az Oroszok Gőr felől jöttek be. Így kerülhettek szembe a magyar katonával. Állítólag Gerencsér Jenő bácsi és Marton Rozália találkoztak először orosz katonákkal.

Az előőrsök közül kettő hozzánk jött be. Magyarul beszéltek. Háromnegyedes bőrkabát, csizmanadrág, csizma, vöröscsillagos sapka volt rajtuk. Nyakukban a számunka oly félelmetes géppisztoly. Sajnálkoztak a szerencsétlenül járt katonán.

Mondták, hogy nem kell félni, csak nem szabad ellenállni! Közeledik a „felmentő sereg.” Az ajtókat ne zárjuk be, mert keresik a németeket. Majd megkínáltuk őket friss sült hússal, amit a disznóvágáskor készítettünk. Nem kérték magukat. „Papa, vágj kenyeret – mondták, mert piszkos a kezünk.”

Mi pedig örültünk, hogy ilyen könnyen megúsztuk. Hamarosan kiderült, hogy korai volt még az öröm. A villanyt égve hagytuk, és ruhástól lefeküdtünk. Éjjel 11 óra felé egyre erősödő gépkocsik zaja, üvöltő hangok skálája jelezte, hogy megérkezett a „felmentő sereg.”

A mai park helyén üres vásártér volt akkor a falu közepén. Ide táboroztak le, és innen indultak éjjeli útjukra a sereg katonái. Mint kiderült, hajnalig járták a házakat, „germánzsokit” kerestek. A nagyon komoly helyzetben egy-egy mosolyt fakasztó epizódra is sor került. Akkor éjjel egyszer csak nagy robajjal nyílt ki kis zsuppos házunk utcai ajtója. Édesanyámék nyomban felugrottak. Két katona ott állt már a szobánk közepén.

- Germánzsoki? – kérdezték.

- Nincs. – mondta Édesanyám.

Aztán se szó, se beszéd, az egyik katona húzogatni kezdte a dunyhát.

- Mama! Kurica, kurica!

Vajon mi kell neki? Édesanyám erre behozott egy marék kukoricát.

Az orosz ráüt a kezére.

- Eh, mama! – mondta.

A kukorica minden szeme másfelé repült kis földes szobánk padozatára.

Az éjjeli órákban még kétszer kerestek nálunk németeket, de többször nem zaklattak bennünket. Talán szegényes külsejű kis házunknak volt köszönhető?

Másnap március 29-én, nagycsütörtökön korán reggel már csak az éjszakai dorbézolás nyomai látszottak a falu közepén. Eltört üvegek, összetaposott csokoládé, egy sereg papír jelezte mindezt. Kisült, hogy a kilótt vagonokból – melyek a damonyai állomástól Bükig húzódtak – hozták be a csokit és italokat.

A plébánia előtt pedig reverenda feketélt. Szent Isten! Mi történhetett? Hol van a káplán Úr? Találgatások sora következett. Senki sem tudott semmit.

Rövid szünet után délelőtt fél 11-kor megérkezett a GPU, a „megszálló csapat.” Nekik engedélyezve volt a szabadrablás. Két orosz tért be hozzánk. Az egyiknek a karján csizma, 5 literes baracklekvárral tele üveg a hónaljában. A másik kerékpárt tolt gumi nélkül. Egyenesen hozzám lépett.

- Óra, karóra jett? – felhúzta ruhám ujját.

Amikor János bátyám csizmáját a kamrában meglátták, azt is magukkal vitték. Később megtudtuk, amit egyik helyről elvittek, a másikon odaadták. Így aztán úgy összecserélődtek pl. a csizmák, hogy alig győzték visszacserélni. Ebben az időben a parasztemberek csizmában jártak, főleg vasárnap. Akkor látták meg egymás lábán is.

A kert alatt figyeltük és láttuk, hogy a GPU délben már indult is tovább. Lőcs felé igyekeztek, de az erdőből visszafordultak. Valószínű támadták őket. Majd Bük felé vették útjukat.

Bő harc nélkül került a szovjet csapatok kezére. Sajnos, mégis 4 magyar, 4 német és egy polgári személy, Rozmán Ernő /Kató/ esett áldozatul. Itt temették el őket a bői temetőben. A falu tehát nem szenvedett kárt és háborús sérüléseket. Természetesen kisebb károk előfordultak, mint történni szokott háború idején.

Pár orosz katona Rózsa Lajos bácsiékhoz szállásolta el magát. /Köztársaság tér 14.sz./ Lajos bácsi fogságban szerzett orosz tudását használta fel, és tolmácsként jól megállta helyét.

A vagonokból ezek a katonák jól felpakoltak és ettek-ittak, mulattak. Este pedig mindig elindultak nőket keresni. Ezt Tamás Valitól tudjuk, mert este ő sem mert otthon maradni. 1-2 napig nálunk aludt a padláson édesanyámmal és velem. Miután nyitott volt a padlásunk, a lövöldözés miatt a szomszédban, Pados Géza bácsiéknál rejtőzködtünk leányukkal, Idivel együtt. Két hétig nem mozdultunk le onnan. Oda adták fel az ennivalót is. Este aztán Vali mindig hozta a friss híreket.

Március 30-án nagypénteken már csendesebb volt a falu. Idősebb katona érkezett lóháton. Lovát a harangkötélhez kötötte.

A ló járt-kelt, a harang meg csak szólt-szólt, egyre szólt. Az idősebbek odamerészkedtek. A katona kézzel- lábbal próbálta megértetni a kérdést: „Hol van a pápa?” Közben megtudták, hogy Nagy Géza káplán Úr Bujtáséknál tartózkodik. Előhívták, aki Bujtás bácsi kíséretében civilben érkezett. Jóska bácsi mindjárt lefordította a katona kérdését. A lényeg az volt, hogy a pap nyugodtan misézzen. Így húsvéti ünnepek alatt az emberek templomba mentek, persze csak az idősebbek.

Az oroszok kb. 2 hétig maradtak a faluban. Itt tartózkodott egy ideig Tolbuchin Marsall is vezérkarával együtt a Németh Antal-féle házban.

1945. április 4-én felszabadult az egész ország. Az utcákon selymes szél suhogott, és újra lassan-lassan megindult az élet.

Az emberek kezdtek megnyugodni, amire már annyira vágytak. Mesélni kezdték a velük történeteket. Így kerültek napvilágra a különböző események, amelyek ma már a múlté, de falunk életének igaz történetei.

Lássunk néhány érdekesebb mozaikot!

Vincze Pista bácsi mesélte, hogy az egyik orosz katonánál meglátott egy kelyhet. Kérte tőle, de nem akarta odaadni. Végül mégis 16 tojásért és egy öngyújtóért nekiadta. Azután a kehely visszakerült Uraiújfaluba, mert onnan hozták el.

Egy kedves esetet is elmondott Pista bácsi.

Súlyosan sebesült magyar katona ment be hozzájuk. Felesége bekötözte. A katona 2 év múlva visszatért hozzájuk, hogy megköszönje a segítséget.

A cipészeknek sok dolguk volt abban az időben. Ölbőről, Répceszentgyörgyről is jöttek csizmát csináltatni az oroszok. Egyik katona elmondta, hogy apja magyar volt. Nevét is leírta magyarul. Csak a keresztnévére emlékszem, Miklósnak hívták.

Kezdetben hírvivő szolgálat volt. A gyerekeket is igénybe vették, mert őket az oroszok is szerették.

Öcsén és Vincze Jancsi akkor 12 évesek voltak. Nagygeresdre küldték Őket futárpostával. Visszafelé Damonyán az állomásnál megálltak. Kíváncsiak voltak a vagonok tartalmára. Ágyúk voltak rajta. Tanulmányozni kezdték. Jancsi a forgó zsámolyon addig forgatta, míg az ágyúcső Sajtoskál felé irányult. Aztán további tapogatózás után elsült. Nem gondolták, hogy tarozva van, s nagyon megijedtek. Futni kezdtek, de a mezőről is futottak a megrémült emberek. A gyerekeket végül elfogták a damonyai férfiak, és elverték Őket. Erről persze sokáig nem beszéltek itthon. Csak később tudtuk meg, hogy mi történt.

Tőlük tudom azt is, hogy Böben a temetőnél az egyik vagonban a Természettudományi intézet könyveit akarták a németek nyugatra szállítani. A következő vagon tartályából olajjal végigöntözték, és használhatatlanná tették. Sokan Bük felé jártak a vagonokban lévő posztó csizmákért, különféle élelmiszerekért.

/sajtpor, kávé, tea, bors stb.-ért./

Robotba is kellett járnunk. Egyik alkalommal a góri állomástól Acsádig irtottuk a gázt a vasútvonalon. Egész nap bennünk volt a félsz. Szörnyű érzés volt! Alig vártuk, hogy este legyen.

Dombi Nanica néni /Rozmán Ferencné/ mesélte.

„Bejött hozzánk egy langaléta orosz. Azt mondja: Mama, barisnya, barisnya! Gondolta, hacsak harisnya kell, azt adhatok. Amint nyújtom feléje, nagyon mérges lett és azt mondta: Mama, kaput! Erre kinyitottam a kaput. Végül dühében elment. Hogyan tudtam volna kitalálni, hogy lány kell neki? Jó, hogy nem tudtam akkor, mit jelent a „kaput”, mert összeestem voltan.”

Azokban a hetekben tavasz nyíltével mindenfelé az országban örültek és gyászoltak, nevettek és sírtak, jóllaktak és éheztek még az emberek, de együtt érezték még a rosszat is, jót is.

Április 4-én felszabadult az ország, de romokba döntve. Valamint a végéhez ért, másvalaminek a kezdetéhez. Új lehetőségek tárulnak föl előtte.

Kérdés: Tanult-e történelméből annyit, hogy a lehetőségekből minél többet valósággá válthat.

Emlékezzünk azokra, akik életüket áldozták, és azért harcoljuk, hogy mindig kevesebb anya, árva, özvegy vallassa a tovarohanó időt!

Jelenkor **1945-től**

Politikai élet **/1945-2004/**

„Ki tagadná, hogy a jövő még nincsen?
A lélekben mégis ott van immár
a jövőre való várakozás.”

/Augustinus/

Hazánk a fasizmus legyőzésével nem nyerte vissza függetlenségét: a szovjet megszállás miatt 45 éven át hol szigorúbban, hol kevésbé szigorúan Moszkva irányvonalát kellett követnie.

1945 – 1948-ig: Koalíciós idők

Legsürgősebb feladat, az újjáépítés és a közellátás megjavítása volt. Rohamtempóban állították helyre a gyárat, hidakat és a vasutat. A városokban kritikus az élelemellátás.

Falunk a termés mennyisége nem érte el a háború előtti, s tekintélyes részét a háborús jóvátétel és a Vörös Hadsereg eltartása vitte el.

A felszabadulás után azonnal megindult a politikai pártok szervezése.

Bőben is megalakult a Kommunista Párt 6-7 taggal, Marton Ferenc /tislér/ párttitkár vezetésével. Munkájuk a rendfenntartás, valamint a munkák elosztása volt, mert a felszabadító hadsereg gyakran kért embereket bizonyos munkák elvégzésére. A párttagok zsellérek és munkások voltak.

Majd megalakult a Nemzeti Paraszt Párt is Kovács István vezetésével. A tagok száma 8-10 fő. Tagjai földhözjuttatottak.

A kis- és középparasztok megalakították a Kisgazda Pártot 15-20 taggal. Vezetőjük idős Marton Ferenc /Kisferkó/.

Még áprilisban megalakult a Nemzeti Bizottság is Marton Ferenc, majd később Gerencsér Géza vezetésével. 4-5 tagja között volt Csupák Elemér jegyző is. A Bizottságnak nagy szerepe volt a különböző szervek létrehozásában pl. Földosztó Bizottság.

Ennek tagjai: Marton Ferenc, Kovács István, Sarang Ernő, Gerencsér József, Vincze István és Rozmán József.

Mivel Böben nagybirtok nem volt, ezért a sajtoskáli határból osztottak ki 100 h-t. 33 család kapott 1-6 kh-ig földet. 1945-ben még a sajtoskáliak aratták le a termést, azután lett a bőieké. 52 házhelyet is osztottak. Egy mérnök jött Sopronból, aki kimérte a házhelyeket 500 ölenként. Majd a sajtoskáliak visszavették a földet, így a kulákok felajánlott földjeit osztották fel. A többi kulák földből alakult meg az Állami Gazdaság. Böben az Igazoló Bizottság munkáját is a Földkiosztó Bizottság oldotta meg egy időben.

1945.november 4-i választások alkalmával országosan 57%-ot a Kisgazda Párt szerezte meg a Magyar Kommunista Párt /MKP/ és a Nemzeti Paraszt Párt /NPP/ 17-17%-ával szemben. Falunkban is a Kisgazda Pártra szavaztak.

1946. február 1-én Magyarország Köztársaság lett.

Köztársasági elnök Tildy Zoltán.

1946-ban községünkben megalakult a Fékasz, főleg munkásokból és a Magyar Földosztó Bizottság nyomán a földhözjuttatókból.

1947-ben ez a két szervezet egyesült és Défasz néven működött tovább. Ez érdekvédelmi szervezet volt.

Elnöke Vincze István. Titkára Sarang Ernő, később Östör Ernő.

A vágtató infláció fokozta a lakosság nehézségeit.

1946 nyarán egy havi fizetés már egy doboz gyufát sem ért. Visszatért a termékek csereberéje, terjedt a feketezés. Végül aratás után megtörtént a stabilizáció.

1946. augusztus 1-én bevezették az új pénzt, a forintot. A világtörténelemben példátlan pénzromlás.

1 Ft. 4×10^{29} azaz /400.00 kvaárillió/ pengőt „ért”.

1947.augusztus 31-i választásokon a Barankovics Párt kapta a legtöbb szavazatot. Majd a Kisgazda Párt, a Nemzeti Paraszt Párt és a Magyar Kommunista Párt következett.

Ez a nap „kékcédulás” választások napjaként vonult be a történelembe. Nálunk nem szavazott le törvénytelenül senki. Böben is a Barankovics Pártra szavaztak.

1947-ben országos esemény még a „párizsi békeszerződés”. Magyarország számára II. Trianon.

Az 1948 és 1953 közötti évek a Rákosi-féle Sztálinista diktatúra időszakában

Itt most először azokra gondolok, akik ifjú korukban átérték a második világháború borzalmait, és átért tanúi voltak a „Rákosi éra” történelmi eseményeinek. Azokra gondolok, akiknek e szomorú korszakban emlékeik nagy részét keresztbordozások hosszú évei és hallgatásra való kényszer foglalják el.

A második világháborút túlélők azt hitték, hogy szívós együtt akarással felépítik mindazt, ami elpusztult. A remény kék ege azonban hamar beborult, hogy viharaival tönkregye a kevés megmaradtat, és az azóta újjáépítettet egyaránt.

Az erőszakkal létrejött pártállam Rákosival az élen elkészítette tervét.

Internálótáborok lakói lettek mindazok, akik a vasöklű hatalom útjába álltak. Az igazságot felváltotta a bosszú: az ártatlanokból vádlottak, majd rabok lettek.

Ki ne hallott volna ma már az Andrássy út 60-ról, a Markó utcai börtön, a Szegedi Csillagbörtön, a Recski haláltábor vagy a Szovjetunióba hurcoltakról, akik megjárták a „gulág” poklait. Ha sikerült valahogy hazakerülniük is, szívük mélyén őrizték azokat a rettenetes borzalmakat, mert nem beszélhettek róla talán még családtagjaiknak sem: „Soha, sehol, senkinek!”.

1948-ban intézkedések sorozata következett.

- Rendőrségi engedélyhez kötötték a vallásos jellegű rendezvényeket. /Körmenet, búcsújárás csak BM engedély alapján lehetett./
- Hírszolgálatot szerveztek. Mindenről jelenteni kellett.
- A közrend, a nyugalom és a termelés rendjének biztosítására a jegyző, a bíró, az előljárók, a pedagógusok, egyházi vezetők voltak a felelősök.
- Az iskolákat felleltározatták. Gondoskodni kellett tárgyainak megőrzéséről, majd „államosították”. /Bővebben az iskoláról szóló részben./
- A rémhírek terjesztői ellen eljárást indítottak.

1949. elején megkezdődött a vasfüggöny építése. Évekig csak külön engedély alapján lehetett annak 15 km-es sávjába belépni azoknak, akik nem ott. Már hallani lehetett, hogy egyes helyeken megindult a TSZ agitáció. Sok helyen erőszakos TSZ szervezés folyt Sopron megyében. Az első munkahelyemen, Mihályiban pl. középparasztokból álló TSZ-t akartak szervezni. Az elnöknek szánt vezető, Halász Pista bácsit éjjel-nappal agitálták. Mivel nem tudták meggyőzni, másnap reggelre hazaküldték érettségi előtt álló középiskolás leányát és egyetemista fiát. Csak így tört meg az ellenállása.

Böben nem volt erőszakos TSZ szervezés.

Voltak olyanok, akiknek a lakására pályáztak, és likvidálták családjukkal együtt. Kis motyójukkal karácsony este kellett elhagyni Otthonukat. Vitték őket Kistarcsára, Hortobágyra vagy Szeged környékére.

1950 tavaszán Döry grófnőt likvidálták, akinek már csak egy kis szobája volt, mert az egész kastélyt átadta korábban iskolai célra. Ezek is az első munkahelyemen történtek.

- Mindszenty József hercegprímást életfogytiglanra ítélik.
- Sor került Rajk László és társai koncepciós perére.
- Az egyéni gazdáknak mindenhez engedélyt kellett kérni a behordástól a disznóvágásig.
- Megkezdődött a kuláküldözés.

A pártok megszűnnek. Egyedül a Magyar Dolgozók Pártja /MDP/ maradt. Ez a párt veszi kezébe az ország vezetését és a hatalmat.

A böi szervezet 37 tagot számlált. Főképp munkásokból és az újonnan földet kapott parasztokból tevődött össze.

1950. október 22-én Tanácsválasztás. Majd megalakulnak a Tanácsok.

1951-ben:

- Tovább tart a kuláküldözés.
- Az életszínvonal mélyponton, a nehézipar fejlesztése miatt.
- Fejadat 110 kg. Kemény a beadási kötelezettség. Sok helyen se vetőmag, se fejadag nem maradt. A segíteni szándékozó cséplési ellenőröknek is nehéz napjaik voltak. Szinte az egyik lábuk a börtönben volt. A cséplőgép mellől kellett ugyanis beszolgáltatni a gabonát, akár maradt a gazdának, akár nem. A cséplési ellenőrök jóvoltából egy-két zsák azért a gazda kamrájába került. Természetesen tisztában volt mindenki, hogy a tűzzel játszik ezzel a cselekedettel.
- Felajánlásokat tesznek Sztálin 72. születésnapjára.

1952-ben:

- Több papot letartóztattak, mert az „Egyház” szelleméhez tartották magukat.
- Családonként csak egy disznó vágható engedéllyel.
- A beszolgáltatások is sok-sok ember életét keserítették meg.

Sajnos előfordult nálunk is a faluban egy-egy kirívó eset. Nekünk pl. 2 ikerszarvasmarhánk közül az egyiket elvitték akkor, amikor egyeseknek 8-10 a pelyvakutyóban volt elrejtve.

Ez még nem volt elég. Egyetlen hízott disznónkat is el akarták vinni. Ez csak azért nem sikerült, mert megsúgták a tervet és a disznóvágást azonnal elvégezték. Másnap reggel már jöttek is. Tessék itt van a teknőben! - mondta Édesapám. Mit gondoltak, mit nem eredmény nélkül mentek el.

- Gyűjtik a felajánlásokat Rákosi 60. születésnapjára.

Az iskolában is dolgozatot kellett íratni ebből az alkalomból. „Köszöntjük Rákosi pajtást 60. születésnapján.” Akkori munkahelyemen Sz.Dini 7. osztályos tanuló a következőt írta:

„Mióta te vagy hatalmon eggönc ceruza is 1 Ft. 30 fillérbe kerül.”

„Én nem szeretném, ha megélnéd a 60. születésnapodat!”

Elképzeltető, hogy abban az időben mit jelentett ez a lázadás a gyermek részéről. Az ügy megjárta a helyi párttitkártól kezdve a megye nyomozóhivataláig.

A fiút napról napra zaklatták.

- Miért írtad ezt? Biztosan a tanár néni mondta.
- Zokogva válaszolta: Nem mondta.
- Hát akkor miért írtad?
- Mert fáj a fejem.

Én közben elkerültem arról a vidékről, de pár év múlva váratlanul összetalálkoztam a fiú Édesanyjával. Ő mondta el a történet végét.

„Kijöttek a nyomozók. A fiamat otthon is zaklatni kezdték. „Miért írtad, amit írtál? Válaszolj!” Rövid szünet után egy nagyot sóhajtva azt mondta: Mert nem ihatom tejet.” Mindenki csak állt, és kérdően néztek rá. Akkor én elmondtam az igazat. Az ügy előzménye, hogy a férjem hadifogoly volt, és segélyként minden hónapban 100 Ft-ot kaptam. Ezt a segélyt Rákosiék megvonták. Amikor rossz táplálkozási körülmények között élő gyermekeim rimánkodva kérték a tejet, azt mondtam: „Nincs pénz, nincs tej se!” Ez volt fiam lázadásának is az oka. Mint akit puskából lőttek ki, úgy mentek el szóltanul a nyomozók.”

Még hozzátette: „Persze egy szerencsém volt, hogy nem voltam középparaszt, mert akkor Isten irgalmazzon nekünk!”

1953-1955-ig: Nagy Imre reformkísérlete

1953 Sztálin halála

A Szovjetunióba más szelek kezdenek fújni. NDK-ban forradalmi megmozdulás van. Nálunk Nagy Imre lesz a miniszterelnök. Az év közben elhangzott kormányrendelet után mintegy 500 TSZ felbomlik. Köztük a bői kis Hunyadi TSZ is.

1954 A kulákokat nem sanyargatják olyan erősen. Még szó esik a sertés, és a burgonya beadásból.

1955-ben Ausztria független lesz, és minden téren ugrásszerű fejlődés következik. Pl. a Ft.- Schiling értékaránya 1 : 1-ről 10:1-re módosul.

Már a VI. békekölcsönt jegyezzük. Nagy Imrét leváltják.

1956. februárban: Hruscsov leleplezi Sztálint.

Júniusban: Lengyelországban felkelés, megmozdulások.

Eredmény: Kommunista hatalom megingott.

Júliusban: Nálunk is leváltják Rákosit, élénkül a Petőfi Kör és az Írószövetség működése.

Az emberek legnagyobb része csalódott az egypártrendszerben.

Megtette hatását:

- a szovjet nyomásra történt hatalomátvétel
- politikai ítéletek
- bebörtönzések
- erőszakos TSZ-szesítés
- a vallás elleni harc
- a padlássöprés
- a mindenhez való engedélykérés
- a határsávba való belépés
- a földtulajdonosok csak az előírt növényt termesztették stb.

Az 1956-os forradalom

A nyugalom csak színlelt volt. Ilyen előzmények után tört ki szinte viharszerűen 1956. október 23-án Budapesten a forradalom és szabadságharc, mintegy 200 ezer diák, munkás, írók részvételével.

„Mégfútták a harsonákat!
Nem kívülről, de belül.
Csodálkozhat is a század,
Hogy a nép milyen emberül
Víjja félelmes csatáját.
A poklok ellen törni kész.
Nagyra akkor nő, ha vágják,
S mérhetetlenül vitéz.”

/Tűz Tamás: Mégfútták a harsonákat/

A párt és a rezsim szinte 48 órán belül széthullott. A legkisebb falvak sem voltak kivételek.

Október 24-én értesültünk a megmozdulásról.

A lelkesedés óriási. Bőben is megalakult a Nemzeti Tanács. Elnöke: Babos József /Zászlósúr/ A falu közepén lévő parkban az 1945. emlékére emelt zászlótartóról leverték, illetve lefűrészték a vörös csillagot. Más különösebb esemény nem történ.

1956. november 4-én megindult az elsöprő erejű támadás a magyar forradalom eltiprására. Szovjet segítséggel a túlerő kb. 1 hét alatt felszámolta az ellenállást.

- Nagy Imre és kormányának tagjai családtagjaikkal együtt összesen 43-an a Jugoszláv követségre menekültek.
- Mindszenty József prímás érsek pedig az amerikai követségre.
- Maléter Pál honvédelmi minisztert több főtiszttel együtt tárgyalás ürügyén „tököli” szovjet parancsnokságra csalták, és ott letartóztatták őket.

A forradalom súlyos véráldozatokat követelt:

- Ide kell számítani a harcok mintegy 3000 halottját.
- 15 ezer sebesültjét
- A megtorlás mintegy tíz ezer internáltját
- 15 ezer bebörtönzöttjét
- 135 áldozata volt a salgótarjáni sortűznek.
- 229 embert kivégeztek /Többségüket 1958-59-ben/
- Majdnem 200 ezren elhagyták az országot.

Falunkból is többen külföldre távoztak:

- Babos Imre, Nagy Antal, Németh Endre Ausztriába
- Franek Gáspár, Németh József /Bedi/, Pados Ferenc Belgiukmba
- Simon Mária Dániába
- Horváth József, Simon József Németországba
- Hartman István, Mészáros Erzsébet Svájcba
- Babos István, Babos József /zászlós úr/, Kovács József, Simon Géza Amerikába
- Mosonyi Zsuzsanna, Vincze János Ausztráliába távoztak.

„Kattog, robban ismét
minden körülöm;
kattog, ráng és reszket
bele a szívem.

Csüggök lobogódnak
csupasz árbocán
maradék szívemmel
vértanú hazám.”

/Szedő Dénes: Vértanú hazám/

Kádár János szovjet támogatással ellenkormányt alakított, a Magyar Forradalmi Munkás Paraszt Kormányt.

- A többpártrendszert és a sajtószabadságot azonnal megszüntették.
- Az ÁVH-t feloszlatták
- Megszüntették a beszolgáltatást.

A Kádár-kormány katonailag uralta ugyan a helyzetet, de politikailag nem.

Az ország népe Nagy Imre kormányát tekintette törvényesnek, Kádárét árulónak.

Az új Kommunista Párt, az MSZMP taglétszáma a réginek csak töredéke volt.

A szovjet intervenció és a Kádár-kormány ellen országsszerte sztrájkba léptek az üzemek. Fő szervezői „munkástanácsok” voltak.

1957-1960: Rendteremtés

1957 elejétől az új hatalom megszilárdult. Karhatalmat toboroztak. Ruházatukról a népnyelv „pufajkásoknak” nevezte el őket.

Bőben nem volt munkásőr:

- Érvénybe lépett a statárium.
- Megkezdődtek a tömeges letartóztatások.
Községünkben nem került sor erre.
- A Forradalmi bizottságokat, és Munkás tanácsokat feloszlatták, vezetőiket őrizetbe vették.

„1956 októberét” ettől kezdve 32 éven át hivatalosan is „ellenforradalomnak” nevezték.

1958. június 16-án Nagy Imrét és társait kivégezték. Mártírtársaival együtt jeltelen sírba temették.

Rövidesen végrehajtották a mezőgazdaság kollektivizálását. Termelőszövetkezetekben kényszerítették a parasztságot.

1959-ben Bőben is újra indult a közös gazdálkodás. Nem volt kényszer!

1960-as évektől enyhült a magánélet, és a kultúra ellenőrzése.

Az életszínvonal emelkedett. Először a mezőgazdaságban történtek változások.

- A TSZ-ek önállóan gazdálkodtak.
- Kialakult a nagyüzemi és háztáji közötti munkamegosztás

/Bővebben: A gazdasági élet című részben/

1960-1988:A kádári „puha diktatúra”

1968. január 1-én új gazdaságirányítási rendszert vezettek be. A tervutasítások megszűntek. A központi parancsok helyett közgazdasági eszközökkel (szabályozókkal) irányítottak. A gazdaságban kezdtek kialakulni a piaci viszonyok, ugyanakkor láthatóvá váltak az emberek közötti különbségek.

A 60-as 70-es évek fordulójának légkörét jól jellemzi a sajtóban folyó viták: „fridsider szocializmus”, „kicsi vagy kocsi”.

Az 1970-es évek elején két negatív hatás vetett véget a magyar reformoknak.

Az egyik gazdasági volt:

Az 1973-as „olajárrobbanás”

A másik politikai:

Az 1968-as prágai tavasz óta a brezsnyevi vezetés szemében minden reformpolitika gyanús és elvetendő lett.

A magyar vezetés így nem merte folytatni a reformkísérletet.

Az MSZMP vezetésében is a „keményvonalasok” kerekedtek felül. Visszatértek az 1968 előtti gazdaságirányítási módszerek.

A veszteségeket újabb és újabb külföldi hitelek felvételével ellensúlyozták.

Az ország eladósodott. A hitelek révén egy ideig el lehetett kendőzni, hogy válság közeleg. A lakosság még nem érezte a bajokat.

Magyarországot a „gulyáskommunizmus”-ként a kelet-európai tábor „legvidámabb barakkja”-ként emlegették.

A 80-as években már a lakosság is egyre jobban érezte a válságot.

- Csökkeni kezdett az életszínvonal /szegénységről nem volt szabad beszélni/. Ismét milliók kerültek a létminimum közelében vagy alá.
- A gazdasági élet lelassult, majd megállt, sőt a visszaesés jelei mutatkoztak. A világpiacnak nem kellett a kelet-európai áruk.
- A statisztikák megmutatták, a nyugatra utazók pedig észlelték az ország fokozódó lemaradását.
- Magyarországot elkerülte a mikroelektronikai-informatikai forradalom.

1964-ben még 1,22%-kal , 1985-ben már csak 0,48%-kal részesedtünk a világ gépipari exportjából.

A megoldatlan problémák halmozódása növekvő elégedetlenséghez vezetett, a párton belül és kívül. Nemcsak gazdasági kérdésekről volt szó.

Magyarország élen járt:

- az alkoholfogyasztás és öngyilkossági statisztikákban
- a népesség csökkent
- a születéskor várható életkor 10 évvel maradt el a nyugat-európai átlag mögött.
- a külpolitika közömbös a határokon túli kisebbség iránt.
- különböző műveket, folyóiratokat betiltotta.
- Jellegzetes példa: a bős-nagymarosi vízlépcsőépítés sokáig titkolt ügye. Milliárdokat költöttek erre a beruházásra, miközben egy telefonvonalra 10-15 évet kellett várni.

1980-ban elkezdődött a kádári „puha diktatúra” felbomlása. Gorbacsov az SZKP főtitkára átértékelte a külpolitikát, és fokozatosan „feladta” Kelet-Európát.

1988. májusi MSZMP értekezlete leváltotta Kádár Jánost. Az új főtitkár Grósz Károly lett, ami meggyorsította a rendszer széthullását. A következő két évben végbement a békés rendszerváltás.

1989-ben Kelet-Európában megdőlnék a kommunista diktatúrák.

1990-2000-2004-ig: A rendszerváltástól a „Millenniumig” és az „Európai Unióig”

Gyorsan megszerveződtek az ellenzéki pártok, miközben az MSZMP felmorzsolódott.

1989-ben létrejött a „Nemzeti Kerekasztal”, amelynek keretei között a hatalom és az ellenzék megtárgyalta a rendszerváltás akadályainak lebontását. Ezáltal vált lehetővé, hogy

1990. tavaszán március 21-én szabad, többpárti parlamenti választásokat tartsanak.

1990. szeptember 30-án pedig önkormányzati választásokat.

Antall József vezetésével /MDF/ koalíciós kormány alakult.

A harmadik köztársaság első elnöke Göncz Árpád /SZDSZ/ lett.

A rendszerváltás záró aktusaként

1991 nyarán az utolsó szovjet katonák is elhagyták Magyarország területét.

Közben június 16-án Nagy Imre és társai megkapták azt a végtisztességet, amit egy nemzettől őszinte tisztelettel, és nagybecsüléssel meg lehetett kapni.

1990. óta minden ciklusban koalíció kormányzott: 1990-1994 között

Az MDF /Magyar Demokrata Fórum/ vezette jobbközép került hatalomra. Antall József miniszterelnök szerint kormánya az európai és a magyar politika irányvonala szerint a középerők, a centrum kormánya kíván lenni.

Alapelvei:

- Ez a kormány a szabadság kormánya kíván lenni. / a törvényhozás, a jogállamiság, a sajtó és kultúra teljes körű szabadságának terén. /
- Az új kormány a nép kormánya akar lenni. /Élettel, tartalommal akarja kitölteni a népfelség elvét./
- Ez a kormány a gazdasági fordulat kormánya akar lenni. /A legnehezebb feladatok ezen a télen várnak rá./ Közismert, hogy az infláció értéke meghaladja az évi 20%-ot. Nemzeti adósságunk több mint 21 milliárd dollár. Ez a legnagyobb fejenkénti összeget jelenti Közép- és Kelet-Európában. Az álfoglalkoztatás, a rejtett munkanélküliség a munkaerő jelentős részét alkotja. Az infrastruktúra fejletlen, s ez állítja az egyik fő nehézséget piaci nyitásunk elébe. Az egészségügy helyzete katasztrófiális. Iskoláink kopottak, és szegények, de nem sorolom tovább. Súlyos gazdasági örökségünk egyszersmind szellemi és erkölcsi örökség. Meg kell tanulnunk mindnyájunkak másként gondolkodni és másként dolgozni.

- Végül az új kormány európai kormány lesz, a szónak nemcsak földrajzi értelmében. /A demokrácia, a pluralizmus, a nyitottság hagyományát valljuk./ Az elmúlt 40 év törést jelentett nemzetünk történelmében. Most vissza akarunk térni az európai örökséghez, de mindazokhoz az értékekhez is, amelyet Európa az elmúlt 40 alatt alkotott meg. Aztán életbe lépett a „Kárpótlási törvény”.

A „taxis blokádnak” majdnem meghiúsította az új kormány működését. Az SZDSZ-szel kötött „paktum” nem tetszett az emberek többségének.

Antall József 1993. december 12-én örökre elment. Szívünk parancsa azt követeli, hogy őrizzük krisztusi sorsú miniszterelnökünk emlékét.

Ma már ellenségei is elismerik nagyságát:

„Századunk legmagyarabb, és legkiemelkedőbb államférfiát, hazánk függetlenségének örök szimbólumát”.

1994-1998 között

Az MSZP /Magyar Szocialista Párt / vezette balközép volt kormányon.

Horn Gyula lett a miniszterelnök.

- A TSZ-ek egyre jobban meggyengültek. Bőben is.
- Az új gazdák tőke- gép- és állatállomány miatt nem tudtak beindulni.
- Az adósságállomány ismét emelkedik.
- Az infláció szintén.
- A lakosság életszínvonala átlagosan csökken. Falunk sem kivétel.
- A „Bokros csomag” hatásait mindenki érzi.
- A kedélyeket a milliós végkielégítések borzolják!

1998-2002-ig

A Fidesz /Fiatal Demokraták Szövetsége/ volt kormányon.

Orbán Viktor a miniszterelnök.

- Családpolitikai intézkedéseik legfontosabb eleme a munkalehetőség, ezen belül a közmunka, a védett munkahelyet biztosítása, illetve a munkára készítő támogatás volt.
- Szociális lépéseiket a társadalomépítés szándéka vezette. 1998-ban komoly kihívás volt, hogy meg kellett állítani a középrétegek további lecsúszását. Ennek eszköze a családtámogatási rendszer volt. /a gyermekek utáni adókedvezmény, mely később kiegészült az otthonteremtési támogatással./

Ehhez járult a folyamatos, kiegyensúlyozott bér- és nyugdíjmelés. Ebben a ciklusban nőtt először a rendszerváltás óta a bérek és nyugdíjak reálértéke.

- A foglalkoztatás növelése sok ezer embernek adott munkalehetőséget.
- Az intézkedések nyomán javult a társadalom egészének helyzete. A szegénység nem terjedt tovább, sőt visszaszorult. Ezt jól érzékelteti az anyagi okok miatt veszélyeztetett gyermekek számának alakulásán: 1997-ben 340 ezren voltak, 2000-ben számuk 185 ezerre mérséklődött.
- A minimálbéren dolgozók 250%-os béremelésben részesültek.
- A fogyatékkal élők foglalkoztatására, ellátására és támogatására a fogyatékosügyi program megkezdésével tettek nagy lépéseket. /A költségvetési összeg 18 milliárdról 40 milliárdra emelkedett./
- A lakáshitel törlesztési nehézségek miatt adósságcsapdába került családok részére egy 14 milliárdos adósságkezelési programot indítottak el. /Kezdetben 30 ezer család kapott lehetőséget a segítségre./
- Hajléktalanfoglalkoztatás mintaprogramot indítottak.
- Kiterjesztették a gyermekétkeztetés normatív kedvezményeit. Sajnos, nem minden nehéz helyzetben lévő kapott kellő figyelmet.
- Az árvíz sújtott Szabolcsi falvak újjáépítése – védőtöltések
- Határon túliak segítése
- A Terror Háza létrehozása
- Esztergomot és Párkányt összekötő híd megépítése
- A Millennium példamutató megrendezése, a Szent Korona útja a Dunán Esztergomba és lehetne még sorolni a tetteiket, amik nyomot hagytak emlékezetünkben.

-

Aztán a „werberi” fantázia általi ígérek eredménye lett, hogy **2002-től** újra baloldali koalíció kormányoz.

Miniszterelnök Medgyessy Péter.

- Meghirdették a 2-szer 100 napos programot.
A nyugdíjasok egyszeri 19 ezer Ft-ot kaptak. Emelték a fizetéseket.
- Ma már mindenki a bőrén érezheti, hogy milyen következményei vannak a kedvező folyamatok megtörésének.
- Újra nőtt az infláció.
- Gyárakat zártak be.
- Növekszik az ország adósságállománya.
- A lassan kimondott ígérek semmivé váltak
- Az Európa-terv a Széchenyi-tervnek gyenge másolata.
- Az előző ciklus összes kreatív szellemű kezdeményezését leállították.
- Bizonytalanná vált a munkavállalók helyzete

- A korábbi törékeny létbiztonság megingott. Az ígéretek nem jelentenek megnyugvást a vállalkozóknak, a gazdálkodóknak. Több 10 ezer gazdálkodó tüntet az utakon a drámai mértékben romló mezőgazdaság helyzete miatt.
- A 185 milliárd forintos takarékosági program csak a lyukak betömését jelentik és sorolhatnánk tovább az előttünk lejátszódó eseményeket.

Állandóan visszamutogatnak az előző kormányra, bár nekik is voltak hibáik, de nem lehet egyszerre mindenkinek a kedvére tenni. Azonban, egy hiteltelenebbé válik ez a visszamutogatás, minél messzebbre távolodunk a 2002-es kormányváltástól.

Medgyessy Péter miniszterelnök évértékelő beszédben kijelentette:

„Előtérbe helyezzük az egészség megőrzését... 2010-re 3 évvel hosszabbodjon meg a magyar emberek várható időtartama!”

„Egy modern európai országban a közélet nyugodt és civilizált.” Ennek ellentmond, hogy „feljelentésügyi” államtitkárt delegált kormányába. Folyamatosan kriminalizálni igyekszik politikai ellenfeleit. Folyamatosan támadja a független intézmények vezetőit. Egyeztetés nélkül jelölte ki az Unióba delegált magyar képviselőket stb.

Nekünk egyszerű embereknek a véleménye szerint döntően azért van az ellenségeskedés, gyűlölködés, mert 14 évvel a rendszerváltás után el sem kezdték annak a tisztázását, hogy mivégre is volt a rendszerváltás, a demokratizáció.

A „leváltás hangulat” azt jelzi, hogy az emberek többsége elégedetlen a rendszerváltás eredményeivel. A megváltozott szovjet politika nyomán viszont hazánk visszatérhetett a demokrácia és a függetlenség útjára.

2004. május 1-én hazánk az „Európai Unió” tagjává válhat.

Közigazgatás /1945-1970/

1945 előtt az utolsó képviselőtestületi elnök Csupák Elemér volt, aki 1949-ig folytatta tevékenységét körjegyzői tisztségben.

A felszabadulás után a közigazgatási élet azonnal megindult. A bírói tisztséget ekkor idős Marton Ferenc viselte. 1945 őszén Gerencsér Géza lett a község bírója egészen a tanács megválasztásáig.

A körjegyzőség területéhez Bő székhellyel Chernelházadamonya és Mesterháza községek tartoztak.

1949-ben Hoffer Józsefet nevezték ki körjegyzőnek. Ő készítette elő a tanácsválasztást. A körjegyzőség 1950.október 20-ig töltötte be funkcióját.

1950.október 22-én volt a tanácsválasztás. A Községi Tanács alakulása alkalmával közös tanácsot hoztak Bő és Gőr községekkel. Első feladatának a községpolitikai tennivalókat tekintette.

Az első VB elnök-tanácselnök: Ráczy József

VB titkár : Ilics József volt.

A VB vezetők állandóan változtak.

1967.október 1-től a VB elnök: Fülöp József

VB titkár: Szőnye Mária

A Községi Tanácsnak a községpolitikai tennivalókon belül a közműfejlesztés: utak, járdák kulturális és iskolai férőhelyek bővítése és korszerűsítése volt a feladata.

Az utakat, járdákat túlnyomó részben a lakosság által befizetett községfejlesztési hozzájárulás összegéből újítták fel. Mellette a Községi Tanács költségvetése volt az a forrás, amelyről a hozzátartozó intézményeit és az állami tulajdonba került lakóházakat fenntartotta.

A költségvetés évente átlagosan 130-150 ezer Ft között mozgott. A lakosság családonként 300 Ft tételes községfejlesztést fizetett és fizet évente.

Pl.	1963-ban	431 ezer Ft
	1965-ben	526 ezer Ft
	1967-ben	230 ezer Ft
	1969-ben	735 ezer Ft /tanács összevonás/
	1970-ben	1326 ezer Ft.

1963-as évi költségvetésből mintegy 130 ezer Ft-ot az Általános Iskola felújítására, illetve bővítésére fordítottak.

1965-ben az iskolánál egy tanterem építését végezték el.

1969-ben Chernelházadamonyán árvízvédelmi védőtöltés épület 230 ezer Ft összegben.

1970-ben Bőben épül meg az árvízvédelmi védőtöltés mintegy 800 ezer Ft összegben. A község alapjában véve fejlődött, de fejlődését sokszor gátolta a VB vezetők cserélődése, melynek következtében nem tudott egy céltudatos vezetés kialakulni, amely még életképebbé és fellendültebbé tette volna a község életét. A fejlődés viszont elindult és olyan irányzatot vett, melynek következtében falukörzet központtá alakult. Ezen belül hivatva lesz mindazon szociális, kulturális, egészségügyi, kereskedelmi és közigazgatási feladatokat ellátni, mely a hozzátartozó községek részéről igényként jelentkezik. A Községi Tanács a Chernelházadamonyával történő egyesülése után:

1970. február 19-én megtartott ülésén ismételtelen olyan határozatot hozott, hogy Tompaládony és Mesterháza közös Tanácsával egyesül.

1970. július 1-én lép életbe az egyesülés.

Bő község, mint közigazgatási központ /1897 – 2004/

Bő község 1897 évtől kezdődően körjegyzőségi székhely Sopron vármegye csepregi járásában, amelyhez még Chernelházadamonya és Mesterháza községek tartoztak.

1945. előtt közismert körjegyzője Martony József volt. A községet Belügyminiszteri rendelet alapján:

1950.február 1-től Sopron megyétől Vas megyéhez, a sárvári járáshoz csatolták. Ezen átmeneti időszak közigazgatási vezetői:

Községi bíró:

Marton Ferenc	1945-1947
Gerencsé Géza	1948-1950

Körjegyző:

Csupák Elemér	1945-1949
Hoffer József	1949-1950
Rác József	1950

A tanácsok megalakulásáról szóló belügyminiszteri rendelet szerint 1950. október 22-én községi közös tanács és hivatali szerv alakul Bő és Gőr községekben, Bő székhellyel.

A közös tanács alakítás ebben az időszak ritka kivételnek számított, így Bő község már ebben az időszakban megkezdte az együttműködést a környező községekkel.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának határozata alapján:

- 1968. december 31. napjától a közös tanács tagja lett Chernelházadamonya község is.
- 1970. július 1.napjától pedig Mesterháza és Tompaládony községek is a közös tanács tagjai lettek, így öt település alkotott közös tanácsot.

A tanács a járások megszűnéséig a sárvári járáshoz tartozott, majd 1984. január 1-től Sárvár városkörnyék irányítása alá került. Rövid ideig tartó közvetlen megyei irányítás után jelentős változást az önkormányzatok megalakulása hozott.

Ezen időszak közigazgatási vezető:

VB elnök-tanácselnök:

Rácz József	1950-1953
Pajter Ferenc	1953-1955,
Váthy Károly	1956-1958
Farkas Imre	1958-1962
Németh József	1962-1967
Fülöp József	1967-1978
Horváth Ferenc	1978-1990

VB titkár:

Ilics Ferenc	1950-1952
Smidéliusz Ferenc	1952-1954
Hujber Kálmán	1955-1956
Perlaky István	1957-1958
Szabó Irma	1959-1960
Resperger István	1961-1967
Szőnye Mária	1967-1970
Márkus Ferenc	1970-1971
Horváth Ferenc	1971-1978
Szabó József	1978-1985
Vincze György	1985-1990

Az 1990.szeptember 30-án megtartott helyhatósági választásokat követően Bő községben is:

1990. október 15-én megalakult az önkormányzat. A község első megválasztott polgármestere Pados Róbert lett, aki jelenleg is megszakítás nélkül tölti be immár 14 éve a fontos tisztséget.

Az első önkormányzati választáson megválasztott képviselők:

- Babos Ernőné, Rácz Ferenc, Erhardt Péter, Tóth István, Horváth József, Lökkös Endre és Németh József.

-

1990. december 14. napjától Bő, Chernelházadamonya, Gór, Mesterháza és Tompaládony községek körjegyzőséget alakítottak Bő székhellyel. A körjegyzői kinevezést Vincze György kapta meg, aki jelenleg is ellátja a körjegyzői feladatokat.

1993.január 1. napjától Tompaládony kivált a körjegyzőségből és önálló hivatalt alakított.

Az 1998. évi helyhatósági választáson megválasztott képviselők:

- Babos Nóra, Dr. Galiotti Csabáné, Hajós Attila, Horváth Jenő, Lökkös Endre, Tóth István és Vinkovics Ottó.

E ciklusban képviselőként tevékenykedett még a képviselőtestület összetételében bekövetkezett változások miatt: Babos László, Soronics János és Fördös Gergely.

2001. január 1. napjától a körjegyzőséghez csatlakozott Répceszentgyörgy község.

A 2002. évi helyhatósági választásokon megválasztott képviselők:

- Dr. Bencsik István, Dr. Galiotti Csabáné, Hajós Attila, Horváth Ferenc, Boros Ferenc, Giczinger István és Erhardt Péter.

Képviselőként tevékenykedik még a ciklusban változások miatt Fördös Gergely.

A rendszerváltás után átadásra került:

1992-ben: az Általános Iskola /átalakítással, bővítési új épülettel/ 13 millió Ft.

1993-ban: Hősi emlékmű 192 ezer Ft

1994. október 16-án a gázvezeték

1994-1997. Bő-Gór-Chernelházadamonya /szennyvíz/ csatorna közös beruházás
194.284 ezer Ft

2001-ben a ravatalozó 7.989 ezer ft költséggel.

Továbbá az ÖNKORMÁNYZAT:

- Segíti a falu keresztény hagyományainak ápolását.
- Az intézmények és a hivatali működési feltételek javítását
- Támogatja a fiatalok továbbtanulását.
- Segíti az arra rászorulókat, időseket és munkájukat elvesztetteket.
- Fokozatosan sor került és kerül a világítás és utak korszerűsítésére.
- Kezdetől fogva megrendezte a Nyugdíjasok Napját és a Falunapot.
- Sikerének könyvelhető el, hogy ma már teljes infrastruktúrával rendelkezünk.
- A falu egészének érdekeit képviseli politikájában.

Gazdasági élet

/1945-2004/

TSZ-ek története 1967-ig

Bő község területe 1860 kh/katasztrális hold.

Ebből:

- Szántóterület: 1212 kh.
- Rét: 137 kh.
- Legelő 7 kh.
- Erdő 100 kh,
- a többi : belterület

A gazdálkodás nadrágszízj parcellákon folyt. Mindenki annyit termelt, ami magának elég volt. Kivéve néhány gazdát, akinek több földjük volt. Míg néhányan rájöttek, hogy közösben többet lehetne termelni.

Így alakult meg kicsi területen 1952. december 12-én néhány taggal a bői „Hunyadi MTSZ.” – Elnök: Kovács Ferenc lett.

25 család 52 taggal 184 kh. Földön megkezdte a munkát, amely 120 parcellából állt. Az önkéntes belépés már a tavaszi munkáknál megmutatkozott. Felfigyelt rá az egész falu.

Zöldtakarmány etetés megkezdésekor a nagyobb istállókba csoportosították át a marhákat. Így részben kialakult a szövetkezeti forma. A munkaelosztás a sok parcella föld miatt nagy gondot okozott. Az adónál és beszolgáltatásnál 10% kedvezményben részesült a csoport.

A kapásnövényeknél és a kampánymunkáknál megfeszített munkát végzett a tagság, mivel gépi erővel nem rendelkezett. A beszolgáltatási vonalon is eleget tett, sőt az elsők között volt.

Gyűléseiket minden vasárnap délután tartották meg. Ott kiértékelték az elmúlt heti munkamenetet. A könyvelő – Mosonyi Piroska – beszámolt a pénztári forgalomról, továbbá ismertette pénzügyi helyzetüket a Magyar Nemzeti Bankkal szemben is.

Így minden tag tudta, hová lett, hol van a TSZ pénze, hová gurult minden fillérje. Végül az elnök ismertette milyen vásárlásokat végeztek a héten. Kérte a tagságot, hogy járuljon hozzá, mert igyekeztek a szövetkezeti demokráciát betartani.

1953-ban nagyon jó termés volt, melyet sikerült betakarítani, sőt megtakarítani is. Ezzel elérték, hogy jó eredménnyel zárták a gazdasági évet és 42,24 Ft-ot tudtak fizetni 1 munkaegységre. Járási viszonylatban a másodikkak lettek.

A következő év jó alapját lerakták, megteremtették a szükséges vetőmagalapot, és egy komoly hízlalási összeget tartalékolnak. A hízó állomány jó kondícióban volt.

Az év közben elhangzott kormányrendelet után a szomszéd községek TSZ-eiből a kilépési láz hozzájuk is eljutott. A tagság nagyobb része az utolsó negyedévben kilépési nyilatkozatot adott be, amit a Járási Tanács Mezőgazdasági Osztálya csak részben fogadott el. Az elszámoltatást a kilépni szándékozók felé nem eszközölték. A következő évben ebből kifolyólag sok kellemetlensége lett a tagságnak. Az adó végrehajtásánál szorgalmazták, ugyanakkor a bevitt állatok járatleveleit a „Bank” zárta. A TSZ volt vezetősége Földművelődésügyi Minisztérium TSZ Osztályához fordult, és kérte az ügy kivizsgálását. Ez a kérelem után pár napon belül meg is történt. A kilépni szándékozók ügye rendezést nyert.

A visszamaradt pár taggal már a csoport életképtelen lett. Így ért véget Bőben a kis baráti Hunyadi TSZ sorsa.

Emlékét őrzi most is az az utca, ahol a tagság zöme élt, mert róla kapta utcarendeziéskor a Hunyadi nevet.

1954-ben megszűnt a Hunyadi TSZ. Utána „maszek” alapon dolgoztak falunk parasztjai. Úgy gondolták, hogy csak a nadrágszíz parcellákon lehet igazán termelni, és nagy eredményeket elérni.

5 esztendei egyéni gazdálkodás után alakult meg a bőii „Egyetértés MTSZ”, melyet Szele Ferenc és Ágoston Ottó alakítottak meg. A szervezés elég nehezen ment. Végül sok huza-vona után Bujtás Miklós aláírt a belépési nyilatkozatnak, s azután már könnyebben ment. A faluban csak 3-an nem léptek be, akik továbbra is maszek alapon dolgoztak.

1959-ben tehát Major József elnöksége alatt indult a közös gazdálkodás.

A földterület: 1456 kh. volt.

Ebből:

- Szántóterület   1212 kh.
- Rét   137 kh.
- Legelő   7 kh.
- Erdő   100 kh.

A családok száma: 191

A tagok száma: 193 fő

A családtagok 65%-a áll a közös munkába.

„Minden kezdet nehéz” közmondással indult a munka. Az egyiknek ez, a másikkak az nem tetszett. Sajnos, így aztán széthúzás volt.

Kevés a gép, kevés a műtrágya, az állatok férőhelyének száma. A lovak és szarvasmarhák egy része is egy ideig a faluban nagyobb istállóban voltak elhelyezve. A nehézségek ellenére a termésátlag nem is volt a legrosszabb.

- Búza   : 12,5 g
- Rozs   : 8,2 g
- Árpa   : 9,9 g
- Zab   : 8,6 g
- Kukorica   : 18,1 g
- Cukorrépa   : 100 g

Búzából és kukoricából jó eredményt értek el, pedig kisparcellákon dolgoztak.

A jövedelem: 153.382,- Ft. /25 szarvasmarha, 4 sertés és ló, 100 kh. föld/

A TSZ-nek jó pénzforrást biztosított a cementüzem.

A jövedelem: 169.679,-Ft volt.

1959-ben állami segítséggel építettek 100 férőhelyes növendék marhaistállót járakkal.

1962-ben is elnök Major József

Családtagok száma: 241 fő

Családok száma: 201

Rossz volt a munkaszervezés és a tagság munkához való viszonya. Ezek miatt a betakarítási munkákat nem végezték el rendesen, és ebből komoly kár keletkezett.

Termésátlag:

- Búza: 9 g
- Rozs: 5,3 g
- Kukorica: 18,6 g
- Cukorrépa: 127,4g
- Burgonya: 91,6 g kh.

Állatsűrűség:

- Szarvasmarha: 23,1 db

Ebből:

- Tehén: 5,9 db
- Sertés: 18 db, ebből koca: 2,6 db.
- Ló: 4,5 db

A kocaállományt kellett volna növelni, de férőhely miatt nem lehetett, s ebben az évben nagyon sok malac hullott.

Nagyon kevés a tejátlag is: 1,262 liter tehenenként. Kevés a takarmány. Elhanyagolták a rétek és a legelők javítását.

A gabonatervet nem teljesítették, mert 150 hold gabonát leszántottak.

Beruházás ebben az évben: 3 ekét, 1 aratógépet, 1 kultivátort, 1 műtrágyaszóró gépet és 1 pótkocsit vettek.

A szociális és kulturális alapból 25 fő részére 39,5 g kenyérgabonát juttattak.

Készpénzben 20 ezer Ft-ot osztottak szét a rászorulóknak.

1963-ban: Elnök: Dan József

Agronómus: Rozmán Ernő

Családok száma: 196

Tagok száma: 240 fő

Dolgozó tag: 141 fő

Az év elején új vezetés vette át a TSZ irányítását. Sokat javult a munkaszervezés és irányítása, valamint a tagság munkája.

152 kh-on termesztettek búzát. 24 kh-on gyomirtót használtak. 1 kh-ra 127 kg műtrágyát használtak fel.

Az őszi munkákat időben elvégezték, és a vetést október 14-én befejezték.

Az öreg TSZ tagoknak 17 ezer Ft-ot juttattak.

Termésátlagok:

- Búza: 10,85 g /hazai/
- Búza: 144,1 g /intenzív/
- Rozs: 7,2 g
- Őszi árpa: 14 g
- Tavaszi árpa: 10,6 g
- Zab: 9,3 g
- Kukorica: 9,89g
- Cukorrépa: 208 g
- Burgonya: 60,13 g

Különösen kenyérgabonából és cukorrépából értek el jó eredményt.

Állatsűrűség: 19,1 db szarvasmarha,

Ebből:

- Tehén: 7,8 db.
- Sertés: 20 db. Ebből koca 2 db.

Sokat javult az állatállomány.

Egy tehenre eső tejhozam: 1748 liter.

100 tehenre jutó borjúsaporulat: 76 db.

Egy kocára jutó malacsaporulat. 1 db.

Áruértékesítési tervüket 116%-ra teljesítették.

Beruházásra 590 ezer Ft.-ot fordítottak.

Ebből: 190 ezer Ft-ot tett ki a saját erői beruházás.

Új sertésfiaztatót építettek. A községi munkákhoz fogat és gyalogmunkában járultak hozzá.

1966-ban elnök: Vincze István

főagronómus: Rozmán Ernő

főkönyelő: Antal Mihály

Családok száma: 193

Tagok száma: 219 fő

Rendszeresen dolgozó tagok száma: 154 fő

Ez évben 2 fő lépett a szövetkezetbe.

A tápanyag-visszapótlás érdekében szántó 4,4%-át szerves trágyázták. Egy szántóra átlagosan 151 kg vegyes műtrágyát használtak fel. A nagyobb mérvű szerves trágyázást a tavaszi árvíz és az ősszel fellépő száj- és körömfájás az állatoknál meggátolta. Vegyszeres gyomirtást a kalászosok területén 18%-án, a kukorica 21%-án végeztek.

Egy traktor egységre: 109,8 kh. szántóterület jut.

A vezetés színvonala javult, különösen a szakmai vezetést kell javítani. A tagok szorgalmasak, a fontos munkákkal időben végeznek.

A szociális- kulturális alapból 35 gyerek részére havonta egyenként 25 Ft-ot fizettek ki. Temetkezési segélyt 7 fő részére, betegségi segélyt 8 fő részére juttattak.

Termésátlag:

- Búza: 9,9 g
- Rozs: 3,9 g
- Őszi árpa: 10 g
- Tavaszi árpa: 8,1 g
- Zab: 7,3 g
- Kukorica: 10 g
- Burgonya: 16,3 g
- Cukorrépa: 110 g holdanként.

Az árvíz sok kárt okozott, s nagy területeket kellett felszántani.

Állatsűrűség: 23,1 db szarvasmarha.

Ebből:

- 7,7 db. tehén
- 25,6 db. sertés, ebből 2 db. koca
- 3,7 db ló
- 100 tehénre a borjúsaporulat: 97 db.
- 100 kocára a malacsaporulat: 1276 db.
- Egy tehénre jutó tejhozam: 1208 liter

Beruházás: építettek egy 30 férőhelyes sertésfiaztatót 205 ezer Ft. költséggel.

Vásároltak: öntözőberendezést 144 ezer Ft. értékben. Ez lehetővé teszi a rétek öntözését, és 1 db erőgépet 100 ezer Ft. értékben.

1967-ben személyi változás nem történt.

1967-ben aztán megalakult az öt községből összevont „Répce völgye MTSZ”. Chernelházadamonya, Bő, Gőr, Mesterháza és Tompaládony összefogásával, amely már az első évben is jó volt.

Elnök: Molnár István

Főkönyvelő: Antal Mihály

Földterület: 5153 kh.

Ebből:

- Szántó: 3368 kh.
- Rét: 668 kh.
- Legelő: 143 kh.
- Kert-szőlő: 20 kh.
- Erdő: 452 kh.

Családok száma: 550

Tagok száma: 670 fő

Alkalmazottak száma: 72 fő

A belépők száma 62 volt, ami a legmagasabb a sárvári járásban.

Kilépett 4 tag.

A vezetés színvonala jó volt az öt községben. A vezetők és a tagok kapcsolata is kielégítő. A tagok megfelelő munkához való viszonya bizonyítja, hogy a járási átlag felett van az egy dolgozó tagra jutó munkanap teljesítés. /220 nap/ Így minden munkát el tudtak végezni.

68 kh-on talajjavítást végeztek. 3,9 km hosszú vízlevezető árok elkészítésével 478 kh. víztelenítést oldottak meg. A tápanyag visszapótlása érdekében a szántóterület 15,8%-át szervestrágyázták. Ez nagyon kevés. 1 kh-ra 122 kg vegyes műtrágyát, hatóanyagban 97 kg-ot használtak fel.

A gyomirtást vegyszerrel a kalászosok 60%-án, a kukorica 98%-án végezték el.

A traktor ellátottság járási szinten itt a legjobb. Egy traktoregységre 65 kh szántóterület jut. Hiba pedig az, hogy a gépek nincsenek eléggé kihasználva.

Egy traktoregységre 755 normálhold teljesítés jut, ami járási viszonylatban kevés.

Termésátlagok:

- Búza: 18,3 g
- Rozs: 10,7 g
- Takarmánybúza: 13 g
- Tavaszi árpa: 14 g
- Zab: 12,8 g
- Kukorica: 27 g
- Cukorrépa: 145 g kh-ként

A takarmánybúzáat kivéve a terméseredmény jobb a járási átlagnál. Ugyanakkor a kukorica átlaga itt volt a legmagasabb, ami megegyezik a környező Állami Gazdaságok szintjével.

Állatsűrűség:

- 27,9 szarvasmarha, ebből tehén 8,5 db.
- 18,1 db. sertés, ebből koca 9 db.
- 3,4 db. ló
- 100 tehenre a szaporulat: 112 db.
- 100 kocára jutó szaporulat: 140 db.
- Egy tehenre jutó évi tejhozam: 2868 liter

Az állattenyésztés mutatói az egyesülés első évében nem mutatnak a növénytermesztéshez hasonló magas eredményt.

Tejtermelésünk a járásban harmadik, míg korábban a járási átlag alatt volt. A gépi fejés az állomány 23,3%-át érinti. A borjúnevelésben a tejporos itatást is alkalmazták. 1 kg hús előállításának takarmányozási költsége 15,16 Ft.

Áruértékesítés 100 kh szántóra: 70 g hús, 283 g kenyérgabona és 232 hl tej.

A kukorica értékesítése átlag alatt, míg a kenyérgabona és a tej értékesítése a járási átlag felett van.

Az eladott hízómarha 76%-át exportálták.

Beruházás: Már az egyesülés első évében jelentősebb, mert elkészült 1 db 108 férőhelyes, és 126 férőhelyes borjúnevelő, 1 gépszín, 1 db 228m² nagyságú gépjavító és karbantartó műhely.

A jövedelem növelése szempontjából említésre méltó kiegészítő tevékenységük 17 főt foglalkoztató építőipari vállalkozás, a kavicsbánya, a fuvarozási és bérstúdiói tevékenységek.

Szociális- és kulturális alapra 180 ezer Ft-ot használtak fel.

Ebből:

- 144 ezer Ft-ot betegsegélyezésre
- 19 ezer Ft-ot üdültetésre fordítottak.

Az év folyamán:

- az elnök Jugoszláviában és Bulgáriában,
- a főkönyvelő, főagronómus és az üzemegység vezetője Romániában jártak tanulmányúton.

A TSZ-ben 3 szocialista brigád dolgozik. Az év folyamán Illés János állattenyésztési brigádvezető „Kiváló Termelőségvetkezeti tag” kitüntetést kapott.

Az egyesülés után /1967-2001/

Kemény szervezési munka várt a vezetőségre. Egyidőben kellett elvégezni az eddig különálló szövetkezetek irányítását és év végi zárást, valamint az új hatalmas területű szövetkezet indítását. Az őszi vetések pl. az új szövetkezethez illő módon lettek végrehajtva, amelyek révén már az első évben 1968-ban jó eredmény született. /Lásd az előbbi beszámolót!/
Az egyesülés után természetesen nem vezettek külön nyilvántartást az egyes községek termelési adatairól és más eseményeiről, így a továbbiakban „bői” adatokat kevésbé rögzíthetünk.

Az öt község egyesült szövetkezetének irányítása és a munkák szervezése nagy feladatot jelentett a vezetőségnek, melynek tagjai:

Molnár István elnök
Antal Mihály főkönyvelő
Rozmán Ernő főagronómus, valamint

Községenként egy-egy üzemegység-vezető. Párt alapszervezet működött Fehér Béla függetlenített párttitkár vezetésével.

Állatorvosa is volt a TSZ-nek. Dr. Galiotti Csaba így számol be munkájával kapcsolatos tevékenységéről:

„1971. október 15-én kaptam meg a „Bői Körzeti” állatorvosi állást. Elődöm Dr. Nagy Imre volt, aki a sárvári ATEV-ben kapott állást és családjával Sárvárra költözött. Körzetemhez 4 község, Bő – Chernelházadamony – Gór és Mesterháza tartozott. Tompaládonyba is új állatorvos érkezett Dr. Kiss Dániel évfolyamtársam személyében.

Lakást a jelenlegi házukban a Köztársaság tér 21 szám alatt kaptunk. Romos, víz nélküli ingatlan volt, állatorvosi lakásnak méltatlan. Ellátásom alá tartozott a Répce völgye MTSZ. /elnök: Istenes István/

Kb. 500 szarvasmarha, 20 ezer baromfi, 1-200 db. sertés, 30-40 db. ló.

A háztáji állományokban még további 300 db. szarvasmarha, 4-500 db. sertés és 5000 db. szárnyas volt.

A 90-es évektől az állatlétszám drámaian csökkent, a kisállatpraxis /kutya, macska/ viszont fejlődött.

Jelenleg Hatósági állatorvosként /vezető főtanácsos/ a Nestlé Állateledel Gyárat /Bük/ felügyelem és biztosítom az állatorvosi engedélyezéseket export-import szállításokhoz.

Továbbá kisállat-rendelőket tartok fenn Bőben és Bükön.”

Tovább folytatva a TSZ terméseredményei a 70-es 80-as években folyamatosan emelkedtek. Ezt az agrotechnikai eljárások szigorú betartásával és a tápanyag-utánpótlás folyamatos biztosításával sikerült megvalósítani.

A tagság közösből származó jövedelme is növekedett, bár kevesebb mértékben, mint a TSZ vagyona. Közben szociális téren is történtek előrelépések. Példa erre az üdülésekhez, gyógykezelésekhez történő hozzájárulás. Nemes gesztus volt a nyugdíjas tagság évenkénti egyszeri megvendégelése és pénzbeli támogatása. Színházjegyeket is vásároltak a tagok számára, így biztosították a nézettséget a Művelődési Ház számára.

A 80-as évek vége felé azonban az egész országban lelassult a gazdasági élet, majd megállt, sőt a visszaesés jelei mutatkoztak. A világpiacnak ugyanis nem kellett a kelet-európai áruk.

A rendszerváltás után megváltozott a TSZ-ek politikai megítélése:

- A gépek, az üzemanyag, a permetezőszerek árának ugrásszerű megemelkedése
- Az agrártermékek árának mesterségesen alacsony tartása.
- A vagyon-nevesítése.
- Tőke- gép- és állatállomány hiánya miatt az új magángazdaságok nem tudtak beindulni.

Mindezek együttvéve hozzájárultak országos viszonylatban mérve a legerősebb szövetkezetek teljes elgyengüléséhez.

Ha összevetjük a „kárpótlás” előtti és az 1993. évi gazdasági eredményeket, akkor világosan látni a termelés csökkenését és a költségek emelkedését.

1994. után a TSZ-ek egyre jobban gyengültek. Nálunk is. Az akkori rendelkezés szerint a tagság idős tagjait kedvezményes nyugdíjba küldték. Ez azt jelentette, hogy 1 évig munkanélküliek voltak és 58 éves korukban nyugdíjba mehettek.

Nem mehetünk el szó nélkül az agonizáló szövetkezetek mellett. Általános vélemény: A részleges privatizáció jogosságát nem lehet vitatni, de a felső határok alacsonyabban történő megállapításával „esetleg” a vagyon-nevesítés elhagyásával elkerülhető lett volna a szövetkezetek ilyen mértékű legyengülése.

És mint ilyenkor lenni szokott a munkafegyelem meglazult, és talán a példamutatás is hiányzott. Ezek után azon sem lehet csodálkozni, hogy üres gépszínek és istállók elhanyagolt TSZ majorok mutatják az eredményt.

Istenes István TSZ elnök majd az őt váltó Bognár Kálmán és utóda Bolfert Sándor elnökök is keresték a továbbvezető utat, de kevés eredménnyel.

2001-ben aztán „Répce völgye Kft” néven Kovács Istvánné /Pócza Katalin/ és Dan Ferenc vezetésével tovább indultak a nehéz úton.

Kisiparosainkra emlékezve....

Az 1920-as 1930-as években községünkben a kisiparosok megfelelő létszámban és szakmában segítették elő falunk életének boldogulását.

Egyesületük a „Bői Iparos kör” volt.

Elnöke: Jankovics János tanívó volt.

Kisiparosaink:

Asztalosok:	Kovács János, Marton Ferenc
Ács:	Kálovits János
Bércséplők:	Horváth Ferenc, Németh János
Bognár:	Kiss István
Cementárukészítő:	Csöglei János
Cipészek:	Baán György, Gerencsé Géza, Horváth István, Mészáros Ferenc, Mosonyi József, Takács Imre.
Cserepes:	Csöglei József
Dohányárus:	Horváth Ferenc
Gabonakereskedők:	Bodorics István, Lengyel Kálmán, Rozmán Jenő
Kovácsok:	Főző Géza, Haller János
Épület- és géplakatos:	Horváth Ferenc
Mészáros:	Boda József /víziműmalma/
Szabók:	Kovács Endre, Kovács Kálmán, Varga István
Tojáskereskedők:	Alacsony Pálni, Szabó Ignácné
Ügynökök:	Bodorics János, Bódi Ferenc, Kozák Kálmán, Mészáros János, Pados Ferenc, Rozmán István, Szabó János. /a különféle Biztosító Társaságokat képviselték/
Vegyeskereskedők:	Hangya szövetkezet Ügyvezetői: Jankovics János és Kiss Géza Kálovits János és Lichtmann Miksa üzletei.
Vendéglősök.	Ifj. Baranyai János, Simon Ernő

1945-től 1960-ig pedig már kevés kisiparos dolgozott: 1 asztalos, 2 cipész, 1 kovács és 1 igazolvánnyal rendelkező kőművel.

A többi iparos vagy megöregedett vagy meghalt. Aki tehette átadta helyét fiának vagy vejének. A megváltozott politikai körülmények miatt volt aki abbahagyta ipari tevékenységét.

A KTSZ: A Rákosi-rendszer erősen nehezedett a falusi iparosokra. Mivel legtöbben családi helyzetük miatt kis földdel is rendelkeztek, „kétlakinak” tartották őket, ami nagymértékben hátrányos volt számukra a súlyos adó miatt. Eleinte nem láttak kiutat az adósságuk csökkentésére. Míg 1952-ben úgy határoztak, hogy „Kisipari Szövetkezetbe” tömörülnek. Az első évben vegyes KTSZ-t hoztak létre. /asztalos, kőműves, cipészek közreműködésével./ Javult a helyzetük, mert adómentesek lettek. Egy év múlva csak a cipészek állták a sarat. Bő, Chernelházadamonya, Gőr, Mesterháza cipészei alkották a KTSZ-t, amely 9 főből állt.

Elnök: Gerencsé Géza volt. Közben a vidékiek számukra nem kedvező közlekedés miatt kezdtek lemaradozni. 1956 is megzavarta őket. Már csak 3-4 taggal dolgoztak, de ők kitartottak a nyugdíjazásig. /Baán Görgy, Mosonyi József és a damonyai Rózsa Lajos bácsi/. Mindhárman nyugdíjas korukban is szinte halálukig folytatták javítási tevékenységüket. Horváth István, mind fiatal szakmabeli a központban dolgozott tovább. Ma már, mint nyugdíjas, ő az egyetlen akire adott esetben számíthatunk a segítségben. Sajnos, nincs utánpótlás.

1969-ben megnyílt egy ruhaüzemi részleg Csepregen. Falunkból többen a nők közül ott szereztek meg a nyugdíjazáshoz szükséges időt. Később a TSZ is üzemeltetett varrodát Chernelházadamonyán.

Aztán sokat változott a világ körülöttünk. A rendszerváltás után a lakosság évszázadok óta tartó megélhetési forrása a mezőgazdaság jelentősen veszített súlyából községünkben.

A kisiparosok száma meggyérült. A vállalkozói aktivitás viszont magas.

Gazdasági vállalkozások, vállalkozók:

Répcelak és Vidéke ÁFÉSZ vegyesbolt	Soronits Jánosné boltvezető
Répcelak és Vidéke Takarékszövetkezet	Gróf Istvánné kirendeltség-vezető
Kertalja vegyesbolt	Bognár Győző vállalkozó
Viola étterem presszó	Ernhardt Péter vállalkozó
Ibolya étterem panzió	Hercsel László vállalkozó
Ernhardt panzió étterem	Ernhardt Benedek vállalkozó
Brigitta étterem	az ÁFÉSZ mindenkori bérlője
Bécsi kávézó	Csapó László vállalkozó
Pikk-Pakk mini bolt	Horváth Jenőné vállalkozó
Dan borozó	Dan József vállalkozó
Virágbolt	Varga Zoltán vállalkozó
Barczi panzió kemping	Barczi Rezső vállalkozó
Kálmán és Bencsik KKT	körzeti orvos
STAM-DENT Fogászti Kft.	Dr. Stamler József
Bő Hús BT	Simon András vállalkozó
Savanyúság készítő	Varga István vállalkozó
Nagy Szabolcs lakatos mester	vállalkozó
Bal&Fer lakatos esztergályos utánfutó gyártás	RácZ Ferenc RácZ Balázs vállalkozók

Lassing Kft. asztalos Kft.	Johann Lassing vállalkozó
Centi 2001 Kft. Épület- és bútorasztalos	Koszorús Gábor vállalkozó
Cserfa Kft. Bútorkészítés és eladás	Horváth Zoltán Horváth Józsefné vállalkozók
Vincze Kornélia	dekoratőr vállalkozó
Faáru készítő	Molnár Gábor vállalkozó
Női-férfi fodrász	Guzmicsné Tóth Magdolna vállalkozó
Női-férfi fodrász	Tóthné Marton Hajnalka vállalkozó
Horváth Ferenc autószerelő	vállalkozó
Ifj.Kajtár József	mezőgazdasági vállalkozó

Községünk vallási-oktatási-művelődési- egészségügyi életének intézményei és vezetői:

Római Katolikus egyház	Jelenleg: Horváth Imre esperes plébános Bük
Körzeti Általános Iskola és Óvoda	Hajós Attila igazgató
Körzeti Művelődési Ház	Dr. Galiotti Csabáné
Háziorvos	Dr. Bencsik István
Állatorvos	Dr. Galiotti Csaba,
Rendőrség	

Civil szerveződések és vezetők:

Sportegyesület

Horváth Ferenc elnök

Önkéntes Tűzoltó Egyesület

Soronits János parancsnok

Vöröskereszt Alapszervezet

Dr. Bencsik István elnök

Az Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet

Mielőtt községünk „szövetkezetéről” értekezünk, kicsit tekintsünk vissza a szövetkezetek történelmi múltjára.

1840-ben Angliában a takács iparosok hozták létre az első munkás szövetkezetet.
1898-ban Magyarországon gróf Károlyi Sándor alapította meg a Termelő fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetet.
1898-ban az elsőt akkor a Bars megyei Brogyánban;
1914-ben az 1000-et Dömösdön;
1918-ban a 2000-et Zircen.

Böben az 1920-as évektől „Hangya” néven vált ismertté.
Célkitűzése a tisztességes kereskedelmi verseny eszménye volt. A boltot Grünwald Jenőné vezette.

1945 után újjáalakult. Vezetőségi illetve alapító tagjai voltak:

- Bognár Géza, Kiss Géza, Szabó János, Marton Ferenc, Horváth Ernő Baranyai József, Pados István, Pócza József, Simon Imre, Lengyel József, Gerencsér Géza, Marton Ferenc /tislér/ és Horváth Imre.

Még a 40-es években is lakásnagyságú épületben működött. Áruválasztéka a lakosság alapvető ellátására szorítkozott. Mellette Lichtmann Miksa magánkereskedőként működött, aki boltjának színes választékával várta vevőit.

1944-ben az egyre tomboló zsidóüldözés áldozata lett a család, így örökre elhagyták falunkat.

1945-ben a front átvonulása megfosztotta a Hangyát árukészletétől.

Dühöngött az infláció. Folyt a cserekereskedelem. Lisztért, zsírért, tojásért lehetett más terméket vásárolni. Rettenetes volt az áruellátás.

1946-ban stabilizálódott a helyzet. Augusztus elsején bevezetésre került a forint. Lendületesen fejlődött a kereskedelem is, vele együtt falunk boltja. Politikai megítélés szerint a Hangya a gazdag parasztok és nagybirtokosok szervezete. A Hangyának bárki tagja lehetett, aki legalább 2 pengő üzletrészt jegyzett. Döntő kérdésekben a részjegyek száma volt a meghatározó. A részjegyek után osztalék járt. A boltban vásárolt áruk értéke után „vásárlási visszatérítés” volt. A kis könyvbe beírtak után lehetett bármely árut választani. Hiába volt minden. Az akkori politikai hatalom nem engedett életteret a Hangyának.

1949-ben a Hangya egyesült a Földművesszövetkezettel.

Új neve: Bői Földművesszövetkezet lett.

Az vezetőség tagjai:

- Baranyai József, Szabó János, Gerencsér Géza, Östör Ernő, Östör Kálmán, Antal Ferenc, Czuczor Vendel, Fülöp Ferenc, Marton Ferencné, Bors Istvánné.

Kitérőként: 1947-ben 1 kg. Burgonya: 29 Ft.
1 kg. Sertés hús: 3,60 Ft.
1 liter tej: 70 fillér volt.

A szövetkezeti mozgalom új alapokon haladt előre.

1949-ben felszámolták az 1947-ben országos szervként megalakult Magyar Országos Szövetkezeti Központot. /MOSZK-ot/

1949-ben helyette alakult meg a Szövetkezetek Országos Szövetsége /SZÖVOSZ/.

Megszűnt a szövetkezeti szuverenitás, irányítás, beavatkozás és utasításos rendszer alakult ki, melyet járási és megyei szervek gyakoroltak.

A Földművesszövetkezet a megindulástól számítva több éven keresztül igen nehéz helyzetben volt

A bolt árukészletét valósággal úgy batyuzták össze a boltvezetők igen nehéz körülmények között. A Rákosi rendszer alatt jött a kenyértelen világ, amikor az emberek sorbaállással kaptak minimális mennyiségű kenyeret és lisztet. Valóságos élet-halál harcot vívott ekkor bolti eladó és a vásárló. A legigazságosabb elosztásnál is borzalmas volt a helyzet, mivel a vásárló a boltost okozta a kenyér kevés, mennyisége miatt. Az akkori vezetők helyzetet szintén nehéz volt.

Az 1952. évben egyesülési folyamatok indultak meg: ekkor Bő és Gőr,

1953-ban Bő, Gőr, Chernelházadamonya, Mesterháza és Répceszentgyörgy egyesül.

Az 1956-os forradalom idején úgyszólván a teljes üzletet megvásárolták, alig maradt valami árukészlet. Ugyanis voltak olyan személyek, akik attól félve, hogy elvesz a pénz annyi fogyasztási cikket és ruhaneműt vásároltak, hogy utána éveken nem vettek ezekből, így aztán a következő évek vásárlása csökkent.

Ezért: 1957. és 1958-as években az áruellátás már jónak mondható. A forradalom alatt viszont a szövetkezet gazdasági helyzete teljesen megromlott, ami az 1957-58-as évek eredményén mutatkozott.

1959-ben már jobban működött a szövetkezet.

A Szövetkezet anyagi fejlődése számokkal alátámasztva:

Az 1947. december 31-i mérleg alapján a Hangya szövetkezet vagyona:

Vagyon: 12.000,- Ft,   Árukészlete: 11.200,- Ft.
Bevétel: 118.000,-Ft,   Nyereség: 2.575,-Ft.

1948. évben mérleget nem készítettek.

1949. évben egyesült a Hangya Szövetkezet a Földművesszövetkezettel:

Vagyon: 13/M Ft.   Árukészlete: 20/M Ft.
Forg.: 234/M Ft.   Veszteség: 9/M Ft.

1950.év

Vagyon: 19/M Ft.   Árukészlete: 48/M Ft.
Forg.: 374/M Ft.   Veszteség: 10/M Ft.

1951.év

Vagyon: 19/M Ft.   Árukészlete: 120/M Ft.
Forg.: 689/M Ft.   Veszteség: 6/M Ft.

Vagyon: 19/M Ft.   Árukészlete: 48/M Ft.
Forg.: 374/M Ft.   Veszteség: 10/M Ft.

1952. évben: Bő és Gőr egyesült:

Vagyon: 152/M Ft.   Árukészlete: 168/M Ft.
Forg.: 1100/M Ft.

1953.évben: Bő, Gőr, Chernelházadamonya, Mesterháza és Répceszentgyörgy
egyesült.

Vagyon: 352/M Ft.   Árukészlete: 385/M Ft.
Forg.: 2932/M Ft.   Veszteség: 26/M Ft.

1954. év

Vagyon: 285/M Ft.   Árukészlete: 645/M Ft.
Forg.: 3382 /M Ft.   Nyereség: 160/M Ft.

1955.év Vagyon: 19/M Ft.   Árukészlete: 48/M Ft.
Forg.: 374/M Ft.   Veszteség: 10/M Ft.

Vagyon: 320/M Ft.   Árukészlete: 761/M Ft.
Forg.: 3783/M Ft.   Nyereség: 249/M Ft.

1956.év	Vagyon: 319/M Ft. Forg.: 4646/M Ft.	Árukészlete: 467/M Ft. Nyereség: 459/M Ft.
1957.év	Vagyon: 361/M Ft. Forg.: 4148/M Ft.	Árukészlete: 827/M Ft. Veszteség: 20/M Ft.
1958.év	Vagyon: 446/M Ft. Forg.: 3843/M Ft.	Árukészlete: 638/M Ft. Nyereség: 37/M Ft.
1959.év	Vagyon: 433/M Ft. Forg.: 4648/M Ft.	Árukészlete: 730/M Ft. Nyereség: 150/M Ft.
1960.év	Vagyon: 445/M Ft. Forg.: 4584/M Ft.	Árukészlete: 732/M Ft. Nyereség: 206/M Ft.
1961.év	Vagyon: 539/M Ft. Forg.: 4366/M Ft.	Árukészlete: 699/M Ft. Nyereség : 159/M Ft.
1962.év	Vagyon: 523/M Ft. Forg.: 4790/M Ft.	Árukészlete: 730/M Ft. Nyereség: 150/M Ft.
1963.évben: Bő, Simaság egyesült	Vagyon: 761/M Ft. Forg.: 8477/M Ft.	Árukészlete: 1451/M Ft. Nyereség: 112/M Ft.
1964.év	Vagyon: 964/M Ft. Forg.: 8907/M Ft.	Árukészlete: 1495/M Ft. Nyereség: 10/M Ft.
1965.év	Vagyon: 1292/M Ft. Forg.: 9069/M Ft.	Árukészlete: 1563/M Ft. Nyereség: 167/M Ft.

1966.év

Vagyon: 1484/M Ft.	Árukészlete: 1453/M Ft.
Forg.: 9477/M Ft.	Nyereség: 223/M Ft.

1967.év

Vagyon: 1548/M Ft.	Árukészlete: 730/M Ft.
Forg.: 9940/M Ft.	Nyereség: 275/M Ft.

1968.év

Vagyon: 1631/M Ft.	Árukészlete: 1450/M Ft.
Forg.: 10742/M Ft.	Nyereség: 116/M Ft.

1969.év

Vagyon: 1540/M Ft.	Árukészlete: 1470/M Ft.
Forg.: 12181/M Ft.	Nyereség: 418M Ft.

Megjegyzésként: 1964-ben ismét visszaesés következett be, mivel Simaság és Bő egyesítését a központi rendelkezések alapján létre kellett hozni, így az 1964. évi eredmény csak 10/M Ft. volt.

Az 1965-1968. évig terjedő idő felívelő tendenciát mutatott. Az új gazdasági reform rengeteg közteherrel sújtotta, ami az eredményen jelentkezett. Így lett az összes eredmény 1968 évben 116/M Ft.

Ezt a helytelen gazdasági politikát a szövetkezetekkel szemben az illetékes hatóságok felismerték és közteher mentesítéseket adtak. Így elérkeztünk ahhoz az évhez, 1969-hez, amikor munkánkat tükrözte a 418/M Ft-os tiszta nyereség.

1967-ben a Földművesszövetkezetből fejlődött ki az „ÁFÉSZ” – az Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet.

1975-ig „Bő és Vidéke ÁFÉSZ” néven üzemelt a társközségekkel Simó Pál ügyvezető igazgató vezetésével.

Bizonyos önállóságot is biztosítottak, kevesebb lett a felülről való beleszólás és erőteljes fejlődés indult el.

Az előzőekben közölt szám adatok alapján az eredményeket minden dolgozó szívvel-lélekkel segítette elő, de ki kell emelni a régi 20-25 éve dolgozókat, akik fáradságot nem ismerve akár fizikai, akár szellemi téren elősegítették azét.

Simó Pál, aki 7 éve vezetője, majd 18 éve a szövetkezeti mozgalom dolgozója, helyes irányításával, emberi magatartásával igyekezett a főkönyvelővel karöltve a szövetkezet fejlődését helyes irányba vezetni és elősegíteni.

Bőben a „Központi iroda” ügyvezetői voltak:

- Első ügyvezető: Baranyai József
- Majd:
  - Németh Lajos
  - Horváth Károly
  - Pataky Ferenc
  - Vadász Ferenc
  - Simó Pál
- Könyvelő: Lókkös Endréné
- Majd: Gyurác Ottóné

Irodai dolgozók voltak még:

- Kovács József
- Rozmán Teréz
- Ágoston József
- Perlaky István
- Östör Ferenc
- Baranyai Ottóné
- Nagy Zsuzsanna
- Varga Irén

A Szövetkezet bolti dolgozói, illetve vezetői voltak:

Legrégebbi dolgozói: - Grünwald Jenőné – előzőleg a Hangya vezetője és több, mint 30 évet töltött a Földm.szövetkezetnél.

- Kollár István – 1944-től dolgozott Grünwald Jenőnével, majd az Önkiszolgáló Élelmiszer boltban 1985-ig, a Húsbolt vezetőjeként 1993.október 18-ig.
- Kollár Istvánné – 1954-től Grünwald J-vel dolgozott annak nyugdíjak koráig.
1960-tól 1991-ig az Iparcikk bolt vezetőjeként ment nyugdíjba.
- Verrasztó István – Italboltvezetői minőségében említésre méltóan hosszú ideig dolgozott a szövetkezetben.

A „Hangya” 1962-ig Vegyes boltként működött. 1962-ben Önkiszolgáló Élelmiszerbolt és Iparcikk bolttá alakították:

Dolgozói: Kollár István
Majd: Baranyai Ottóné
Lakatár Jánosné
Dan Ferencné
Bognár Ferencné
Sándor Istvánné

1966-ban FALATOZÓ nyílt.

1967 óta gáz cseretelep működik.

Most az 1970. évi májusi Szövetkezeti Híradóból idézünk részleteket a BŐI ÁFÉSZ-ről Farkas Antal írása alapján:

„1967 óta működik gáz cseretelep a lakosság legnagyobb megelégedésére. A „böi” telep 4 községre terjed ki, a havi 200-300 ezer Ft. forgalmat is eléri. A fejlődés emelkedő tendenciájára utal, hogy a 4 községben 300 fogyasztó rendelkezik gáztűzhellyel, cseréli gázpalackját a telepen.”

„A szövetkezet fő tevékenysége a kiskereskedelem. A lakosság áruellátását hivatott szolgálni. Felvásárlási tevékenységük a vegyes cikkekre korlátozódik. Jelentősebb a nyúl-, tojás-, mák-, méz- és babfelvásárlás. Ezt a tevékenységet nagyban elősegíti pl. bőben a szövetkezeten belül működő „nyúltenyésztő” társulás munkája. A társulás tagjainak 57 db. anyanyúl vásárlásához adtak anyagi segítséget. – Karcsics Dezső társulási tag elmondta, hogy jelenleg 20 anya, 2 bak és 102 db kisnyúl tulajdonosa, így az idén kb. 400 db nyulat fog leadni.”

Még egy jellemző részlet ebből az időből:

„Arra lettünk figyelme, hogy a böi Falatozó dolgozója Kálovics Irén fehér terítővel letakart kosarat visz ki a konyhaajtón. Nem gyanakvási célzattal, de megkérdeztük, mit és hova visz? Elmondta, hogy az ált. iskolába tart, a kosárban pedig 43 db. lángos lapul. Hetente kétszer kéri a tanulók a lángost. A megjelölt napokon délelőtt 40-50 db., délután pedig 20-30 db lángos az igényük. A szövetkezet elnöke Simó Pál pedig arról tájékoztatott bennünket, hogy naponta átlagosan 100 db. lángost értékesítenek. Az ételforgalom növelése fontos szövetkezeti érdek, főleg a kis szövetkezeteknél.”

- Halboltkezelő beosztásban dolgozott Horváth József, aki azelőtt a MÉK-nél, valamint a Hegyfalusi Szövetkezetnél állott munkaviszonyban.
- Rozmán Jenő a Tüzeplerakat vezetője és tojás-baromfi felvásárló volt.
- Özv. Kovács Rezsőné a Táp- és Vegyesfelvásárlás terén fejtett ki eredményes munkát.

„1975” a változás éve

Ebben az évben országos méretű újabb egyesülési hullám keretében koncentrálták az erőket.

Bő év Vidéke ÁFÉSZ így egyesült 1975-ben a Répcelak és Vidéke, valamint a Hegyfalu és Vidéke ÁFÉSZ-szel.

Az egyesült ÁFÉSZ-ek irányítási központja Répcelak lett. Az új központ igazgatója: először Vámos Kálmán, majd Dr. Németh István.

Bőben a Bőben a szövetkezeti tagok száma az egyesüléskor 133 fő.

A Répcelak és Vidéke ÁFÉSZ az alábbi egységeket működtette és működteti a településen:

- Vegyesbolt
- Húsbolt 1993.október 18-ig
- Cukrászda 1992.július 14-ig
- Iparcikkbolt 1995.július 7-ig
- Táp- és Vegyesfelvásárlás 1996.január 8-ig
- Benzinkút 1998.május 8-ig
- Vendéglő /melegkonyhás/

1995-ben a vegyes- és iparcikkbolt összenyitásával egy új, korszerű vegyesbolt áll a vásárlók rendelkezésére.

A rendszerváltás után a kereskedelemben is jelentős változások mentek végbe. A piaci versenyben való kedvezőbb feltételek megteremtése céljából 1992-ben az ÁFÉSZ-ek Kongresszusa döntött a proc-coop rendszer kialakításáról.

1995. szeptember 27-től az egységes bolti megjelenés és működés érdekében beindításra került a Coop Üzletlánc.

Az üzletlánc célja a kiélezett piaci versenyben az ÁFÉSZ üzletcsoport pozíciójának erősítése. Az ország városaiban és községeiben alternatívát nyújtani az ÁFÉSZ tagságának, a tulajdonosoknak, a vásárlóknak. Fejlettebb kereskedelmi technika alkalmazásával, magasabb színvonalú áruellátást biztosítani. Ezt a Coop-Hungary Rt. Koordinálásával egységes beszerzési magatartás, egységes megjelenítés jellemzi..

A bőii vegyesbolt 2002. január 01-én kapcsolódott a Coop-lánchoz, azon belül a mini boltkategóriába tartozik, ami a Coop termékek kedvező árával biztosítja a településen élők színvonalas, a boltkategóriának megfelelő áruválasztékot.

A vendéglő mögötti telek megosztásával és egy telekrész eladásával került sor a vendéglő külső-belső felújítására 2000-ben, mely vállalkozói formában üzemel.

A Központ minden társközségben részközsgyűlést tart. Igazgatóság és felügyelő bizottság működik, illetve tevékenykedik.

Az alapszabály a tagságra vonatkozó jogokat és kötelességeket tartalmazza.

1992-ben a vonatkozó rendelkezés értelmében vagyon nevesítést hajtottak végre.

A szövetkezeti tagok száma Bőben 2003. december 31-én: 69 fő

1995-től a tagi vásárlói kártya bevezetésével a szövetkezeti tagok vásárlásaik után a szövetkezet boltjaiban 2% engedményben részesülnek.

A CUKRÁSZDA

Tovább folytatva a Szövetkezet történetét, szívesen gondolnak vissza az 1976. június elején megnyílt Cukrászdára. Akkori vezetője Mosonyi Gizella így emlékszik:

„A sajtoskáli vegyesboltból jöttem haza a Cukrászdába. Mindkettő az ÁFÉSZ-hez tartozott.

Árukínálata: cukrászsütemény, fagyis, üdítők, töményitalok, csemege borok, Vermutok, Fűszeres áruk, desszertek, csokoládék, cukorkák voltak.

Kedvenc helye lett mindenkinek óvodástól kezdve nyugdíjasig. Nyáron főleg a fagyis és üdítő fogyott. Alig győztem a fagyit keverni, mag az utcán is sorban álltak az emberek. Főképpen szombaton és vasárnap volt rázós a helyzet, mint általában minden vendéglátó helyen. Télen a sütemények fogytak. Különböző alkalmakra sok tortát rendeltek. Volt úgy, hogy búcsúra 800 db. sima krémest rendeltem.

Aztán egyik napról a másikra felszámolták. A közbejött betegségek miatt az Élelmiszerboltba kellett mennem dolgozni. 4 hónap után pedig az Iparcikk boltba kerültem Kollárné, Ili néni helyére, aki nyugdíjba ment.

Miután a két boltot összevonták 20 év után kiléptem a Szövetkezetből.

De hát az élet során mindig és minden változik. Haladnunk kell a korrall!”

Így a szövetkezet dolgozói voltak még: Nagyné Mosonyi Gizella.

Majd újra boltvezető: Dan Ferencné, aki 1978-tól dolgozott a Szövetkezetnél és 2000-ben ment nyugdíjba.

Utódja: Soronits Jánosné, a jelenlegi boltvezető lett.

Takarékszövetkezet Bő

A Répcelak és Vidéke Takarékszövetkezet ötödik kirendeltségeként nyitotta meg a bői egységet Farsang Vendel Igazgatósági elnök irányításával 1985. augusztus 1-én.

Előtte a községben csak betétgyűjtő pénztár működött. A betétek gyűjtését Antal Mihály kezdte 1983-ban. 1984 második félévétől a betétgyűjtő pénztárosi állást Kovács Ferencné szül: Mosonyi Piroska vette át, aki nagy lendülettel és szorgalommal állt az ügy mellé, s jelenleg is a Takarékszövetkezet küldöttje. A sikeres megtakarítási akciónak volt köszönhető, hogy a kirendeltség megnyílhatott, hiszen 5,5 millió forint összegű különböző betétet sikerült összegyűjteni.

A falu életében nem kis dolog volt akkor egy ilyen szolgáltatás indítása. A kirendeltség Németh Károly vezetésével kezdte meg működését. A kirendeltség-vezető munkáját segítő pénztárosok, könyvelők elég gyakran váltották egymást, ezért a teljesség igénye nélkül a kirendeltségen hosszabb ideig dolgozók közül sorolnánk fel néhányat:

- Ernhardt Péterné szül: Major Teréz, Pataky Attiláné szül: Marton Anna Katalin, Dan Józsefné szül: Kovács Veronika és Magóné Ozsánna Ildikó.

A formagyűjtés mellett a másik fő tevékenység a hitelezés lett. Ezen kívül a pénzügyintézet foglalkozott biztosítások kötésével, biztosítási díjak beszedésével, lottó és különféle sorsjegyek értékesítésével, valuta váltással, s nem utolsósorban takarékszövetkezeti tagok toborzásával.

Kezdetben és évekig az volt a szabály, hogy hitelt csak azon ügyfél vehetett igényben, aki rendelkezett takarékszövetkezeti tagsági részjeggyel.

1995. június 20-tól a régi munkatársak más pályán helyezkedtek el, így helyüket két új dolgozó vette át:

- Gróf Istvánné kirendeltségvezető, aki 1985. február 1. óta már a Répcelak és Vidéke Takarékszövetkezet hegyfalui kirendeltségénél dolgozott.

- Balogné Varga Rita lett a pénztáros.

Ők jelenleg is a bői kirendeltség dolgozói.

1989-től vállalkozói, 1997-től lakossági számlavezetés, a számlákhoz kapcsolódva folyószámla hitelek folyósítása és bankkártya kibocsátás.

Itt kell még megemlíteni a lakásépítési, lakásvásárlási, a vállalkozói, a jelzálog és a mezőgazdasági hiteleket.

Az 1997. évi választáskor a Takarékszövetkezet élén váltás történt. Farsang Vendel Elnök Úr nyugdíjba vonult és az Igazgatóság Elnöki posztját Molnár Árpád Úr vette át, aki korábban a Magyar Nemzeti Bank Vas Megyei Igazgatóságán megyei igazgatóhelyettes volt.

1993. januártól a kirendeltségen a könyvelés számítógépen történik, de az igényes technika gyors fejlődésének eredményeként 2003. június 1-től új program bevezetése vált szükségessé.

Valamennyi dolgozó szívós és kitartó munkájának köszönhetően az átállás zökkenőmentes volt, de a munkák orozslánrésze így is Hozbor Imréné Ügyvezető Igazgató érdeme. Hozbor Imréné 1972 óta dolgozója a Takarékszövetkezetnek és 1974 óta vezető pozíciót tölt be.

Az elmúlt év végi állapot szerint szeretnénk számszerű tájékoztatást adni az elért eredményekről:

Betétek:

Kamatozó betét	202 db.	79.205.057,-Ft.
Takaréklevél	277 db.	48.369.000,-Ft.
Ifjúsági tak.betét	40 db.	11.927.630,-Ft.
Értékpapírok	448 db.	167.330.648,-Ft.
Lakossági foly.szla.	147 db.	20.628.740,-Ft.
Vállalkozói szla	43 db.	14.435.490,-Ft.
Összesen:		341.896.565,-Ft.

Hitelek:

Személyi		12.378.604,-Ft.
Építési		11.344.795,-Ft.
Jelzálog		6.412.040,-Ft.
Folyószámla		4.819.688,-Ft.
Összesen:		34.955.127,-Ft.

A Takarékszövetkezet az ügyfelek megbecsülésével, gyors és rugalmas ügyintézással, sok-sok odafigyeléssel igyekszik továbbra is kiszolgálni ügyfeleit, hiszen szlogenünk is azt hirdeti:

„Hozzánk ismerősként fordulhat pénzügyeivel!”

Templomunk

„Bemegyek szent templomodba...”

Amikor kis falunk templomát szemléljük, hatalmába kerít bennünket a múltjára való emlékezés. Ezért adjuk közre történetét.

Már a külseje elárulja, hogy „keletelt” fekvése miatt középkori eredetű.

Középkori maradványa az a csúcsíves ajtókeret is, ami a mai templom déli falán évek során /az 1930-as években/ a vakolat alól előtűnt, s talán a mai szentély is, melynek csillagboltozata és ötszögletű apszisa is régebbi időre mutat.

A Templomos Lovagok idején minden biztonnal templom is volt községünkben. A keresztes lovagok között fölszentelt pap is lévén, a lelkek gondozása Bőben is messzi időkre megy vissza.

Miután a lovagok a „mohi” ütközetben mind egy szálig elestek, majd meg is szűntek, a János monostor lelkésze gondozta a híveket.

Amikor a Lovagrend Sopronba tette át székhelyét, állandó papot alkalmaztak.

A templom padlásán talált évszám szerint 1491-ben Ompeck Mihály javítja már azt.

A „mohácsi vész” után üresen maradt a paróchia, s pap hiányában az ősi katolikus községben is felütötte fejét a protestantizmus.

1591-ben már van a faluban.

1595-től református egyház működött itt. Bő az egyetlen község egész Sopron vármegyében, amelynek a 16. század végén, a 17. század elején református papja van. Lelkészüket név szerint is ismerjük.

1643-ban Nádasdy Ferenc katolikus hitre térésekor elvették a reformátusoktól a templomot, de az 1646.évi országgyűlés rendeletére visszakapták.

1646-ban Musay Gergely evangélikus püspök az Ő úti-naplójában „Templom Büinzét”, bői templomot említ. Ezt akkor a reformátusok használták.

1651-ben a katolikus összeírók ezért be sem tették ide a lábukat.

1660.pünkösdjén azonban már a jezsuiták vették vissza a templomot Sárvárról érkezett katonai segítséggel. Ezzel lassan megszűnt a településen a protestáns vallás. /A 19. században már csak katolikusok lakták./

1660-ban tehát az egész község egyetemleg visszatért a katolikus vallásra, ami arra vall, hogy az új hitet a lakosság csak kényszerből fogadta el, mert nem tudták meggyökereztetni a szívekben. Valószínűleg már ebben az évben katolikus papja van Bőnek, de név szerint csak 1667-től ismerjük a bői plébánosok nevét, amit a plébánia anyakönyvei megőriztek. Köztük az első helyen van Ray Imre plébános, aki utóbb kanonok lett Győrben.

- 1697-es látogatási jegyzőkönyv szerint a visszavett templomot nem szentelték újra.
- 1747-ben épület a mai formájában a templom az egész hajó betöltő barokkos kupolával.
- 1766-ban a torony még igen erős.
- 1768-ban Szent Imre tiszteletére szentelték a templomot. Régi oltárképét Saller István soproni festő, góri nemes birtokos festette. A kép művészi szép barokk festmény Ma a szentélyben a sekrestye ajtaja fölött látható.
- 1791-ből való a templom értéke az az empír stílű miseruha, amelyet Zsolnay Dávid böi születésű veszprémi kanonok ajándékozott a templomnak. Egy rokokó ezüst kehely is igen szép munka. A böi plébánián lévő „Liber Encychiánum 1788” című kéziratos könyvben „Pro memoria” címen Szekeres János böi plébános a következőt jegyezte föl latinul:
1807. június 19-én a győri püspök Őméltósága Vilt József „atyai vizitációt” tartott Böben és Górbán.
- „Délután fél ötkor érkezett Böbe. Egyenest a templomba ment... Megvizsgálta a monstántiát, ciboriumot, oltárterítőket, kelyheket, szent olajokat, keresztkutat stb-t. Miután a püspök maga katekizálta azokat, meggyújtva a főoltár gyertyáit, kinyitotta a tebernákulumot, kivéve a monstántiát megfüstölte és áldást adott vele.
- Ezután a kántor orgonakísérettel énekelt: Áldunk Téged... Majd szentelt vízzel ismét meghintette a népet, átment a plébániára, ahol a „kis oltárhoz tartozó oltárkövet” láttamozta, lepecsételte.. Innen Górhoz ment, majd Bükre és Cspregbe. Itt 20-án föladta a bérmlás szentségét.”
- 1819-ben új tetőt kapott a templom a templompénztárból.
Felhasználtak 36 ezer db. faszindelyt, 870 Ft. értékben.
- 1820-ban a „virágvasárnapi” istentisztelet alatt heves szélvihar kerekedett, mely keresztbe fordította a templom toronykeresztjét. Lengyel András csodálatos bátorsággal a keresztet gömbjével együtt minden állás nélkül ismét feltette a toronyra. A toronytetőt kijavította, be is meszelte. Ugyanakkor a templomot is kívül-belül bemeszelte. A templom körül a bekerített parkban volt a régi temető.
- 1824-ben még ide temetkeztek a hívek. Ennek bizonyítéka a kőkereszt, amelyet ekkor Pájter Ferenc a böi uradalom ispánja állíttatott Mechle József soproni kőfaragóval 265 Ft-os költséggel.
Felirata: F.P. 1824.
- 1826-ban a templom falába helyezték az akkor elhunyt jámbor Pájter Ferenc sírkövét. A toronynál temették el.
„Spanus Oppidu Bü” + 67 éves korában.
Óhaját teljesítve temették ide, aki a templom jótévedője volt.

1834-ben a torony már dűledező. Ez évben épült a mai torony klasszicista stílusban. A torony párkánya ívelt az alatta álló ablakok miatt. Felette sokszög alakú falazott sisak látható. A torony alatt nyílik a félköríves főbejárat. Innen a fiókos dongaboltozatú, két oszloppal erősített orgonakarzat alá jutunk. A hajó egy hosszú cseholtíves szakaszból áll. Ezt két heveder és négy falpillér tartja. A szentélyben álló oltár és a szószék romantikus-ekletikus részletekkel díszített. Ez utóbbi Tatabányáról került ide. A hajó és a szentély falát kívülről keskeny pillérek erősítik. A szentélyhez északról sekrestye kapcsolódik. A kéziratos könyvbe Körmeny János káplán a következőt jegyezte fel:

„Emlékül”

1852. szeptember 7-én érkezett Böbe Karner Antal győri megyés püspök, s másnap kisasszony napján kiosztotta a bérmálás szentségét. Mesterháza felől érkezett, s mielőtt a mezővárás első házához ért volna, egyházi öltönyt vett magára. Kocsijából kiszállva a mennyezet alá állott, ahol gróf Hugonnay Szerpil plébános rövid, velős és talpraesett szavakkal üdvözölte..

Másnap 8 órakor csendes misét mondott, s utána bérmált. Ennek végeztével a plébániára vonult, ahol az udvaron elkészített sátor alatt Öméltósága tiszteletére 50 vendéggel együtt díszebéd volt. A sátor virágkoszorúkkal volt feldíszítve. Mint háziúr „kitűnő fényes ünneppel csakugyan grófi méltóságához megfelelően” megvendégelte a főpásztort. Délután 5 óra tájban a népnek ezer fohásza és áldása kíséretben Csepregbe ment.

1893-ban került sor a kis oltáron a „lurdi Szűz Mária szobor” szentelésére:

Beő, 1893.Mária neve napján

Ezt igazolja a szentelés emlékére akkor kiosztott szentkép.

1909-ben készült a templom új orgonája. Popper Nándor szombathelyi orgonaépítőnél vették 2800 koronáért, s a régi rosszat ingyen megkapta. A pénzt úgy gyűjtötték a faluban. 3 év alatt kellett kifizetni. Jótállás: 5 év volt.

1916. júliusban hadicélokra elvittek 3 harangot, összesen 745 kg. Súlyban. /A nagy harangot, a másodikat és a lélekharangot./ Az összegyűlt emberek amikor leengedték a toronyból hangosan zokogtak.

1922-ben öntettek új harangokat.

A másodikat 315 kg.

A kisebbet 200 kg.

A lélekharangot 38 kg. súlyban.

1926-ban renoválták a templomunkat. A tatarozásra 17.680 korona gyűlt össze. A torony ekkor fel volt állványozva. Kiadás: 16.273 korona volt.

1930 körül került sor a templom belső festésére. A főoltár falfestményét is ekkor Sterbencz Károly soproni festő festette, amely Szent Istvánt ábrázolja, amint följajánlja Magyarország koronáját Szűz Máriának. A köríves diadalíven pedig az Angyali üdvözlés látható.

/Az adatok a bői Iskolaszéki jegyzőkönyvből és egy régi könyvbe jegyzett „História domus”-ból valók./

1960-ban ismét belső festést végeztek. Ekkor kapott a főoltár márvány fedőlapot, amelyet községünk pap szülőttei ajándékoztak.

1962-ben újra öntötték a kis harangot, mert megrepedt.

1964-ben külsőleg tatarozták a templomot. Akkor az egész vakolatot leverték, és szürke cementszínt kapott.

A 60-as évek második felében olajkályhát állítottak be a szentélybe, azzal próbálták megoldani a fűtést. Ezzel egy időben kéményt is építettek hozzá. Később a kéményt lebontották, mert a fűtés nem hozta meg a kívánt eredményt.

A 90-es évek elejétől kezdve a mai kornak megfelelővé tették templomunk külsejét, belsejét. Dr. Galla Gábor plébános úr sokat tett ennek érdekében:

- Először is a templomkertet rendezték. Akkor készült a betonozott út is.
- Majd szembemiséző oltárt kapott minden tartozékával.
- A világítást korszerűsítették, vele a harang villamosítását is.
- A padfűtés kellemesebbé teszi azóta a hidegben a közérzetünket.
- Elektromos orgonát kapott a régi keret meghagyásával, felül két hangszóró kiegészítésével.
- A külső festést belső festés követte. 1992-ben, amit a kórus elején fellelhető 1992-es évszám is bizonyít. Ugyanitt „Menjetek békével!” üzenet bocsátja útjukra a templom szertartásaink résztvevőket. A festést Závory Zoltán végezte.
- A hajó jobb oldalán Szent Özséb és boldog báró Apor Vilmos falfestménye látható.
- Új stációját is Závory Zoltán készítette. A régi stációt Simon Ferenc bácsi ajándékozta a templomnak, az első világháborúban elesett fiai emlékére. Ezt most unokája, Dr. Simon József apátkanonok Úr elvitte és felújítva Csepregbe, a Nagyboldogasszony kápolnába vitték.

Nem hagyhatjuk felfedésbe menni a szentély 3 színes ablaküvegét, amelyeken Szent Imre herceg, Szent Ilona és Antiochiai Szent Margit képe látható. Ezeket jótévő adakozásból készítették még Barbély János plébános Úr ideje alatt.

1993. után 190 cm magas lambériával látják el a falakat, mivel a festés megkopott. Ugyancsak Hanzséros György plébános úr készítette a torony műanyag ablakait is. Itt most tisztelettel, hálával és imával adózunk a községünkben eddig szolgálatot teljesítő lelkipásztorainknak.

Plébánosok

1667-1676: Ray Imre
1676-1695: Mikos Ferenc
1695-1712: Milley István
1712-1720: Szanyi Benedek
1720-1736: Kontor Pál
1736-1745: Marton Ferenc
1745-1750: Szabó Imre
1750-1755: Jenes József
1755-1771: Váthy Mihály
1771-1790: Berta Ádám
1790-1813: Szekeres János
1813-1845: Prileszky Imre
1845-1864: gróf Hugonnay Szerpil
1864-1891: Kiss György
1891-1921: Németh József
1921-1946: Szökrényes József
1946-1971: Dr. Póka György
1971-1986: Borbély János
1986-1993: Dr. Galla Gábor
1993-2002: Hanzséros György

Káplánok

1933: Nedosovszky János
1934: Schmidt Béla
1934-39: Ivánfi József
1939-40: Pintér József
1941-43: Nagy József
1943-46: Nagy Géza
1946: Dr. Pénter Kálmán
1950-54: Karácsonyi Kocsis Sándor
1954-55: Nagy Tibor
1955-61: Borbély János
1962: Adrián Vilmos
1962-64: Kóbor Lajos
1964-66: Horváth Ferenc
1966: Hankovszky Béla
1966-67: Ormódi Károly
1967-1971: Szalai Kálmán
1971-72: Dobrovich Sándor
1972-73: Csermelyi Károly

Hanzséros György plébános urunk meg – megisméltődő betegsége alatt Kőszegről a Missziósházból kaptunk segítséget. Majd Horváth Imre büki esperes plébános úr és káplánja Henczel Szabolcs teljesítettek szolgálatot, az utóbbi a hittant is tanította az iskolában.

Jelenleg Lőrincz Béla büki esperes úr és Bodó Zoltán káplán úr önzetlenül, nagy szorgalommal próbálják betölteni azt az úrt, amit egyházközségünknek oly nagyon hiányzik, röviden, a helyi lelkipásztor.

Megemléltendő, hogy régi hagyományt elevenítenek fel templomunkban:

- Február 11-én a „lourdesi Szűzanya” első megjelenése napján tartott szentmise utáni imaórával;
- Nagycsütörtökön este Jézus szenvedésére emlékező imaórán;
- A virágvasárnapi és nagypénteki passióval, amely messzi időkre vezethető vissza;
- Június 15-én /ma utána vasárnap/ községünk fogadott ünnepén. Egész napos szentségimádás volt és van a „Legméltóságosabb Oltáriszentség” tiszteletére;
- Az advent idején tartandó „Szállást keres a szent Család” templomi imaórájával. Korábban a házaknál tartották;
- Szintén hagyomány számba megy a karácsonyi műsor is.

2000. január 30-án hagyományteremtő szándékkal „jótékonysági koncertet” rendeztek templomunkban a községünkhöz kötődő művészek részvételével. Horváth Rudolf és művésztársai szívesen vállalták a fellépést. Az adományt az 1999-ben elkezdődött új ravatalozó építésének segítésére ajánlották fel.

2001. április 22-én és 2002. április 28-én rendezett jótékonysági koncerteket a „Gyermekekért” tartották. /Játszóter felújítására és bővítésére fordították./

2003. június 1-én tartandó hangverseny közreműködője: a Rézfúvós Kvintett – Szombathely. Az adományt a templom javára ajánlották fel.

Községünkre történelme során jellemző volt a vallásossága. Nemhiába nevezték „kis Rómának”. Lakónak többségét itt tartották keresztvíz alá, itt áldoztunk a kor szokása szerint fehér ruhában fátyolosan, a fiúk sötétkék ruhában. Itt szolgálták ki nekünk a bérmlás szentségét. Itt tartották első szentmiséjüket falunk pap szülöttei: Rájuk emlékezve idézzük fel most nevüket, első szentmiséjük évszámának felidézésével:

Rozmán Sándor	1923
Pócza Ferenc	1925
Dr. Szabó K. Patrik	1927
Dr. Rozmán Alajos	1933
Dr. Pados Ottokár	1933
Dr. Rozmán István Erik	1936
Pócza Ernő	1937
Sarang Ferenc	1938
Dr. Szele József	1938
Kálovics Gábor	1939
Dr. Simon József	1949

Mosonyi József	1950
Pados József	1954
Péntek József	1958
Németh József Lőrinc	1984

Dr. Rozmán Alajost, mint püspöki tanácsost 1948-ban letartóztatták. Papságán és emberségén keresztül emelkedett ki törpe korunkban, ezért kell emlékeznünk Rá, mint példaképre.

Végül emlékezzünk meg P. Kálovics Rezső Ágoston sarutlan karmelita atyáról, aki 1890-ben született, életének 52., szerzetesi élete 35., áldozópapságának 28. évében váratlanul magához vett az Úr.

Istenünk! A felsoroltak közül a még élőknek adj jó egészséget, nemes munkájukért áldd meg és segítsd Őket! A megholtak nyugodjanak békében! Tetteiknek jutalmát nyerjék el az égben!

Templomunkban esküdtek örök hűséget egymásnak szüleink, nagyszüleink és a ma élők közül sokan. Itt adták fel nekünk a mostani egyházi engedély alapján az utolsó kenetet, és itt mondják értünk a szentmisét, amikor befejezzük földi pályafutásunkat.

A főoltár falfestménye templomunk névadóját, Szent Imre herceget ábrázolja, amint tisztaságát a Szűz Anyának ajánlja. Előtte ifjúságunkért és jövőjükért könyörögve kérjük:

„Szent Imre herceg, magyar ifjak pajzsa,
A veszélyt tőlünk karod távol tartsa;
Ne engedj jutnunk kísértésbe, bajba!
Könyörögj értünk.”

Emlékezetül meg kell jegyeznünk, hogy menet közben a templom belső festésekor falfestményei nagyrészt megváltoztak.

A plébánai

Kezdetben a plébániaház utcai frontja egy lakószobából állt, mint a többi lakóház.

1971-ben épület 3 szobásra Szekeres János bői plébános kérelmére, gróf Jankovics Antal özvegyének, Nemeskéri Kis Katalin patrónusnak költségén.

1817-ben építették az új pajtáját. Jankovics Izidor bői kegyúr a bői erdejéből fákat adott a plébániának pajtája építésére.

Idő közben szükség szerint renoválták az épületet úgy külsőleg, mint belsőleg.

Pl.: 1984-ben új cseréptetőt kapott és új csatornát.

A plébánia falát közben kifúrták, és vegyszer befecskendezéssel próbálták a vizes falat vízteleníteni. A sikeres eredmény után vakolatot kapott.

Víz- gázbevezetés a faluval egy időben történt.

Szobrok

1948 előtt a „keresztjáró napokon”, ami Krisztus mennybemenetele előtti 3 napon volt, a hívek Bőben körmenettel mentek imádkozni minden évben más-más szoborhoz 2 napon át.

A 3. napon ugyanis a filiában, Górbán került erre sor. A körmenet alkalmával a Mindenszentek litániáját énekelték. Vetéseinkre és a földünk gyümölcseire kértek áldást a hívek:

„Hallgasd meg, hallgasd meg Uram
Könyörgésünket!
Engedj minékünk termékeny időket!
Megváltó Fiú Isten – Irgalmazz minékünk!”

A falu közepén lévő szobor a „Fájdalmas Anyát ábrázolja, ölében keresztthalált szenvedett szent Fiával.

Felirata: A keresztfához megyek

Állíttatta: Simon Ernő és hitvese Horváth Mária 1914-ben

A Petőfi utca sarkán: Jézus a kereszten, alatta a Fájdalmas Anya áll.

Állíttatta: Rozmán Ferenc és Östör Borbála

A Hunyadi utca végén: Magyarország Nagyasszonya, karján a kis Jézussal.

Felirata: Magyarország Nagyasszonya könyörögj érettünk!

Állíttatta: Tamás János és neje Guzmics Ilona 1917-ben

A Malomszegben – Széchenyi utcában: A Boldogasszony karján a kis Jézussal

Felirata: Máriát dicsérni hívek jöjjetek,

Mert ő fogja kérni Fiát értetek.

Állíttatta: A Boldogságos Szűz Mária tiszteletére Első József és neje
Magyarócz Julianna 1913-ban

A temető

Nem ismeretes, hogy a mostani temetőbe mikor kezdtek temetkezni.

1824-ben és utána egy ideig a templomkertbe temetkeztek. Jelenleg a legrégibb síremlék 1847-ből való – Kutrovics József emlékét őrzi. A temetőt főút szeli ketté. Közepén van a temetőkereszt. A temető szabályait írásba foglalták. A sírhelyek árát a mindenkori pénznemnek megfelelően állapították meg. Az összeget a temető céljaira fordították és fordítják.

Felügyelője:

- 1950-ig a plébános volt.
- 1990-ig a Községi Tanács.
- 1990 után az Önkormányzat.

Gyermekkorunkban és utána egy kis ideig halottjainkat otthon ravatalozták föl és virrasztottak felettük. Majd a házból kísérték közvetlenül a temetésre. Ebben az időben a temető végében csak egy fabódé volt a szerszámok elhelyezésére, bár „hullaháznak” nevezték akkor. Később a mai új ravatalozó előtt álló ravatalozónak mondott téglá épület szolgált halottjaink utolsó földi útjának búcsúztatására. Ezt az 1980-as évek végén fagyasztóval látták el. Az első halott, akit így temettek el Kovács Ferenc volt 1988-ban. Korábban a temető kerítése élő sövény volt. Árok vette és veszi körül ami azért szükséges, mert előfordult, hogy talajvízbe temették halottjainkat. Jelenleg drótkerítéssel van körülvéve.

Néhány évvel ezelőtt az idős fenyőfákat kivágták, helyébe másokat ültetnek. Vízvezetékkal, villanyvilágítással ellátott. Hulladékgyűjtésre ma már konténer szolgál.

Míg a 30-as években a sírokon általában fakereszteket, addig ma kőből, márványból, gránitból készített síremlékeket találunk.

A mai kornak megfelelő új ravatalozónkat 2001-ben adták át községünk lakóinak.

Az iskola fejlődésének története

Most, hogy visszagondolok a bőii elemi iskolában eltöltött diák éveimre, Ady egyik legszebb verse jut eszembe. Amikor az emlékezés szárnyán ma már az emlékek birtokában visszahoz egy-egy felejthetetlen pillanatot az életről, az életünkből.

Kis iskolám! Immár öreg fejjel a költővel együtt én is köszönöm most neked:

” Hogy az eljött élet csaták között
Volt mindig hozzám víg üzeneted.

Tápláltad tovább bennem az erőt,
Szeretni az embert és küzdeni
S hűn állni meg Isten s ember előtt.”

Büszke vagyok, hogy alapfokon itt lehettem kisdiák, ahonnan jó tanítóim elindítottak az „Élet”, számomra oly sok küzdelmet átélt iskolájába. A ragaszkodás, a hozzá fűzött szeretet révén szóljon hát sok-sok mozaikból összerakva iskolánk története!

I. Visszapillantás az 1945 előtti helyzetre

Iskolája Bőnek már 1697 előtt is volt, de erről többet nem tudunk. Az első tanító, akit írásos dokumentum bizonyít Iványi Mihály volt.

1818-ban a bőii community új házat épített a kántortanítónak.

1870 körül épület az iskola emeletre a Temető utca /ma Kossuth u./ felőli sarkon.

Az iskola jelenlegi legrégebb hiteles dokumentuma az 1892. évi anyakönyv, ami pecsétviasszal van megnyitva. Az anyakönyvekben az 1905-1906-os tanévig régiesen Beőnek írták falunk nevét.

A tanulók létszáma:

- az 1892/93. tanévben   152
- a századfordulón   148
- 1904/1905-ben   104 iskolás gyermek van Bőben.

Ebben az iskolai évben a bejegyzés szerint az iskolaszék 4 tanulót helyszűke miatt felmentett az iskolába járás alól.

Édesanyám és kortársai sokat emlegették ebből az időből Módy tanító bácsit. Amikor a gyerekek kiabáltak, rendetlenkedtek, esetleg veszekedtek, egy nagyot kiáltott: „Isten, szállj le a keresztről! Tégy köztük igazságot!” Mindjárt csend és rend lett.

Amikor a tanulásukkal volt baj, érdekes büntetést alkalmazott. A Papszert végigfutva, meghatározott számban meg kellett kerülni a Szent Jánost és közben azt kellett hangosan mondogatni: „Kerülöm, kerülöm a Szent Jánost, mert nem tudtam a leckét.” Visszafelé már lassabban jöhettek.

1905-ben épült szintén emeletre az iskola a plébánia felőli részen. Egyébként azért építették így, mert a mesterház teteje teljesen rossz volt. Így mindjárt megoldották a 3. tanterem kérdését is. A lakás megmaradt alatta a földszinten. Mivel az újonnan épült 3. tanteremre nem volt szükség, bérbe adták az „Olvasókörnek” 50 koronáért.

1909/10-ben 159

1914/15-ben 181 a tanulók létszáma.

Az 1915/16. tanévben az anyakönyv bejegyzése szerint: „A tanító hadba vonulása folytán a tanítás egész tanéven át szünetelt.

Az 1916/17-es iskolaév után 17,

1917/18-ba 30 tanuló osztályozatlan maradt.

1918/19-ben, a Tanácsköztársaság idején 198 a tanulók száma.

Ekkor rendezték be padokkal az új 3. tantermet, s megkezdték a tanítást ebben is. Ugyanis a meglévő 2 tanteremhez a királyi tanfelügyelő egy államilag beosztott tanítót is adott Bő részére: Horváth Endréné szül.: Lauschman Erzsébet személyében.

Itt szó szerint idézem Németh József akkori Plébános utólagos bejegyzését az anyakönyvbe, amelyet a Tanácsköztársaság bukása után a Horthy-ellenforradalmi rendszer hatására írt 1920. május 18-i keltezéssel:

„Az 1919. március 21-én kitört és augusztus 2-án letört proletárdiktatúra garázdálkodása folytán a vallástanból utólag osztályoztattak a tanulók.”

Az 1920-as évek második felében a Horthy-rendszer alatt országszerte mintegy 3500 népiskolai tanterem és 1500 tanítói lakás épült fel. Az írástudatlanság 10% alá süllyedt.

A tanulók létszámának további alakulása:

1925-ben 125

1930-ban 150 a tanulók száma.

Az 1932/33-as tanévben voltam elsős. Az én korosztályom 1-3. osztályban a Jávorházy tanító bácsihoz járt, aki végtelen türelemmel tanította tanítványait a betűvetés és számtan tudományára. Mi még palatáblát használtunk, palavesszővel írtunk és spongya volt a törlőnk. Tanulmányi eredmény alapján ültünk. Ez azt jelentette, aki a pad szélén ült az volt az első diák. A mellette ülő a második, majd a harmadik és negyedik diák. Az előtte lévő pad szélén ült az ötödik, majd a hatodik, hetedik, nyolcadik diák. Az osztálylétszámtól függött, hogy hány padot foglaltunk el.

Aki nem tudta a leckét, azt a tanító bácsi ledobatta. Előfordult, hogy a második diák a negyedikkel cserélt helyet. Ezért inkább igyekeztünk a tanulással ennek elkerülése miatt. Bár elsős voltam, de egy megrázó esemény a mai napig mélyen megmaradt emlékezetemben. Abban az időben egy félelmetes betegség pusztított: a torokgyík. Osztálytársam Szőnye Terus 3. osztályos nővére, Szőnye Rozika is áldozatul esett. Jávorházy tanító bácsi, aki akkor már kántortanító volt, korunknak megfelelően készített fel bennünket a temetésre.

Ezt énekeltük:

„Kis pajtásunk sírhalmára
Gyászkoszorút fontunk.
Megöntözzük könnyeinkkel
Miket érted ontunk.
Az van írva gyászkoszorúnk
Minden levelére:
Kis pajtásunk sírod felett
Lengjen örök béke!”

Az 1935/36-os tanévtől kezdve a 4., 5., 6. osztályban Tóth Mihály tanító úrhoz /Miska tanító bácsihoz/ jártunk, aki szerintünk nagyon szigorú volt. Féltünk is Tőle. Tüskére nyírt haját figyeltük, amikor belépett a tanterembe. Annak állásából következtettünk, hogy milyen napunk lesz. A fiúkat bizony kihúzta a pad végére, amikor arra rászolgáltak. A lányok pedig tenyerest kaptak a mogyoró vesszővel. Hú, de fájtt akkor, mikor elkaptuk kezünket, és az ujjunk hegyére került a csapás! Én egyszer kaptam így ki, de ez végleg jó tanulság volt számomra.

Szigorú, de mély érzésű tanító volt Miska tanító bácsi. Örült tanítványai sikerének. Ezt akkor tapasztaltam meg, amikor polgárba jártam Csepregbe. Az egyik tanítógyűlésen osztályfőnököm megdicsérve külön kiemelte nevemet. Tanító úr pedig este a leventében büszkén mondta el az esetet. Ettől kezdve élete végéig figyelemmel kísérte iskolai életem alakulását.

1938/39-ben: 127 a tanulók száma.

Itt szerepel először anyakönyvileg a továbbképző. Létszám: 49 fő

1942/43-ban 135 fő a létszám.

Ebben a tanévben már a 7. osztály működik.

1943/44-ben 128 fő az 1-8. osztály létszáma.

8. osztályos: 8 tanuló

gyakorló évet jár: 19 tanuló

1944/45-ben 106 a létszám.

A 37000/1945. VKM sz. rendelet értelmében 22 tanuló vizsgát tett a 7-8. osztályban november 5-én.

A tanulók 80-85%-a járt rendszeresen iskolába.

Böi iskolamesterek és tanítók

1945-ig

1697. Iványi Mihály	1866-1908:Módlly	József
1712. Berkes Mihály	kántortanító	
1714. Dramkovics István	Mádlly	István
1721. Kulcsár Mátyás	osztálytanító	
1741. Zsolnai József	Pinger	Gyula
1748. Tolnai István	osztálytanító	
1756. Major Pál	Szente	Antal
1759. Márkus István	osztálytanító	
1769. Tóth Mihály	1895-1934. Kozák	Kálmán
1773. Torkos Imre	osztálytanító, kántortanító	
1780. Szőke Ferenc	1908-1912. Németh	Gyula
1784. Kiss László	osztálytanító	
1794. Bernárd Ferenc	1912-1944 Tóth Mihály	osztálytanító
1795. Baráthi István	1914-1916. Varga	Krisztina
1802. Ágoston István	osztálytanító	
1808. Berta László	1916. Kiss Mária rövid ideig	
1809. Stancsics János	1918-1920. Horváth	Endréné
1811. Nagy Ignác	Lauschman Erzsébet	
1812. Pintér Pál	1920-1934.Jankovics	/Jávorházy/
1818. Németh Ferenc	János osztálytanító	
1824. Praitzer István	1935-1947.Jankovics	/Jávorházy/
1836. Illés György	János kántortanító	
1850. Szalai János		

Községünk 1950-ig Sopron megyéhez tartozott, így az iskola ellenőrzését is a megye, illetve egyházi személyek végezték.

II. Iskolai élet 1945-1970-ig

A felszabadulástól az államosításig mint felekezeti iskola működött.

A tanulók létszáma:

1945/46. tanévben	139
1946/47. tanévben	141
1947/48. tanévben	1378 fő. Ebben az évben bélyegző nincs!

1948 nyarán tüntetések zajlottak mindenütt az egész országban az iskolák államosítása ellen. A „Hatalom” a papok letartóztatásával akarta meggyengíteni az „Egyház” szervezetét, hogy ezután börtönbe vethesse a világnézetében hajthatatlan Mindszenty József hercegprímást. Őt tartották a szellemi ellenállás vezérének. Sok pap került rács mögé ekkor. Később feloszlatták a szerzetesrendeket és Mindszentyt letartóztatták.

1948 egyik júniusi estéjén Böben is volt tüntetés. A gyűlésen a falu színe-java megjelent Pethő Nándor esperes úr vezetésével. Dr. Kneif Tibor, az akkori soproni királyi tanfelügyelőt és kíséretét Marton Ferenc /tislér/ MBP titkár mutatta be a jelenlévőknek a Kultúrházban.

A szónokok szinte alig jutottak szóhoz. A beszédet többször félbe kellett szakítani a megnyilvánuló tömeg kiabálása miatt.

- Uram! Ez a kormány örök? – kérdezte Gyurácz József tanító úr.
- Ha örök, akkor imádom! – és összetette a két kezét.
- Éljen a tanító úr! – kiabálták az emberek.

Nem is gondoltak tán arra, hogy elárulták tanítójukat. A távozni készülő autóját pedig kövel dobálták meg.

A következmény: Az esperes urat többször is keresték, de csak kevesen tudtak hollétéről, így nem tudták elvinni. Gyurácz tanító urat pedig felfüggesztették állásából. Aztán az iskolákat államosították.

1949. december 16-án készült Böben az államosítási jegyzőkönyv az Állami Általános Iskola tantermében a 2700/1949. elnöki számú miniszteri rendelettel kiküldött két tagú államosító bizottság jelenlétében.

Jelen voltak: Varga Ferenc tankerületi főigazgató előadó és Orbán István Általános Iskolai tanár, mint a két tagú államosító bizottság tagjai, továbbá Pethő Nándor esperes plébános a volt római katolikus iskola fenntartó képviselőjében. Gerencsér Géza községi bírósági elnök a község képviselőjében, Marton Ferenc MBP titkárhelyettes a párt képviselőjében. Tamás János a Népfront, Sarang Ernő a Béfosz, Gerencsér Istvánné a MNBSZ., Östör Ernő az Eposz, Gazdag Gyula az iskola képviselőjében. A jegyzőkönyvet vezeti: Horváth Jolán iroda segédnője. A jegyzőkönyv megjegyzi, hogy az iskolánál ez ideig bizottságok nem jártak, illetőleg az iskolával kapcsolatban döntés nem történt.

Az eredeti jegyzőkönyv birtokában szó szerint idézem annak szövegét.

„Állami tulajdonba kerülnek:”

- **Épületek:** Fő u.17.sz. alatt levő iskolaépület 3 tanteremmel és tanítói természetbeni lakással, udvarral. Helyrajzi száma: 48, területe: 216□öl. Az iskolaépületben és tanító lakásban a csatolt alaprajz szerinti helyiségek vannak. Épület tulajdonosa: A bői római katolikus egyházközség.
- **Földek:**
  - a) A Fő utca 17.sz. iskolaépület mögött van a 49 helyrajzi szám alatt udvar a beltelekben címen szereplő tanítói javadalom 82□öl terjedelemben.
  - b) 959 helyrajzi szám alatt rét az alsó rét dűlőben 1554□öl terjedelemben.
  - c) 960 helyrajzi szám alatt szántó az alsó rét dűlőben 641□öl terjedelemben.
  - d) 1064/1. helyrajzi szám alatt szántó az áltai dűlőben 4 kat.hold 711□öl terjedelemben.
  - e) 1064/2. helyrajzi szám alatt szántó az áltai dűlőben 1 kat. Hold 899□öl terjedelemben.

A fenti ingatlanok tulajdonosa a bői római katolikus egyházközség. A jegyzőkönyvben felsorolt épületek és földek iskolai vagyont szolgáltak, ezért a kéttagú államosító bizottság javasolja az ingatlanok állami kezelésbe való vételét. A volt iskolafenntartó képviselője a jegyzőkönyvben foglaltak ellen a következő észrevételt teszi:

- Az igénybevett tanítói lakás és az igénybevett fent felsorolt földek felerészben kántori javadalom tartozékai, amit az 19363. január 18-án felvett javadalmi jegyzőkönyv bizonyít. Tehát ezen a címen a bizottság javaslata ellen óvást emelek.

Szorgalmi jogok:

- A volt iskola fenntartó képviselője úgy a múltbani gyakorlathoz képest az egyházközségi gyűlések számára és a szent gyónásokra az iskola engedje át tantermét alkalmanként.

A jegyzőkönyv öt példányban készült. 1 példányt kap a hozzátartozó alaprajzzal együtt a volt iskola fenntartó képviselője, továbbá a VKM., az Áll. Ált. Iskola ig. és kettő példányt a tankerületi főig.

A fenti jegyzőkönyvet a jelenlévők felolvasás, értelmezés megértés után jóváhagyóan aláírták.

Az államosításkor eltávolított keresztet Horváth János /Kincsedí/ vezetésével visszavitték az iskolába, akit helyi kezdeményezésre letartóztattak és Kistarcsára vitték.

Az új Állami Iskola vezetője: Gazdag Gyula. Az újonnan szervezett általános iskola nehézségei elsősorban a szemléltető eszközök hiányában jelentettek gondot.

A tanulók létszámának alakulása:

- 1948/49-ben: 159
- 1949/50-ben: 155 fő. Ekkor Bük fiókiskolájaként működik az iskola
Igazgató: Czuppon Béla Bük

Esti tagozat indul 5-6. osztályosok részére. Létszám: 12 fő. A következő tanévben az esti tagozat 7-8. osztályában 11 felnőtt tesz sikeres vizsgát.

- 1953/54-ben: 165 fő. Gór felső tagozat csatlakozott, Gór tagiskola lett
- 1960/61-ben: 135 fő. Az esti tagozat 7. osztályában 11 fő tanul.
A következő évben 12 fő fejezi be a 8.osztályt.
- 1965/66-ban: 156 fő. Ismét esti iskola indul a 7.o.részére 13 fővel.
Egy év múlva a 8.o.-ban 13 felnőtt végez ismét.
- 1969/70-ben: 135 a létszám.

Tanulócsoportok száma:

- 1940-ben: 3
- 1950-ben: 4
- 1960-65-ig: 5
- 1965-től: 6

1962 nyarán kapott az iskola felújítást. A munkálatok október 15-re fejeződtek be. A tanítás addig a Kultúrotthon helyiségeiben folyt. 150 ezer Ft volt a betervezett összeg. Végül 430 ezer Ft-ba került a felújítás. /ablakok berakása, műanyag padló, egyik tanterem stukatóozása, szolgálati lakás javítása stb./ Még mindig csak 3 tanterem van és egy kis nevelőszoba. Iskolaudvar nincs. A gyerekek az utcán játszanak tízpercben. Kóbor Ferenc igazgató alakítja ki a belső udvart tanulói játszóhelynek.

Következő fejlesztési lépés: 1 tanterem építése. Ekkor emelték fel a községfejlesztési hozzájárulást 300 Ft-ra. A sportpályán volt az emlékezetes tanácsülés, amikor a sportöltözőt átadták. Ezen vetették meg az alapját az új tanteremnek.

1965-ben így épült fel 120 ezer Ft és társadalmi munkából az új tanterem. Majd az istállóból szertár, a pajtából faház lett. A község tanácselnöke ekkor Németh József, a VB titkár Resperger István volt. A szolgálati lakások száma 1948-ban 1 volt.

1965-ben újabb szolgálati lakást vásároltak, melyet teljesen felújítva adtak át Kóbor Ferenc igazgatónak.

1968-ban egy lakás épült pedagógus kölcsönrel Vincze Vilmos tanár részére.

1969 nyarán megkezdték a napközi otthon építését, amelyet a szolgálati lakásból alakítottak ki. 150 ezer Ft-ba került az építkezés és a felszerelés.

1969 nyarán így sor került helyette egy újabb szolgálati lakás átvételére, amelyben Horváth Györgyné pedagógus lakik.

1969. október 2-án kezdte meg működését a „Napközi Otthon.” 40 fős elsőtagozatos tanuló problémáját oldotta meg ezzel. Köszönet illeti meg Fülöp József VB elnököt és Kóbor Ferenc igazgatót, akik fáradságot nem ismerve vitték előbbre iskolán s vele együtt községünk ügyét. Itt érdemes megemlíteni, hogy az 1937 nyarán kezdődő, utána a következő években működő „nyári napköziket” tekinthetjük a mai Napközi Otthon elődeinek. 1937. nyarán Nagy Teréz tanítóné Répceszentgyörgyről; 1938-ban Erhardt Rózsi néni óvónő Ch. damonyáról; 1939 nyarán Rajczy Irén tanítónő Csepregből; 1940-ben Szamos Erzsébet óvónő Bükről járt ide.

Kivétel nélkül nagy szeretettel körülvéve, hozzáértéssel nevelgették, tanították falunk kicsinyeit, ezáltal könnyebbé tették dolgozó szüleik gondját. Ezt azért tudom alátámasztani, mert „dada”-ként működtem velük közre. Az első 3 nyáron az iskola alsó tantermében folyt a munka. A kultúrház építése után, a nagytermet foglaltuk el. Bár magam is gyermek lévén, de sokat tanultam tőlük. Ezek a nyarak erősítették meg bennem az elhatározást, hogy én is ezen a vonalon szeretnék tevékenykedni. Elhatározásomat segítette, hogy utánuk 2 nyáron át én vezettem a napközit: Csöglei Annuska, majd Horváth Jolán /Buci/ segítségével. Ezek már háborús évek voltak. A szülők kérésére már 2 éves kortól befogadtam a kicsiket 3. osztályos korig. Az udvarunkon homokozó volt, mert már korán hozták többen a gyerekeket. Volt úgy, hogy 70-en voltunk a Kultúrházban. A különböző foglalkozásokat „Munkaterv” alapján végeztük. A befejezésre műsorral készültünk, amit sokáig megemlegettek. A ma is élő felnőttek közül: Haller József, Rozmán Imre, Antal István, Rozmán Imrénét, özv. Németh Sándornét, özv. Simon Antalnét említhetném. Utána Palágyi Józsefné vette át a vezetést.

1970-ben ismét egy lakás épült pedagógus kölcsönrel Szabó Irma tanítónő részére.

Az iskolánál működött nevelők:
/1945-1970/

- 1943-1949. Nagy Mária
1945-1946. Cs. Nagy István /költő/
A fogságban lévő Jávorházy János kántortanító helyettese.
1946-1950. Gazdag Gyula vezető tanító
1947-1950. Gyurácz József /később: szakfelügyelő/
1949-1950. Horváth Lajos /később: Műv.Oszt.vez./
1949-1950. Németh Jolán Edit
1949-1951. Szekeres Mária
1950-1957. Dr. Tóth Gyuláné vez. Tanító
1950-1952. Legendás Antal /1951-től ig./
1951-1954. Badics Mária
1951-1953. Felkai Sándor
1951-1955. Smidéliusz Ferencné
1951-1976. Kovács Viktor
1952-1955. Matóczhay Lászlóné
1952-1955. Marosvári József ig.
1953-1989. Horváth Györgyné
1954-1957. Karvalics László
1954-1956. Szekeres Endre
1955-1957. Szabó Imre ig.
1955-1964. Németh Mária
1956-1963. Horváth Erzsébet
1956-1959. Takács Éva
1957-1958. Rác Endre ig.
1957-1958. Rác Endréné
1957-1958. Saródy Kornélia
1958-1962. Nádasdy Gyula ig.
1958-1959. Vincze Vilmos
1965-1992. Vincze Vilmos 1991/92-ben ig.
1960-1990. Szabó Irma /Babos Ernőné/
1960-1972. Kóbor Ferenc
1963-1964. Albertini Béla
1963-2001. Nagy Gabriella
1964-1965. Horváth Marianna
1965-1967. Lex Marianna
1966-1974. Horváth Lajosné
1967-1971. Ékes Éva
Az aláhúzottak 1970-ben is itt vannak./

1970-ben a Szülői Munkaközösség elnöke: Kovács Elekné. Munkájuk elősegítette az iskola oktató- nevelőmunkáját. Különbéféle rendezvények s ezek bevételével támogatták az iskolát.

A leltári naplók alapján az iskola könyvtárányája a következőképpen alakult:

Nevelői könyvtár:

- 1952.	146 kötet	921,60Ft.
- 1962.	811 kötet	5.683,50Ft.
- 1969.	963 kötet	9.404,- Ft. értékben.

Ifjúsági könyvtár:

- 1952.	36 kötet	120,50Ft.
- 1962.	121 kötet	1.315,10Ft.
- 1969.	371 kötet	5.350,40Ft. értékben.

III. Az úttörőcsapat megalakulása és tevékenysége

Az egyházi iskolák gyermekszervezete a „Szívgyárda” volt. Sapkánk jelvénye árvalányhaj csokrot fogott össze. Jelmondata:”Cor Jesu et Hungaria”, azaz Jézusért és Magyarorszáért.

1948-ban az iskolák államosítása után a úttörőmozgalom kereteink belül zajlottak:

- a különféle akciókhoz fűződő mozgalmak;
- a kulturális rendezvények, seregszemlék;
- a szakkörök;
- a vöröskeresztes és egyéb tanfolyamok;
- a „Tiszta iskoláért” és más mozgalmak;
- sportversenyek;
- és minden nyáron a táborozás, nagykirándulás.

Az osztályfőnökök egyben rajvezetők is voltak, és irányították a délutáni foglalkozásokat, kirándulásokat, akadályversenyeket stb-t. Bőben az Úttörőcsapat az 1949/50-es tanévben alakult. Első vezetője Gazdag Gyula pedagógus. Központi tájékoztató alapján indult meg a szervezés. A csapat „Ságvári Endre” nevét vette fel.

1950.április 19-én keletkezett jegyzőkönyv alapján a tanulmányi felügyelő által bejegyzett úttörők száma: 136

Villanások az úttörők életéből:

- 1950 nyarán vezető helyen a kalászgűjtés.
- 1951-ben indult az első vas- és fémgyűjtő verseny. Gyűjtöttek még: mákgubót, gesztenyét, papírt is.
- 1951-ben alakultak a szakkörök is. Zenekar, táncsoport alakult. Ajándékként dobot kaptak ekkor a járástól.
- 1956. jubileumi évforduló. Akciója: a „Jubileumi úttörő-expedíció.” Sport és kulturális versenyeket rendeztek, közhasznú munkát végeztek.
- 1956. tragikus eseményei miatt a csapatok nem működhettek tovább.
- 1957. február 18-19-én alakult újjá az úttörőmozgalom Magyar Úttörők Szövetsége néven. Megindult a munka.
- 1958-ban: 3 tanéven át tartó játékos akciósor indult: a Forradalom Nyomolvasói Mozgalom Parancsnoksága Hunya István vezetésével irányította a kutatómunkát.

A pajtások kutatták:

1. A Magyar Tanácsköztársaság
  2. A felszabadulás
  3. és az Úttörőszövetség történetét.
- 1959-ben elkészítették a „Hősök könyve” lapjait, amit a járásra továbbítottak.
  - 1965. április 4-re: 20 év – 20 tett a hazáért jegyében dolgoztak a pajtások, végeztek gyűjtőmunkát.
  - 1965/66-ban: „Úttörők a Hazáért” mozgalom megvalósításáért tevékenykedtek a csapatok.
  - 1966-ban a Pajtás-kupa sportversenyek zajlottak. A sportszakkör vezetője a mindenkori testnevelést tanító nevelő. Jelenleg Kováts Viktor pedagógus. A Járási Elnökség által kiírt versenyek összességében, legnagyobb része tavasszal kerültek megrendezésre: házi-, körzeti- és járási versenyek formájában. Az előző években kézilabdából, asztaliteniszből, atlétikából és sakkból értek el szép helyezéseket. Ez utóbbiból Mosonyi Zsuzsanna feljutott országos versenyre. Atlétikán belül főleg a magas- és távolugrás hozott kiemelkedő eredményeket. Magasugrásból Vincze Éva, Nagy Zsuzsanna, távolugrásból Szalai László, Kocsis Ernő és Kováts Antónia nevét érdemes feljegyezni. A KRESZ versenyben Perlaky Tamás megyei versenyen vett részt.
  - 1966.június 2-án Az Úttörő Szövetség 20. születésnapja. Sok vidámság jelezte ezt az ünnepet.

- 1966/67-ben a kultúrmunka a csapat úttörőéletének szerves része lesz. Énekkar, táncsoport, híradó és atlétikai szakkörök működnek nem kis eredménnyel. Az énekkar és táncsoport vezetője Horváth Lajosné nevelő. A híradó szakkört Kóbor Ferenc igazgató, az atlétikai szakkört Kovács Viktor nevelő vezeti. Az év kulturális tevékenységéből elsősorban a 8. osztályos raj vette ki a részét nagy sikerrel. Az „Üveges tánc”-cal szép eredményt produkáltak a Kulturális Szemlén. Mosonyi Zsuzsi olyan ügyesen táncolt borosüveggel a fején, hogy nézőit is bámulatba ejtette. Nem voltak nála gyengébbek társai sem. Horváth Rudi 8. osztályos pajtás szolgáltatva a talpalá való zenét. Hasonló sikert aratott a „Papucs tánc” és a „Köcsögtánc” is. Az év nagy rendezvénye még a „Csudakarikás” című 3 felvonásos színdarab volt. Baranyai Ákos, Soronics Zsuzsa, Répcevölgyi Endre különösen kitűntek benne. A színdarab bevétele a nagykirándulás költségeit segítette. Az év programjából kiemelkedett a februárban rendezett jelmezes karnevál, amely színes forgatagával és a megfelelő szerepekkel óriási sikert arattak. Ez a karnevál azért is emlékezetes, mert ilyen rendezési forma még nem volt a faluban. A híradó szakkör a segítségben tett ki magáért, mert a színpad világítása, hangosító berendezése nagyban hozzájárult a szereplések sikeréhez. Dicséretet érdemelnek Kocsis Ernő és Nagy Szabolcs a szakkör és a sport területén is.
- 1967-től folytatódtak az országos mozgalmak. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulóján irodalmi összeállítással és „Orosz körtánc”-cal szerepeltek szakköreink. A Kulturális Szemle Körzeti bemutatója Böben volt, ezért szerepeltek többet a pajtások. A 8. osztály a „Görög Ilona” című népballadával szerepelt igen jó eredménnyel.

Fenyvesi Ilona - Kollár András

Horváth Zita - Cser Mária főszereplésével.

A táncbetétet a szakkör tagjai táncolták. Ebben az évben Gyurácz Tamás 8.o. tanuló kísérte zongorán a „Tampet” német táncot. Más alkalommal Pados Róbert kísérte harmonikán a táncokat. A „Tampet” német táncjal a járási versenyen 2. helyezést értek el a szakkör tagjai. A vegyes táncban a fiúk is kitettek magukért. A lányok nevét viszont érdemes feljegyezni: Horváth Anna, Horváth Katalin, Horváth Mária, Kovács Éva, Lengyel Márta, nagy Csilla, Pados Teréz és Palágyi Livia megérdemlik a dicséretet. Április 4-én a „Szeremlei párostánc”-ot, május 1-én „Vidám május 1” címmel „Bodrogközi párostánc”-ot adtak elő a pajtások. Anyák napján: „A megtalált édesanya” című jelenetet mutatta be a 8. osztályos raj. Voltak az évben még őrsi túrák, staféták, honvédelmi versenyek, sportrendezvények stb. Dicséret érdemelnek: Horváth Ferenc, Horváth Gusztáv, Pócza András sport eredményeikért.

1968/69-ben: „A forradalom lángjai’ mozgalom egyik akciója XII. Páncélvonat újjáépítése és országjáró útja, a másik az első osztályos riadó, R19-69 néven.

A legjobb eredményt Kováts Antónia őrse érte el. Dicséretet érdemel Pécsingér Irén őrse is. A Kulturális Seregszemlén a táncsoport „Párna táncsal”, a kisdobosok „Babás játékkal” szerepeltek szép sikerrel. A sport legjobbjai az évben: Kondor József, Baranyai Ottó, Perlaky Tamás, Östör Zoltán, Vincze Tibor voltak.

1968.december első vasárnapján került sor az „Öregek Napja megrendezésére. 80 öreget köszöntöttek a TSZ., a Tanács és a Tömegszervezetek vezetői. Az ünnepi műsort az úttörők adták. Az idősek nevében Lengyel Feri bácsi mondott köszönetet a rendezvényért. Nagyon jól esett ez a megbecsülés a munkában megfáradt öregeknek.

1969/70 a „Szabad hazában – Lenin útján” mozgalom két évfordulóhoz: a felszabadulás 25., és Lenin 100. születésnapjához kapcsolódott. A Központi irányítás a Rajtásban jelent meg. A rajok vállalták, hogy felkutadják az izgalmas negyedszázadnak a történetét. A dokumentumokból albumot, tablót készítenek. Megkezdték a Lenin emlékek gyűjtését is.

1970. január 28-án került sor másodízben az „Öregek Napja” kedves ünnepélyére. Most már több mint 100-an jelentek meg. Az úttörők ünnepi műsora és beszédek után a nyugdíjba vonulók szép bekeretezett emléklapot kaptak egy kis ajándék kíséretében, kinek-kinek az egyénisége szerint. Majd Horváth Ernő bácsi köszönte meg a gondoskodást és vendéglátást. Emlékműsorral köszöntöttük a 25. évfordulót. A gyűjtött anyagból pedig kiállítást rendeztünk. A gyűjtőmunkában kiemelkedett a Partizán őr, akinek tiszteletbeli tagja Gerencsér Géza bácsi volt, aki a második világháború folyamán partizánként működött és a „Kijevi Partizán Iskola” hallgatója volt 1944. október 20-ig. Ezt igazolja Földes Pál, „Partizánemlékek” című könyve is, ami 1970. március 31-én jelent meg. Géza bácsit piros szegfűvel köszöntötték a pajtások, aki annyi élményt nyújtott nekik. Munkájukért dicséretet érdemelnek Varga Imre és Horváth András. A Mókus őr leányai pedig virágot helyeztek el a temetőben az ismeretlen és ismerős sírokon, akik a második világháború áldozataiként nyugszanak temetőnkben. Az irodalmi szakkör közreműködésével „100 éve született Lenin” című műsorral emlékezett a csapat az évfordulón. A csapatvezetőség értékelése alapján a Tigris őr emlékalbumát küldték tovább a járásra, ami egyben benevezés is volt a vetélkedőre. Bodorics Pityu első helyezést ért el sokoldalú felkészülésével. Ott könyvet és lemezt kapott Lenin hangjával. A megyei versenyen is Ő lett az első.

Magáért az albumért 45 pontot adott a bíráló Bizottság. Pityu Csillebércre mehetett jutalom táborozásra, majd az egész őrssel egy hetet tölthettek táborban a Balatonon. A táncszakkör tagjai a Kulturális Szemlén a „Fehér lilomszál” című tánccal első helyezést értek el. Meghívást kaptak az úttörők megyei karácsonyára is. Ebben az évben a sport területén a legjobb eredményt kispályás labdarúgásból szerezték. A járási versenyen 3. helyezést értek el. A honvédelmi nevelés érdekében honvédelmi akadályversenyt rendeztek. Ez a versenyág ebben az évben lövészzel bővült, melyből jól szerepeltek a Tigris őrs tagjai. Sport területén is dicséret illeti tehát Őket. Őrsvezetőjük: Perlaky Tamás. A tanévzáró után klubdélutánon búcsúztak el a 8. osztályosok az iskolától, csapattól. Dicséretet érdemelnek táncszakköri tevékenységükért: Horváth Anna, Horváth Katalin, Horváth Mária, Kovács Éva, Lengyel Márta, Pados Teréz és Szőnye Ilon.

1970/71. jubileumi esztendő. Nem hirdettek országos mozgalmat, csak jubileumi próbát. Március 19-én került sor a RJ-25 játéokra. A győzelem sem maradt el. Ebben a tanévben vidám felvonulással köszöntöttük „május elsejét.” Szabadtéri műsort adtunk a Kultúrház előtt. A tánccsoport tagjai vígan ropták a „Leánytáncot”. Dicséretet érdemelnek Némethy Judit, Horváth Valéria, Németh József, Marton István és Horváth András.

1971/72-ben 18 akció közül választhattak a pajtások. Hagyomány szerint „Kívánság dobozba” gyűjtötték össze a javaslatokat.

- Szeptember 29-én honvédelmi és KRESZ verseny;
- Októberben „Titkos tettek” vállalása az idősek segítésére;
- November 7-én irodalmi összeállítással és a „Krumplicsa” című orosz tánccal szerepeltek szakköröseink.
- November végén a hagyományos „Nevek bokrétája” klubdélután rendezte meg a 8. osztályos raj a napközisekkel közösen. A két házigazda Erzsébet és András. Ötletforgó alapján a tisztségviselők szórakoztatták a pajtásokat. Volt móka, tánc, vetélkedő, bűvészkedés, főleg sok-sok játék.

A korábbi évek hagyományai alapján igazi ünnepvárással készítettük fenyőfánk díszait. A napközisek énekes-táncos műsorral kedveskedtek társaiknak. A harang, a hópelyhek, a csillagok, a fenyők, a pásztorok játéka és tánca mindenkinek megnyerte a tetszését. Sikerült örömet szerezni!

A tavaszi ünnepek közül kiemelkedik a május elsejének rendezvénye, amelyet felvonulással egybekötve Górbán rendeztek meg. Az irodalmi színpad tagjai „Májusfa” tánccal szerepeltek, amellyel régi hagyományt elevenítettek fel.

A tanév végén került sor „Az égig érő fa” című 3 felvonásos mesejáték bemutatására, amellyel nagy sikert arattak a pajtások. Bevételeit országjárásra fordította a csapat. Észak-Magyarország tájaival ismerkedtek ez alkalommal.

A korábbi évek hagyományaihoz híven a „Gyermeknapon” rendezett tábortúznél vidáman, jó érzéssel zártuk ezt a tanévet is. Dicséretet érdemelnek: Antal Zsuzsa, Balogh Irén, Kondor Lívია, Nagy Mária, Németh Zsuzsa, Varga Gyöngyi, Vertetics Julianna és Horváth Katalin. A fiúk közül Horváth András és Varga Imre 8.o. pajtások.

1972/73-ban a „Néppel tűzön-vízen át!” jelmondat jegyében ünnepeltük Petőfi Sándor születésének 150. évfordulóját. A körzeti Kulturális Seregszemle bemutatója Ölbön volt. „Tulipános láda” c. összeállításunk nagy sikert ért el. A kisdobosok szemléje Káldon volt, ahol „A libapásztor lakodalma” című táncos gyermekjátékot adták elő Marton Csilla és Vincze Gyula főszereplésével. A siker óriási volt. A Gyermeknapon a csapat Megyei Dicsérő Oklevelet kapott.

A továbbiakban „dióhéjban” a különböző mozgalmakról:

- 1973/74-ben indult el és 1974/75-ben is folytatódott a „Nem térkép e táj” expedíció. Feladat: expedíciós felderítő munka végzése. Az akciókkal a béke és a felszabadulás 30. évfordulóját köszöntötték.
- 1975/76-ban országos mozgalom: „Őrizzük a lángot!” Cél: A háromágú láng jelképében felkészülni az Úttörőszövetség 30. születésnapjára. Jelképek felismerése – úttörődalok és játékok összegyűjtése – nemes tettek végzése – kirándulásokon, túrákon, sportrendezvényeken való részvétel.
- 1976/77. tanév nagy akciója az „Együtt-egymásért” mozgalom, amely az 1977/1978. úttörőévben is folytatódik.

Feladatok:

- Öntevékenység, önállóság erősítése
- Egyéni felelősség kibontakoztatása
- Hasznos anyagok gyűjtése
- Személyenként 7 óra társadalmi munka végzése
- Védnökség vállalás az iskolaudvar és a községi park felett stb.

A második évben a feladatokat:

- Törvényünk szellemében
- Otthonunk az iskola
- Úttörő tetteink
- A közösség szolgálatában
- Játszunk együtt!
- Menjünk a szabadba! Programok végrehajtásával teljesítik.

Az 1978/79-es tanévet „A mi világunkért” és az 1979/80-as évet a „Tettekkel a mi világunkért” fogja egységbe. Segíti a 4+1 elnevezésű akció, aminek szellemében töltik a napokat.

- szabadság – a tettek – a sport – a család – a gyermekek napja.

Az 1980/81-es úttörőévet a „Tettekkel nyakkendőnk” becsületéért fogja egységbe. A pajtások a Szövetség 35. születésnapjára készülnek. A 12 pont egyikét kiemelve valósítják meg tetteiket.

Az 1981/82-es évben a programokat a „Hass, alkoss, gyarapíts!” jelmondat szellemében alakítják ki és váltják valóra.

Az 1982/83-as mozgalmi évben „Meríts a múltból, építsd a jövőt!” jelmondat és a 12 pont szellemében végzik munkájukat a csapatok.

A következő években Répcseszentgyörgyre járnak tanulóink, így az alsós tanulókra hárult a különböző területeken végzett munka továbbvitele. A kisdobosok vezetője Kajtár Lászlóné. A kisdobosélet törvényei szellemében teljesítik a helyileg kialakított követelményeket.

Csapatvezetők voltak:

- Gazdag Gyula
- Szekeres Mária
- Badics Mária
- Karvalics László
- Horváth Erzsébet
- Kovács Viktor
- Vincze Vilmos

1985/86-ban a jubileumi mozgalom feladatait a kisdobosok életkori sajátosságainak figyelembevételével hajtották végre.

Résztvettek a kisdobosok legújabb játékában:

- A „Hétmérföldes csizmában” – „Fürkész Balázs nyomában”;
- Vár a természet. Játssz velünk! - közösségi játékokban.

Nagy jelentősége volt a „hagyományoknak.” A meglévő hagyományok ápolásával, újabbak teremtésével színesebb, vonzóbbá lett a kisdobosok élet. Az Úttörőszövetség 40. születésnapját vállalt feladataik teljesítésével köszöntötték:

„Negyven eszteni erdejét,
az emlékek rengetegjét,
egy-egy hasáb vagy áj jelenti,
általuk tud a múlt üzenni,
s a régi játék régi dal,
így lesz megint csak fiatal.”

IV. Az iskola a számok tükrében /1970-2003/ A diákélet mozzanatai 1993-tól

Az alábbiakban olyan adatokat közlünk, amelyek vázolják iskolánk fejlődésének változásait. Bár a számadatok önmagukban csak illusztratív jellegűek, mégis alkalmas a fejlődés irányának jelzésére. Fő irány most is, hogy a tudás értékeit mindenki számára közkinccsé kell tenni. Mivel művelődésünk legfontosabb oszlopa a közoktatás, azért az iskolázottság mércéjével mérjük elsősorban kulturális fejlődésünket. Míg 1945 előtt a tanulók 80-85%-a járt rendszeresen iskolába, addig ma már a tanköteles korú gyermekek beiskolázása 100%.

Az 1937/38-as és korábbi években 2 tanulócsoportban oktattak. 1970-ben 6 tanulócsoportban folyt a tanítás 1975-től napjainkig 8 tanulócsoportban. Míg 1965/66-ban a 8. osztályt eredményesen 15 tanuló végezte el, addig 1937/38-ban ugyanilyen jellegű képzettséget 2-3 tanuló szerzett. Az iskolázottság mértékére jellemző, hogy 1950-től fokozatosan emelkedő tendenciát mutat a továbbtanulók száma.

Pl.: 1950-ben	22%
1960-ban	42%
1967/68-ban	47% a középiskolákban továbbtanulók száma.

A mai helyzeten az általános iskolát végzetek egy esetleg két tanuló kivételével középiskolában és ipari tanulóiskolában folytatják tanulmányaikat.

Tanulólétszámok

Tanév	Tanulók száma	Csoportok száma	Bejárók
1970/71.	185	6	77
1971/72.	169	6	71
1972/73	154	6	67
1973/74.	138	6	62
1974/75.	171	8	116
1975/76.	172	8	113
1976/77.	168	8	109
1977/78.	169	8	111
1978/79.	-	-	-
1979/80.	172	8	133
1980/81.	166	8	119
1981/82.	172	8	125

Statisztikánk 1983-tól 1990-ig hiányos, mivel ez idő alatt tanulóink Répcseszentgyörgyre jártak iskolába. Idehaza 1983-tól csak az 1-3. osztály oktatása folyt.

Az 1989/90-es tanévben az 1-4. osztály tanul itthon.

Tanév	Tanulók száma	Csoportok száma	Bejárók
1990/91.	132	6	55
1991/92.	143	7	64
1992/93.	160	8	86
1993/94.	151	8	84
1994/95.	142	8	79
1995/96.	138	8	80
1996/97.	140	8	7
1997/98.	144	8	79
1998/99.	148	8	74
1999/2000.	142	8	76
2000/2001.	140	8	77
2001/2002.	153	8	85
2002/2003.	152	8	80

Osztálylétszámok

	1970/71.	1974/72.	1979/80.	1990/91.	1991/92.
<i>Osztály</i>	<i>Létszám:</i>				
1.	10	19	26	16	27
2.	7	24	23	13	16
3.	12	17	17	16	13
4.	12	22	23	25	16
5.	35	20	23	23	25
6.	32	20	19	17	23
7.	38	27	22	22	23
8.	39	22	19	-	-
Összesen:	185	171	172	132	143

	1992/93.	1993/94.	1994/95.	1995/96.	1996/97.
<i>Osztály</i>	<i>Létszám:</i>				
1.	19	14	17	20	15
2.	27	21	14	18	20
3.	16	26	21	14	18
4.	12	16	25	20	14
5.	15	12	15	26	21
6.	26	15	12	15	26
7.	21	26	12	12	15
8.	24	21	26	13	11
Összesen:	160	151	142	138	140

	1997/98.	1998/99.	1999/2000.	2000/01.	2001/02.	2002/03
<i>Osztály</i>	<i>Létszám:</i>					
1.	17	14	20	19	25	20
2.	14	17	13	20	21	24
3.	21	14	16	13	19	18
4.	16	24	16	17	13	19
5.	14	18	22	16	17	13
6.	22	14	19	22	17	17
7.	25	22	14	19	24	17
8.	15	25	22	14	17	24
Összesen:	144	148	142	140	153	152

1969. október 2-án kezdte meg működését a „Napközi Otthon”. A tanulók létszáma akkor 40 volt. Azóta folyamatosan működik.

Tanév	Napközisek száma	Napközis csoportok sz.	Könyvtári adatok	
			Nevelői	Ifjúsági
1970/71.	75	2	970	371
1971/72.	50	2	999	571
1972/73.	49	2	1456	-
1973/74.	52	2	1758	-
1974/75.	47	2	3092	-
1975/76.	50	2	3314	-
1976/77.	43	2	3563	-
1977/78.	53	2	3994	-
1978/79.	-	-	-	-
1979/80.	42	2	4528	-
1980/81.	119	2	4655	-
1981/82.	42	2	4799	-
1982/83.	35	2	Hiányos	-
1983/84-90-ig	hiányos	1/1-3.oszt./	Rsztyg-re vitték.	
1990/91.	34	2		
1991/92.	45	2		
1992/93.	50	3	378	-
1993/94.	50	3	511	
1994/95.	34	3	622	-
1995/96.	40	3	651	-
1996/97.	38	3	804	-
1997/98.	52	3	3354	-
1998/99.	79	3	3354	-
1999/2000.	71	3	3558	-
2000/2001.	73	4	3615	-
2001/2002.	61	4	4013	-
2002/2003.	95	4	4515	-

Mire tanulóink visszatértek újra iskolánkba, megváltozott helyzet.

- Végbement a rendszerváltás.
- Megszűnt az úttörőcsapat.
- Új iskola épült.
- Új fejezet kezdődött életükben.

Lassan rendeződik a könyvek és szemléltetőeszközök ügye is.

**Iskolánkban működött és ma is működő nevelők:
/1970-2003./**

Udvardy Julianna 1970-83	Simonné Keszei Anita 1992-95
Szilágyi Tiborné 1970-71	Vecsei József mb.ig. 1992-93
Gondos Dénes 1970-73	Vincze Anita 1992-94
Kajtár László 1970-93	Tárczy Andrea 1992-93
Kajtár Lászlóné 1971-92	Hajós Attila 1993-tól
Dr. Tóth Sándorné 1972-83	Vaskó János 1993-94
Dr. Galiotti Csabáné 1973-74	Bokányi Attila 1994-95
Horváth Márta 1973-74	Gróf Andrea 1994-95
Lovranits Miklósné 1973-74	Ivánné Németh Rita 1994-től
Bencsik Zsuzsanna 1974-75	Joósné Tali Julianna 1994-95
Bognár Józsefné 1974/78-1982/83	Végh Adrienn 1994-1996
Kováts Viktorné 1974-82	Vörös Endréné 1994-1999
Pomogyi József 1974-83	Babos Nóra 1995-től
Lázár Jánosné 1975-77	Hári Karola 1995-től
Fülöp Judit 1977/82 – 1985/94	Kelemen Kornél 1995-96
Pusztai Mária 1977-83	Marton Melinda 1995- 1999
Koleszár Ágnes 1978-82	Mészáros Valéria 1995-től
Takács Imréné 1983-85	Mikóczi Péter 1995-96
Kollár Balázsné 1989/91-1994-től	Vincze Veronika 1995-2002
Némethné R. Rafaella 1992-től	Marton Antalné 1997-1999
Fördösné H. Judit 1990-től	Hajós Attiláné 1998-től
Guba Klára 1990-1995	Mikovics Tünde 1998-1999
Tárczy Dániel 1990-től	Barabásné Qundus Erika 1999-2000
Tárczy Katalin 1990-től	Mesterházi Csilla 1999-től
Szalai Ágnes 1990-91	Bokor Szilvia 2000-től
Takács Ilona 1990-91	Németh Sándor 2001-től
Major Gyuláné 1991-93	Őri Róbert 2001-től
Varga István 1991-94	Tunkel Diána 2001-től
Bittenbinder Miklósné 1992-95	Horváth Andrea 2002-től
Dr. Horváth Elemérné 1992-2001	

Gyorsan peregnek a hónapok, az iskolai élet. Az elmúlt 10 év programjait, a „diákélet” mozzanatait is ennek megfelelően röviden, távmondatokban foglaljuk össze.

1993-94

Gyermekszínházi találkozó – Vincze Veronika
Szavalóverseny, mesemondó verseny, színdarab, zeneiskola, társastánc
tanfolyam – 9 fő

1994-95

Zeneiskola 2 csoport: 27 fő
Karácsony: színdarab
Filmharmónia koncert
Úszásoktatás: 25 fő
Gyereknapi
Nyári tábor: Balatonberény 14 fő
Kalwang: 18 fő

1995-96

Zeneiskola: 23 fő
Kulturális Seregszemlék /Répcelak, Csepreg, Sárvár/
Zeneiskolai koncert
Iskolaújítás – Bő beszélő
Alapítványt hoztunk létre
Nyári tábor: Balatonberény 41 fő
Színdarab, néptánc

1996-97

Országos Diákparlament
Kárpát vidéke nemzetek közötti mesemondó találkozója
Országos tanulmányi verseny Budapest – III. hely Boros Lajos
Színdarab
Nyári tábor: Balatonberény: 61 tanuló
Kalwang: 16 tanuló

1997-98

Logopédiai képzés
Országos verseny Budapest I.hely: Boros Lajos
II.hely: Tuboly Nikoletta
Pados Tímea 3. osztály
Kisiskolák matematika versenye
Nyári tábor: Balatonberény
Balatonrendes

1998-99

8 fő alapfokú nyelvvizsga
Színházlátogatás
30 fő úszás
24 fő társastánc

1999-2000

6 fő alapfokú nyelvvizsga
32 fő zeneiskola
33 fő úszás
Parlamenti karácsony látogatása
2 tábor

2000-2001

4 fő nyelvvizsga
Filharmónia
Színház Sopron
Nyári tábor: Óriszentpéter
Balatonberény
Kalwang

2001-2002

Országos mérés:	
Matematika: 544	Olvasás: 521
Országos átlag: 500	Országos átlag: 500

2002-2003

2 tábor
Logopédiai képzés
Úszás

Ezeken kívül tanulóink közreműködésével minden évben megrendeztük:

- „hagyományos” ünnepélyeinket
- tevékenyen résztvettek a Művelődési Ház különböző klubjaiban
/pl.:Meseklub/
- csoportjaiban: színjátszó
néptánc
Mazosrett
Rock and roll stb.

- szívesen szerepeltek: évfordulókon, különféle versenyeken, Ifjúsági Megyenapokon, Falunapokon, Karácsonyi műsorokon a templomban, kiemelve a furulya és énekkar, valamint a „Pásztorjátékok” szereplőit.

1999. augusztus 22-én a falunap alkalmából került sor az 1979-ben épült Körzeti Óvoda fennállása 20. évfordulójának megünneplésére és ünnepi köszöntésére.

- Ezután került sor az óvodai kiállítás megnyitására.
  - Majd „Bábszínház” és játékos gyermekprogramok szórakoztatták a gyerekeket.
  - A nap sztárvendége Básthy Tamás országgyűlési képviselő volt.
- A program a Sportpályán folytatódott.

A „Millenniumi év” tantestületének névjegyzéke

Babos Nóra	német
Bokor Szilvia	napközis nevelő
Dr. Horváth Elemérné	biológia, testnevelés
Fördösné H. Judit	ének, matematika
Hajós Attila ig.	földrajz, testnevelés
Hajót Attiláné	tanító
Hári Karola	történelem, rajz
Kollár Balázsne	tanító
Mesterházy Csilla	tanító
Nagy Gabriella	magyar
Némethné R. Rafaella	rajz, biológia
Tárczy Dániel	kémia, matematika
Tárczy Katalin	fizika, technika
Vincze Veronika	magyar

Tanulók osztályonkénti névsora

1. osztály

1. Antal Zsófia
2. Babos Lilián
3. Bödő Cintia
4. Dan Veronika
5. Dan Virág
6. Fülöp Krisztián
7. Gángli Patrik
8. Gróf Andrea
9. Győrvári Ádám
10. Hajós Attila
11. Hideghéty György
12. Horváth Petra
13. Kovács Andrea
14. Pados Réka
15. Rác Anett
16. Soós Péter
17. Szabó Kitti
18. Tompa Alexandra
19. Tóth Márton
20. Vincze Márton

2. osztály

1. Dohi Zsolt
2. Gróf Katalin
3. Horváth Fruzsina
4. Karvalits Gábor
5. Kollár Klaudia
6. Marton András
7. Maximovics Martin
8. Mákos Szilárd
9. Molnár Barnabás
10. Németh Brigitta
11. Szabó Péter
12. Takács Boglárka
13. Steier Diána

3. osztály

1. Babos Mátyás
2. Balogh Tamás
3. Guzmics Klaudia
4. Horváth István
5. Kazmar Bernadett
6. Kovács Dávid
7. Kovács Lilla
8. Molnár Márk
9. Nagy Hedvig
10. Pados Gábor
11. Péter Bettina
12. Simon Tamás
13. Tonka Dóra
14. Tóth Anna
15. Tuboly Szilárd
16. Vida Hajnalka

4. osztály

1. Balogh Máté
2. Bogdán Natália
3. Bognár Adrienn
4. Boros Attila
5. Dohi Ramóna
6. Franek Máté
7. Fülöp Tamás
8. Galiotti Dávid
9. Horváth András
10. Horváth Anita
11. Horváth Kitti
12. Lökkös Barbara
13. Németh Péter
14. Németh Tamás
15. Ruzsa Roland
16. Steier Magdolna

5. osztály

1. Antal Ádám
2. Babos Orsolya
3. Balogh Tünde
4. Gángli Péter
5. Göndöcs Zsuzsanna
6. Hajas Richárd
7. Hercsel Veronika
8. Horváth Bálint
9. Horváth Csilla
10. Illés Zsuzsanna
11. Kondor Kitti
12. Marton Dániel
13. Mákos Lívია
14. Molnár Ádám
15. Őri Zoltán
16. Pados Tímea
17. Pálfi Miklós
18. Pfeiffer Gábor
19. Simon Alexandra
20. Szabó Gábor
21. Szanyi Katalin
22. Tonka Tamás

6. osztály

1. Asbóth Csilla
2. Bogdán Klaudia
3. Bognár Krisztián
4. Boros Judit
5. Csöglei Patrícia
6. Döme György
7. Gyurác Anett
8. Horváth Alexandra
9. Horváth Attila
10. Horváth Brigitta
11. Joós Klaudia
12. Kazmar Tünde
13. Kovács Gyöngyi
14. Kovács Péter
15. Németh Judit
16. Lökkös Mónika
17. Németh Zoltán
18. Vida Balázs
19. Horváth Márk

7. osztály

1. Bognár Krisztián
2. Dan Vivien
3. Fördös Tünde
4. Horváth Eszter
5. Horváth Károly
6. Joós László
7. Mihályfi Zoltán
8. Molnár Mariann
9. Nagy Georgina
10. Németh Eszter
11. Németh Ingrid
12. Simon Károly
13. Takács Anett
14. Varga András

8. osztály

1. Babos Tamás	13. Östör Melinda
2. Baranyai Máté	14. Pados Judit
3. Bogdán Lajos	15. Pekker Richárd
4. Enzsöl Zsófia	16. Pfeiffer Csaba
5. Horváth Zsuzsanna	17. Rechardt Szilárd
6. Illés Zsolt	18. Szabó Krisztina
7. Kovács Csaba	19. Takács Roland
8. Makk Ádám	20. Tonka Noémi
9. Makk Szabolcs	21. Vass Győző
10. Mihályfi Adrián	22. Vinkovics Dávid
11. Németh Balázs	
12. Németh Csilla	

A felejthetetlen nyaralások egyikét most megörökítve, így idézi fel Babos Nóra nyelvtanár:

2001. július 9-én immár ötödik alkalommal indulhattak a bői gyerekek Kalwangba egyhetes nyaralásra. Három órás buszozás után érkeztünk meg a stájer falu főterére, ahol már vártak ránk barátaink: Paus Pucher polgármester, Josef Gutschi jegyző, Nándi bácsi és valamennyi fogadósülő. Az ismerkedés mellett már az első nap is érdekes programot tartogatott. Részt vehettünk a mauterni hegyimentők által rendezett mentési és sziklamászási gyakorlaton. Vendégeink nem kis meglepetésére gyerekeink derekasan helytálltak a szinte függőleges „sziklafal meghódításában.”

Kedden egész napos hegymászás következett. A 2080 méter Feisterer Horn-t /és magunkat is/ legyőzve értünk fel a csúcsra. A látvány minden fáradságot feledtetett. Miután mindenki beírta nevét a „csúcsnaplóba”, elindultunk lefelé. Útközben egy „alm”-on pihentünk meg.

A harmadik nap igazán különleges volt nekünk síkvidéki embereknek. Felkerestük Stájerország legmagasabb hegyét, a 3007 méter magas Dachsteint. A hegy lábától /1700 m/ 8 perc alatt értünk fel függővasúttal a gleccserhez, /2700 m/, ahol elénk tárult az örök hó lenyűgöző birodalma. A helyi idegenvezetőnk ismertetője után hógolyóztunk és alkalmi bobunkkal /nylontáska/ jókat csúsztunk a gleccser haván és mindezt júliusban!

Délután a „Pamsau sístadionban” vendégeskedtünk, ahol éppen – Sven Harnawalddal az élen – a német síugró válogatott tartott nyári edzést. A tartalmas napot Disco zárta.

Az elmúlt évekhez hasonlóan, idén sem úsztuk meg eső nélkül. Így a csütörtöki napon teremlövész-versenyen mérhettük össze tudásunkat. Majd a falu néhány nevezetességét, valamint új létesítményeit is felkerestük. /pszitrángos, díszfaiskola, új szennyvíztisztító, óvoda és tornacsarnok./

Este a lövészverseny eredményhirdetésére került sor, ahol a sok-sok kupa mellett kisebb ajándékok is gazdára találtak.

Pénteken biciklitúra keretében a „mauterni vadaspark”-ba látogattunk el. Libegő vitt fel minket a sok különös állatot felvonultató helyoldalba. A ragadozó madár bemutató tetszett szinte mindenkinek a legjobban. Lefelé, nyári bobbal tettük meg az utat. Majd fagyizás és sétakocsikázás következett. A pizzázással és diszkóval egybekötött búcsúesten Pausl Pucher, - aki bár hamarosan megváltik polgármesteri posztjától, de továbbra is ő marad a diákcsere egyik főszervezője – és Hajós Attila a bői Körzeti Általános Iskola és Óvoda igazgatója hangsúlyozta a nemzetközi kapcsolatok fontosságát és a Bő-Kalwang barátság jövőbeni ápolását. Szombaton az önkormányzaton megtartott hivatalos búcsúztató után a falu 70 ágyas modern baleseti kórházában tettünk látogatás.

Délután pedig – az időközben kiérkezett – bői öregfiúk labdarúgó csapatának szurkolhattunk egy Kalwangba megrendezett nemzetközi tornán. Budításunk eredményes volt. A 15 induló közül a harmadik helyezést szerezték meg. Haza 17 óra után indultunk. A buszon nemcsak e csodálatos hét történéseit idéztük vissza, hanem már a jövőt is tervbe vettük. 2002. nyarán ismét Bő lesz a vendéglátó, így nálunk ünnepelhetjük a diákcsere 10. évfordulóját.

A gyermekek véleménye a – „Hogy érezted magad Kalwangban?”- kérdésre.

- Fördös Tünde /8.o./: Nagy szeretettel és szívélyesen fogadtak minket...Engem leginkább a táj szépsége fogott meg: a hegyek, az erdők, a jó levegő. Az egész hét bővelkedett a legkülönfélébb programokban... Az ott töltött idő csodálatos volt.
- Antal Ádám /6.o./: Rengeteg érdekes program várt ránk... A tűzoltó-bemutató és a célbalövő verseny mellett számomra a legnagyobb élményt a dachsteini túra jelentette. Itt megtekintettük az épp gyakorlatozó katonákat, és még július közepén is tudtunk hógolyózni. Szomorúan vettem tudomásul, hogy a hét elmúlt. Remélem, jövőre viszontláthatom újdonsült barátaimat Bőben!
- Szabó Gábor /6.o./: A viszonylag hűvös időjárás ellenére nagyon jól éreztem magam. Különlegesen nagy élmény volt számomra júliusban hógolyózni a frissen esett hóban... Sajnálom, hogy ilyen rövid ideig tartott a kalwangi tábor.
- Pados Tímea /6.o./: A magas hegyek, és a táj lenyűgöző volt. Rengeteg jól szervezett program várt minket.. Ez a nyaralás felejthetetlen élmény volt. Szeretnék majd két év múlva is elmenni!

- Babos Orsolya /6.o./: Én most voltam először Kalwangban. Minden napra a jobbnál jobb program... A vendéglátónk nagyon rendesek voltak hozzánk. Számomra a vadaspark volt a legnagyobb élmény és az a hegyi kirándulás, ahol hógolyózni is lehetett. Legközelebb is szeretnék elmenni, mert nagyon jól éreztem magam.
- Takács Anett /8.o./: Idén júliusban másodszor utazhattam ki társaimmal Kalwangba, egyben utoljára, mivel most maradtam ki az általános iskolából. A polgármester úr és a jegyző úr változatos programokkal lepett meg bennünket, aminek mi nagyon örültünk. Mindenki fantasztikus élményekkel tért haza. Aki teheti, utazzon ki!
- Fördösné Horváth Judit tanárnő mindezt megerősítette: „Valóban csodálatos élményben volt részünk, amelyet nagyban elősegített gyermekeink rendkívüli magatartása és jókedvű hozzáállása.”

Nem feledkezhetünk meg az iskolánkban végzett sok-sok vén diákról sem, akik időnként visszatérnek a szeretett iskola falai közé.

2003. június 28-án került sor ismét egy ilyen találkozóra. Horváth Feri társai megbízásából 35 éves találkozóra hívta tanárait, osztálytársait házastársukkal együtt.

Részlet a levélből:

„35 évvel ezelőtt meghatódva búcsúztunk kedves iskolánktól, szerető tanárainktól és egymástól..

Itt tanultuk e földet szeretni, hinni, bízni, könnyezni, nevetni.

„Boldog órák vissza sose térnek,
Életünkben csillogó emlékek.”

A kisgyemekből gondolkodó ifjúvá, majd középkorú felnőtteké váltunk: Nem feledjük el soha, hogy nagy célok eléréséhez nemcsak lelkesedés, de kitartás és állhatatosság is szükséges. Az győz, kiben erős akarat van.

Kedves Tanáraink emlékét szívünk mélyre rejti el, s bárhol leszünk, nem felejtjük el. Köszönünk mindent, amit értünk tettek. Köszönjük, hogy őszintén szerettek minket.

Majd társainktól és egymástól búcsúztunk. Gyermekkorunk egyszerű, de szép és boldog világát, sok-sok szívmengető emlékét örökre szívünkbe zártuk.

Az eltelt 35esztendőbe sok öröm, és bánat, vidámság és szomorúság sok-sok küzdelem belefért. Örültünk eredményeinknek, sikereinknek. Ma gyermekeink, unokáink gyújtják a fényt, hisz az élet így teljes és szép, s e családi élet melegét érezve boldogok és elégedettek lehetünk.

Sajnos, az élet nem könnyű, sőt néha mostoha, de ki kell bírni, nincs mit tenni soha. A gyorsan száguldó esztendőök közepette legtöbben elveszítettük drága Szüleinket, van, aki szerető társát, testvérét. Osztálytársaink közül: Palágyi Endre, Pécsinger Jóska, Vertetics Jóska is, az égi hazába költöztek és örökre búcsút vettek.

Kis iskolánk mindig visszavár minket, akár derűs, akár komor az életünk.

Ígéretünket beváltva ismét visszatér a vén diák!

2003. június 28-án /szombaton/ este 18⁰⁰ órakor találkozunk szeretett iskolánk falai között. A 35 éves találkozóra és az azt követő vacsorára sok-sok szeretettel várjuk Tanárainkat és Osztálytársainkat házastársaikkal együtt!

A nagy mesemondó Móra Ferenc soraival köszönök el:

„Nincs boldogság ezen
a földön, csak annak,
aki embertársait szereti.”
„A szeretet az élet!”

A találkozón Kóbor Ferenc akkori igazgatónk köszöntött először Bennünket. Majd Horváth Lajosné osztályfőnökünk az itt eltöltött gondatlan éveket idézve osztályfőnöki órát tartott a régi tantermünkben. Jó volt látni egymást, hallgatni a színes, néha szomorú meghatottsággal mesélt életutakat. Mély fájdalommal gondoltunk elveszített Osztálytársainkra. Megállapítottuk, hogy időnként most is nehéz az iskolában. Végül a „Viola étteremben” egyénileg rendelt finom vacsorával és itallal folytattuk a találkozó meghitt óráit. Éjjel 12 órakor fátyolos szemekkel vettünk búcsút. Megbeszéltük, - bár az idő könyörtelen és szalad, - hogy a 40. évfordulón ismét találkozunk.

A szülői Munkaközösség elnöke Dan Zsoltné. A szülők rendszeren, tisztán járatták gyermekeiket iskolába. Elsősorban időt biztosítanak arra, hogy gyermekeik rendszeresen tanuljanak. Rendezvényeink hű támogatói.

Községünkben az Óvoda 1979-ben épül. 2000-ben már 21 éves múltra tekinthetett vissza. Minden viszonylatban sok fejlődésen ment keresztül, korszerűségét nem lehet vitatni.

A „milleniumi” évben: a gyermeklétszám 57 fő

Óvónők:

- Babos Lászlóné
- Babos Mária
- Hajasné Németh Szilvia
- Simon Károlyné

Dajkák:

- Asbóth Imréné
- Csöglei Istvánné

Nem hagyhatjuk ki ezúttal az Óvoda és iskolai Napközi ételmezését előállító, segítő konyhai dolgozókat sem.

Ételmezésvezető: Kampel Józsefné

Szakácsnő: Kampel Istvánné

Konyhalányok: Kocsis Tiborné és Nagy Sándorné

2003-ban a gyermeklétszám: 46 fő

A 4 óvónőt 2 dajka segíti. A konyhai dolgozók száma: 5-re bővült Babos Gábornéval.

A Szülői Munkaközösség elnöke: Németh Zoltánné. Gyermekük érdekében az Óvoda hű segítői.

Az elmúlt esztendőik mind iskolai, mind óvodai szempontból szép fejlődést eredményeztek, de továbbra is sok lesz a kornak megfelelő tennivaló. Fokozatosan ezekre is sor kerül.

Kultúrélet falunkban

I. Emlékezzünk régiekre!

Kis falunkban már az 1900-as évek elején is volt kultúrélet. Sok nehézséget okozott az egyes előadások szervezése, mert nem volt kultúrterem. Csak a tanterem állt rendelkezésre, ahonnan a tanulók padjait ki kellett hordani a színpadot fölállítani. A székeket a családoktól kellett kölcsönözni. Előadás után mindent az eredeti állapotba kellett visszaállítani.

1905-től kezdve az újonnan épült 3. tantermet, bérbe adták az „Olvasókörnek” 50 koronáért. Így egy kis terem rendelkezésükre állott a fiataloknak. A szórakozás fő pontja a „felolvasás” volt. Rendezvények évente 3-4 alkalommal voltak. /húsvét, pünkösd, István király, búcsú/

A lányok, legények nagyra értékelték a kapott szerepet. A betanítás az akkori tanítók végezték. A bevételt általában egyesületi, templomi vagy községi célra fordították. A végén a szereplők szerény áldomást kaptak, ahol énekeltek, táncoltak, bor és a lányok által sült sütemény mellett mulattak. Színdarab szinte minden évben volt. A szereplők dicséretére legyen mondva, hogy a legnagyobb fizikai munka idején is jókedvvel jártak a próbákra.

Édesapámtól tudom, hogy a 20-as évek elején „A falu rossza” című színdarabot játszották, amelyben a férfi főszerepet Varga Imre bácsi /Radics/ játszotta. Édesanyám is játszott benne, amit az akkor készített fénykép is igazol. Az akkori idők jellemzője volt ez a darab, mivel a legtöbb faluban ezt játszották. „A piros bugyelláris” volt a másik kedvelt színdarab.

Mozi, színház és egyéb szórakozások nem voltak. Nagy ritkán ha vándormozi, vándorszínészek vagy cirkuszosok érkeztek a faluba. Ezek a falu közepén felállított kocsiszínbén, esetleg az ivóban tartották az előadást. Jól emlékszem még, 3. osztályos voltam, amikor cirkusz érkezett a faluba. A falu közepén felállított sátorban ámulva csodáltuk a különböző artista mutatványokat, a vadállatok szerepléseit. Aztán az időjárás közbeszólt. Nagy havazás kezdődött, majd csikorgó hideg lett. A cirkuszosok nem tudtak tovább menni. A vadállatokat leszámítva istállóban helyezték el a többi állatot. Hozzánk púpos tevék szállásoltak be. Akkor ültem életemben először és utoljára púpos tevé hátán. A falu átérezte a nehéz helyzetet. Sok segítséget nyújtott akkor nekik. Egyszer aztán hallottuk a szomorú tragédiát: A Donner cirkusz Amerikába menet a tengerbe veszett.

Máskor zenészek jöttek a faluba. A Simon Ernő – féle kocsmá /ma Brigitta étterem/ ivójában volt az előadás. „A fehérvári huszárok” című darab ment, amikor híre jött, hogy Górbán tűz van. Másnap „Érik a búzakarász, majd „Átmentem a Király hágón” című darab következett.

A kocsmában láttam: „Árvák a viharban” című filmet is. Később egy viharos, esős nyári nap estéjén „A bolygó hollandi” című darabot láttam. Ez azért is emlékezetes, mert tombola is volt. Mivel az első sorban ültem, velem húzták ki a számot. Nagyon meglepődtem, mert édesapám számát, a „négyest” húztam ki. Tortatartót nyert 6 tányérra.

1938-ban Kultúrházat épít a község lakossága 10 évi vadászati pénzből – filmszínház, előadások, gyűlések céljára. Az első világháborúban elesett hősök emlékére márványtablát helyeztek el a nagyteremben. Az épület homlokán felírás a „Hősök Háza” nevet viselte. Május utolsó vasárnapján a Halottak napján az emléktábla előtt imádkoztunk első világháborús hőseinkért. A nagyterem telis-tele volt virággal.

A legények részére a kötelező „Leventeegyesület” működött. A leányok a „Leánykörben” csoportosultak. A gyermekek szervezete már korábban is a „Szívőárda” volt.

Már az új Kultúrházban láttuk vándormozisok által „A megfagyott gyermek” című filmet.

A 40-es években játszották „A csikós” – „A cigány” – „A nagymama” című darabokat, sőt a „János vitéz” is. Itt játszották a „Dankó Pista muzsikája” című darabot, a főszereplő Kocsis Géza volt. Majd itt játszották „A falu szépe” című színdarabot is Mészáros Anna /Karcicsné/ főszereplésével.

Említésre méltó Kránitz Angyal neve, aki sokszor főszereplésével tűnt ki társai közül. Az iparosok minden évben pünkösdkor rendeztek színdarabot. A „Sári bíró” –, „A vén bakancsos és fia a huszár” – „Hullámzik a búza tenger” az ő nevükhöz kötődik. Általában a kocsmában játszották az előadást, mivel utána a bál is ott volt. Közben a második világháború teljesen megzavarta a falu életritmusát.

II. Új kultúrélet kezdődött

1945 után egészen megváltozott a helyzet. Megindult a szabadművelődés. Szívesen vettek részt a Szabad Föld Téli Estéken. A Hősök Háza megtelt fokozatosan a kultúra után vágyó fiatalokkal. Megindult a színjátszás is. A régi darabokat felváltották a mindennapi élet sok-sok problémájával foglalkozó előadások. Az épület egyre inkább kicsinek bizonyult.

1961/62-ben került sor az alsó klubterem és akkor a fölötte levő „Könyvtárnak” használandó helyiségek építésére. Öregek, fiatalok társadalmi munkában egyaránt résztvettek a munkában. Különböző tanfolyamok, szakkörök, TIT előadások, színház, TV., mozi, klubmunka által biztosítják ekkor a művelődési, szórakozási és a kulturált szabadidő eltöltésének lehetőségét.

1961-ben kapott TV. készüléket a Kultúrotthon. Az állami ünnepek szereplői a gyerekek, akik szívesen készültek a különböző évfordulók megünneplésére. A felnőttek azonban még nem érzik át azt a változást, mely az életükben történt. Ezt bizonyítják ezen ünnepek példái, amikor nem várt létszámban jelentek meg. Családi és társadalmi ünnepeink egyik rendezvénye a „gyermeknévadó” ünnepség volt.

1962. augusztus 18-án Egyed László, majd 1963. májusában Resperger István részére tartották meg a kedves ünnepséget. A tömegszervezetek képviselték magukat, s persze a jókívánságok mellett nem feledkeztek meg az újszülöttek megajándékozásáról sem. – Amint látjuk, ennek igénylése a falu részéről kevés.

Kiemelkedik a rendezvények közül:

1968. december első vasárnapján megtartott „Öregek Napja.” A valamikor értünk annyit dolgozó kis „öregjeink” nagy megtiszteltetésnek érezték ezt a gondoskodást. 80 öreget köszöntöttek ekkor falunk vezetői.

1970. január 28-án a vasárnapi újságban Dávid József így ír róla: „Lement a nap a maga járásán.” Szól a nóta, zeng-bong a bői Művelődési Házban. Száz öreg ember emeli poharát egy hosszú élet munkájára, a megmaradt egészségre, a nyugalomba lépés ünnepére. Parasztok nyugdíjban....

- Hát ezt is megértük – mondja Lengyel Feri bácsi a TSZ volt éjjeli öre – s szeme könnybe lábad.

Nagy élet hordozói Örök, kedves öreg barátaink – mondta beszédében Molnár István az öt község: Bő, Gőr, Chernelházadamonya, Tompaládony és Mesterháza határát egybefogó Répce völgye MTSZ elnöke. Aztán egy kis történeti áttekintést adott.... Az ünnepi beszéd után a nyugdíjba vonulók bekeretezett szép emléklapot kaptak és egy kis ajándékot, kinek-kinek az egyénisége szerint. Vincze Alajos bácsi például egy favágót ábrázoló porcelán szobrocskát, mert hogy világeletemben – jó munkáján túl – barkácsolni szeretett. Lengyel Ferenc bácsi egy porcelán kutyát, mivel mint éjjeliőrnek sohasem volt, hát legyen otthon a vitrinben egy. Szabó Kálmán kitűnő tehenésznek egy kis bocikát. És ki győzné felsorolni a sok-sok figyelmességet, amivel a TSZ körülölelte nyugdíjba vonuló öregeit. Az öregek közül Horváth Ernő bácsi köszönte meg a velük való törődést. A TSZ erre több, mint 50 ezer Ft-ot szánt, de az elnök szerint az az öröm, ami az öregek arcáról sugárzik egy milliónál is többet ér, illetve forinttal kifejezve ki sem mondható.

A Nőtanács az asztalokra rakott étel és ital mellett finom tortákkal is elárasztotta az ünnepeltekét.”

Gondos Dénes Művelődési Ház igazgatója női énekkart szervezett. Tagjai szorgalmasan jártak a próbákra, és szerepeltek a különböző ünnepélyeken.

1972-ben a családi ünnepek új rendezvényére került sor. Szüleimnek megrendezte 50 éves házassági évfordulójuk alkalmából a „polgári esküvői” szertartást. A mély érzésű ünnepély végén meghatóan Ő maga énekelte el az „Ave Máriát.”

40 közeli családtagjaink, rokonaink és barátaink között Fülöp József VB elnökkel együtt tisztelték meg a hálánk és szeretetünk jeléül Szüleinknek rendezett „aranylakodalmat”. Másnap a templomban szűk családi körben egyházi szertartás szerint újítták meg esküjüket drága Szeretteink.

A Művelődési Otthon vezetői voltak:

Gazdag Gyula	1946-50
Szekeres Mária	1950-51
Legendás Antal	1951-53
Marosvári József	1952-55
Szabó Imre	1955-57
Rácz Endre	1957-58
Nádasdy Gyula	1958-62
Szabó Irma	1962-65
Vincze Vilmos	1965-70
Gondos Dénes	1970-74
Rónai Tibor	1974 től

1976. augusztus 20-án adták át a Művelődési Ház új szárnyát.

A Községi Könyvtár létesítésének időpontja: 1949/50 év.

Első vezetője: Fenyvesi Ilona /Csöpi/ volt.

1954. december 2-án: 272 a kötet a letéti könyvek száma. A Járási Könyvtártól kapta a letétet.

1960-ban: 30 darab saját állományú könyvvel rendelkezik. Ettől kezdve fokozatosan gyarapodik a könyvek és az olvasók száma.

1965-ben: 2265 kötet , és 125 olvasó.

1969-ben: 3456 kötet , és 199 olvasója van a könyvtárnak.

1965-től 1969. február 1-ig fiók Könyvtárként működik. Górbán van az anyakönyvtár.

1969. február 1-től Központi Könyvtár lesz. Chernelházadamonya és Górtartoznak hozzá fiók könyvtárként.

A könyvtári „Munkanaplók” alapján a kölcsönzött kötetek szám:

	14 éven alul:	14 éven felül:
1967-ben:	476	420
1968-ban:	1052	550
1969-ben:	3827	3068

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy igény van a könyvekre. Az olvasók kívánságának kielégítésére emelni kell a könyvtár állományát.

1969-ben: a költségvetési előirányzat: 3900 Ft. volt. Egyéb forrásból, ajándékként: 4974 Ft. értékű az állománygyarapodás.

1969-ben a könyvtár rendezvényei:

Irodalmi és művészeti:	12
Szakismereti:	8

A könyvtárat kezelték:

- Karvalics László 1954-1957
- Saródy Kornélia 1957-1958
- Németh Mária 1958-1964
- Baranyai Ottóné 1964-1966
- Palágyi Józsefné 1966-1968
- Horváth Lajosné 1968-1973-ig.

A községi „mozi”

1938/39-től 1950-ig magántulajdonban volt. 1950-ben államosították. Ettől kezdve a Kultúrház a „Petőfi mozgó filmszínház” nevet vette fel. A Tv nagymértékű elterjedésével vetélytársa lett a filmszínháznak. Bár a fiatalabbak között a film a szórakozási lehetőségek egyike, de az idősebbeknél az érdeklődés már jelentős mértékben csökkent a Tv elterjedése óta, amely a „házhoz hozza” a filmet. Hetente 2-szer volt mozi. Havonta egyszer szélesvásznú filmelőadás. Falunk lakossága tehát tanul, művelődik, dolgozik. Belátható időn belül így a műveltség valóban közkinccsé lesz.

III. Tovább a fejlődés útján:

A 70-es évek második felétől 1984. októberig a Művelődési Ház és Könyvtár teendőit pedagógusok látták el, mivel ez az állás eddig nem volt betöltve. Így 1984. október 15-e óta dolgozom a Művelődési Ház vezetőjeként és könyvtárosaként. Mindent előről kellett kezdeni. Egyedüli stabil dolog a mozi vetítés volt, ami péntekenként az esti órákban rendszeresen működött. Nagy igény volt erre a környező településekről is. A Művelődési Ház akkori fenntartó szervei a Termelőszövetkezet és a Községi Közös Tanács voltak. Körzeti Művelődési Ház vezetőjeként jártam a társközségeket, segítettem az ott dolgozó klubkönyvtárosok munkáját, és a könyvtárakban szerzeményeztem a könyveket. Majd eljuttattam azokat a klubkönyvtárakba.

1987-től a sárvári Sylvester János Városi Könyvtár ellátórendszeréhez tartozunk, így most már az általunk odautalt pénzből ők vásárolnak és juttatják el hozzánk a könyveket. Az ellátórendszernek sok előnye van, mert forgatják is a könyvtárak között a könyvállomány egy részét, igénybe vehetjük a könyvtárközi kölcsönzést és bármire szükségünk van, rövid időn belül rendelkezésünkre bocsátják. A „Bői Községi Könyvtár” a mai napig sokan látogatják és igénylik. Az évi beiratkozottak szám: 80-110 között van. Ebből többség a gyermekolvasó, de számos felnőtt tagunk is van. Rendszeresen működik a „Meseklub”. Eleinte a gyerekeknek diafilmet vetítettünk, ma inkább videó mesefilmet /ritkán/, de legjobb előszóval mesélni a gyerekeknek, illetve őket is beszélgetni, meséltetni, a szép magyar nyelv elsajátítására törekedni. Könyvtári munkám időszaka alatt rendszeresen javítom a rossz kifejezésüket, kiejtésüket stb-t.

1984-től működött az „Irodalom barátok Köre” a Művelődési Házban Dr. Galiotti Csaba vezetésével. E körül erős mag szerveződött, kb. 12-15 ember, zömében fiatalok, de minden korosztály képviselve volt. Több híres vendége is volt az Irodalmi Klubnak:

Lőrincze Lajos	nyelvész professzor,
Jókai Anna	író
Ágh István	költő
Pósfai H. János	újságíró
Kulcsár János	író
Molnár Miklós	író
Káldi János	költő stb.

Rendszeresek voltak a TIT /Tudományos Ismeretterjesztő Társulat/ előadásai Bőben és a társközségekben is.

Az előadások között volt:

- Egészségügyi
- Állatorvosi
- Természettudományi
- Úti élménybeszámoló
- Történelmi
- Ételbemutató stb.

1984-től nyaranta kerültek megrendezésre a „Répcementi Napok” Csepreg – Bük –Bő községek összefogásának eredményeként. Ennek keretén belül több kiállítást is láthattunk Bőben:

- Répce mente népművészetét bemutató kiállítás
- Horváth Éva keramikus kiállítása
- Halászati – vadászati kiállítás
- Lakatos József kiállítás
- Amatőrképző művészek kiállítása
- Dóczy László festőművész kiállítása
- Hobby kiállítás
- Büki Attila festményeiből készült kiállítás
- Dr. Galiotti Csaba, Dr. Köppel József, Kárpátiné Vasvári Mária festményeinek kiállítása
- Krizsán István alkotásai.

A Répcementi Napok kiemelkedő rendezvénye volt az „Irodalmi est”, ahol négy vendég: Balogh József, Devecseri László, Pődör György és Galiotti Csaba mutatkozott be verseivel és három órán át állták a kérdések pergőtűzét. A zsúfolásig telt klubhelyiség közönsége szívesen hallgatta meg a költők bemutatásával elhangzott verseket, valamint Pósfai Péter gitár kísérettel előadott dalait.

1986-ban különös Nyugdíjas találkozót szerveztek Bőben nagy György népfrentelnök és Horváth Ferenc tanácselnök vezetésével. Kapával, vasgereblyével felszerelve, talicskát tolva érkeztek a hatvanasok, de még a nyolcvan évesek is a Köztársaság téri parkba. Gyönyörű rend, tisztaság, újrifestett padok fogadták a járóelőket a munka befejeztével. A példamutató és szép teljesítményt műsoros délutánnal köszönték meg az idős embereknek a Művelődési Házban.

1986. augusztus 15-én kiemelkedő eseménynek számított a „lottósorsolás”. A lottó 33. heti számsorsolását a Bői Körzeti Művelődési Házból közvetítette a Magyar Rádió Molnár Dániel rádióriporter szavaival. A lottósorsolás előtt vidám, zenés műsor szórakoztatta a legalább 500 főnyi közönséget. Aki úgy távozott a Művelődési házból, hogy „majd talán a jövő héten”, de az is nyert valamit, egy kellemes délelőttöt. Nyertes számok voltak: 29, 51, 61, 62, 86 A „búcsúi báloknak” ezekben az években még nagy kultusza volt. Régebben a Tűzoltó Egyesület rendezte ezeket, később a Népfronttal karöltve a Művelődési Ház lett a rendező szerv.

Nagy hangsúlyt kellett fektetni a politikai évfordulókra is, melyeket a helyi párt-tanácsi és tömegszervezetek közösen rendeztek. A Művelődés Házban társadalmi vezetőség működött, akik segítették a munkát.

1987-ben a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 70. évfordulója alkalmából Istenes István MTSZ elnök, Fehér Béla párttitkár és Horváth Ferenc tanácselnök összefogásával a megyei pártbizottság meghívására vendégek érkeztek a Mari ASZSZK-ból. A Mari Állami Énekkar a Művelődési Házban a díszünnepségen mindenki számára felejthetetlen műsort adott. A kultúrház zsúfolásig megtelt. Abban az időszakban több esetben vásároltak az MTSZ tagok számára színházjegyet, így biztosítva volt az előadásokra a telt ház. Egy kis ízelítő a nálunk járt művészekből:

- Horváth Pista   nótanékes
- Maksa Zoltán   humorista
- Pécsi Ildikó   - Szűcs Lajos
- Dinnyés József
- Vámosi János   - Záray Márta
- Veres Pál stb.

Több ízben rendeztünk cigányzenés esteket, fenyőbált, szüreti bált. A színjátszó csoport előadásában mesedarabok, illetve ifjúsági darabok bemutatására is sor került. Pl.: Az aranyfüzet, A kőleves, Mátyás király és a varga, Hét krajcár, Holle anyó, Hamupipőke, Csipkerózsika, Vaskakas stb. Ezeket a színdarabokat a „Merész” csapattal oldottuk meg. A nevük azért lett ez, mert valóban aránylag rövid felkészülés után merészkedtünk színpadra.

Több alkalommal szerepeltek nálunk a „Tompaládonyi Színjátszókör” tagjai Vincze Veronika vezetésével. Előadásukban:

- a „Gazduram kotlik”
- „Ha meghal a férj” című vásári komédiák
- és a „Bolondos királyság, királyi bolondság” című mesejáték kerültek bemutatásra.

Legnagyobb sikert aratott amatőr előadásunk a „Holló Színház” paródia volt, melynek szerzője, miként „Az aranyfüzet” mesejátéknak is – Dr. Galiotti Csaba.

A paródia szereplői: Tóth István, Tóth Éva, Dr. Galiotti Csabáni, Dr. Galiotti Csaba voltak. Böben, Hegyfalun, Sitkén nagyszámú közönség előtt szerepeltünk.

1985-től 1990-ig: díszítő – művészeti szakkör működött a Művelődési Ház emeleti klubhelyiségében, először Feketéné Smidéliusz Etelka, később édesanyja Smidéliusz Ferencné vezetésével. Népszerű volt ez a szakkör, sokan látogatták és sokat tanulhattak a résztvevők.

1990-1993-ig Gyes-en voltam. A Művelődési Házban a teendőket pedagógusok látták el. Ez alatt az idő alatt Pados Róbert polgármester úr kezdeményezésére Guzmics Eszter /a „Szombathelyi Ungaresca” volt táncosa/ vezetésével néptáncsoport szerveződött. A gyerekek örömmel jártak a próbákra, nagy volt bennük a lelkesedés, különösen a fellépéseket, szerepléseket szerették. A helyi rendezvényeken, valamint Bülön, Bükfürdön, Csepregen és Répcelakon is színesítettük a programokat.

1993. szeptemberében „Aerobic” tanfolyam indult Liszkai Kriszta vezetésével, melynek nagy sikere volt. Kezdetben 31 tagot számlált. Persze itt is törvényszerű volt a lemorzsolódás, de maradt egy stabil mag, akik hosszú ideig jártak a foglalkozásokra.

1994. januárjában felkerestem Fördösné Horváth Judit tanárnőt, hogy vállná-e a karvezetést abban az esetben, ha sikerül kórustagokat toborozni és megalakítani a „BŐI NŐI- t”. Ő igen mondott. Tagokat is sikerült szervezni.

1994. március 11-én elkezdtek a munkát akkor 17 fővel.

1994. május 21-én a „Cigányzenés” eseten mutatkoztunk be először, ahol meglepetés volt a „Bői Női”. Nagy sikert arattunk. Azóta számtalan fellépésünk volt. Sok helyre kaptunk meghívást.

Pl.: Fesztivál Répcelakon, Csepregen
„Kultúrával a Nyugat Kapujában” Szombathelyen
Nyugdíjas találkozók stb.

Rendszeresen karácsonyi hangversenyt adunk templomunkban. Ez a műsor bővül még pásztorjátékkal, valamint az Általános Iskola furulya csoportjának és énekkarának műsorával. Jelenleg repertoárunkban a magyar népdalokon és más népek dalaink kívül klasszikus és romantikus szerzők művei vannak. Kedveljük a gregorián énekeket, de néhány barokk és reneszánsz dallamot is tanultunk. Gyakran választjuk a kánon műfaját, szívesen énekeljük Kodály, Bartók, Bárdos Lajos szerzeményeit, de nem idegenkedünk a könnyű műfajtól sem.

Két esetben kimondottan humoros előadást produkáltunk. Parodizáltuk a „ZIZI Labor” együttest, valamint egy nem szokványos bemutatót is tartottunk, amki mulattatta a közönséget.

1994-ben beindítottuk a „Falv Tv” adásait, melyben a falunkban történt eseményekről tudósítottunk. Lelkes csapat végezte ezt a munkát, bevonva a fiatalokat is az operatőri munkába, szerkesztésbe és bemondásba. Kisebbség nagyobb szünetekkel éveken keresztül folyt ez a munka. A „Média törvény” szigorítása miatt azonban nem feleltünk meg a követelményeknek, ezért be kellett fejezni. A fontosabb eseményekről készült felvételeket a Művelődési Ház archívumában őrizzük.

1994. október 16-án Dr. Soós Károly Attila, az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium államtitkára gyűjtötte meg a „gázfáklyát”, s ezzel falunkba is elért a gázvezeték. Fantasztikus dolog volt ez, hiszen komfortosabbá vált a mi kis településünk is. A falu 250 családja közül 220-an mondtak igent a gázra. Az ünnepségnek és az ott elhangzott műsornak sok hallgatója volt.

1995. január 23-tól működik a „Bői Nyugdíjas Klub”. Jelenleg is minden hónap utolsó hétfőjén tartjuk összejövetelünket. A lehetőségekhez képest próbálok változatos programokat összeállítani, figyelembe véve az érdeklődési kört. Év elején általában megbeszéljük a terveket. A nyári időszakban szünetet tartunk, és szeptemberben találkozunk ismét. Sok előadó járt nálunk a nyolc év alatt. Mi is sokfelé jártunk az országban a klub tagjaival. Felejthetetlen élményben volt részünk a zalaegerszegi és soproni színházi előadások alkalmával. Csak néhányat emelnék ki a sok közül.

Vendégünk volt: Joós Tamás, Huszti V. Levente, Devecseri László, Balogh József, Balló László, Vincze Ildikó, Simasági citerazenekar – Lágler Jenő vezetésével, Németh Mihály, Kútszegi István, Dr. Kiss Éva, Kámán István, Takács Imre, Dr. Kovács József, Dr. Sípos Endre, Pungor János, Prikazovics Ferenc, Udvardy Zita, Gyurác Tamás, Mérei János stb.

Csodálatos kirándulásokat tettünk az országban:

- Budapest – Máriaremete /Itt Hanzséros György plébános úr mondott misét./
- Esztergom – Visegrád – Szentendre
- Kőszeg – Sopron – Nagycenk – Sopronkövesd
- Körmend – Óriszentpéter – Magyarszombatfa – Velemér – Csákánydoroszló
- Kismarton – Loretto – Ruszt – Léka és még sorolhatnám.

Több színházi előadást is megtekintettünk közösen, illetve ezekhez a rendezvényekhez kapcsolódtak fiatalabbak is.

Láttuk:

- Goldini: „Mirandolina, te drága” című darabját
- Kámán Imre: „Zsuzsi kisasszony” című operettjét
- A „Nebáncsvirág” című darabot
- A „Csárdáskirálynő-t”
- A „Marica grófnő-t” stb.

Több esetben két 43 személyes busszal érkeztünk a nagy létszám miatt.

A Művelődési Házban minden korosztálynak próbálunk teret biztosítani, így az óvodás korosztálytól a nyugdíjasokkal bezárólag mindenki igénybe veszi.

„Testépítő Klubot” hoztunk létre a fiatalok részére a Ház kihasználatlan pince helyiségében, melyet társadalmi munkával maguk alakítottak ki. Falburkolók, szőnyegek, különböző anyagok és pályázati pénz segítségével az Önkormányzat is hozzájárult a klub szépítéséhez, melyet ma is használnak az ifjak.

A” fiatalok részére” több kirándulás szervezésére is sor került.

Pl.: Budapest, Balaton és környéke stb.

A „Discok” szervezésében és lebonyolításában mindig lelkesen közreműködtek. A mai napig szívesen jönnek: ping-pongozni, a téli időszakban focizni, edzeni a Művelődési Ház nagytermébe.

Video és Tv is rendelkezésükre áll a „Tv klubban”. Különböző folyóiratok olvasására is van lehetőség.

A sportprogramok lebonyolítását sokszor elvállalták és segítettek a rendezésben is. Bő és az ausztriai Kalwang község barátsága is a sport kapcsán szövődött, azon belül is a foci hozta össze a két település lakóit. A későbbiekben már a Tűzoltó Egyesültek tagjai is szomszédoltak, aztán következett a kulturális kapcsolat:

- A „kalwangi fúvószenekar a bői falunapkon szerepelt.
- Majd Paul Pucher, az osztrák község polgármestere stájerországi nyaralásra invitált 15 bői általános iskolást.

Az első egyhetes kirándulás azóta cserekapcsolattá fejlődött. Így a kalwangi gyerekek számára az iskolával és önkormányzattal karöltve biztosítjuk a kulturális programot. A kirándulások mellett az itt tartózkodásunk ideje alatt /egy hét/ 3 Disco-t mindig rendezünk. Ebben is partnerek falunk fiataljai, segítenek a lebonyolításban.

Szoros a kapcsolatunk a „Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekestúdiójának” tagjaival is, és vezetőjével, Vidnyánszky Józsefné Éva nénivel. Nagy sikert aratva négy alkalommal szerepeltek bőben a gyerekek a zsűfólig megtelt Művelődési Házban. Egy ízben az éjszakát is itt töltötték. Családoknál szállásoltuk el őket. Az emberi összefogás szép példáját tapasztalhattuk, a szponzorok is kitétek magukért. Ezeket a baráti kapcsolatokat a jövőben is folytatni kívánjuk.

Több alkalommal járt nálunk a „Szabadkai Népszínkör Társulata”. Őket is szeretettel fogadtuk és vártuk.

1996. márciusában egy héten keresztül Balogh Tamás faszobrász kiállításában gyönyörködhetnek a látogatók. Egy ősmagyar motívumokat ábrázoló táblakép a mai napig díszje az emeleti klubhelyiségnek.

A későbbiekben: a „Csepregi Mozaik kör” munkáit láthattuk, majd 2 ízben Juhász Árpád levelezőlapjait csodálhattuk meg. Ezeknek témái:

- Vas megye települései levelezőlapon,
- Majd még 2 témakör: vasút, valamint Jézus élete.

Sok érdeklődőt vonzott az egyedi, különleges kiállítás.

1997. december 27-én /vasárnap/ délután 15 órakor a „Karácsonyi ünnepi műsor” keretében került sor Horváth Lajosné /Baán Emília/ „Aranydiplomájának” átadására.

Program:

- Az Általános Iskola tanulóinak műsora
- A Női Kórus ünnepi hangversenye volt.

Vezényelt: Fördösné Horváth Judit

Zongorán kísért: Simonné Csenár Andrea és Fördösné Horváth Judit.

Az Önkormányzat nevében Pados Róbert polgármester úr köszöntötte és adta át a diplomát és a virgácsokrot az ünnepeltnek.

A 2000-es év első nagyobb megmozdulása a „Kultúrával a Nyugat Kapujában Nemzeti Fesztivál” volt, melynek keretén belül Böben rendeztük meg a vers- és prózamondó verseny kistérségi elődöntőjét. Minden résztvevő emléklapot kapott melyet Markó Péter a Megyei Millenniumi Bizottság Elnöke adott át.

A május 19-én megrendezett „Tavaszi Bál”-ban Antal Imre volt a vendégünk, majd az ő műsorát a „Popmenyecskék” követték a Böi Női Kórus tolmácsolásában. A sikert bizonyítja az is, hogy többször kellett ismételnünk.

Június 25-én tartottuk a hagyományos évadzáró műsorunkat, melyben a „Hét krajcár” színpadi változata került bemutatásra. Fellépett a Böi Női, és szerepeltek néptáncosaink Guzmics Eszter vezetésével.

Július második hetében fogadtuk Kalwangi vendégeinket, és egész héten programokat biztosítottunk számukra.

A következő időszak a „Millenniumi Napra” történő készülődés jegyében telt el. 2000. augusztus 19-én méltóképpen ünnepeltünk.

A program a következő volt:

- A „Szombathelyi Kamarazenekar” koncertje a templomkertben.
- Ünnepi szentmise.
- A „Millenniumi Emlékszázló” átadása. Zászlóanya: özv. Varga Lászlóné.
A község zászlajának és címerének felavatása.

Ünnepi beszédet mondott: Dr. Boros Imre – miniszter

Pados Róbert – polgármester

Községünk „díszpolgárai” lettek:

- o Dr. Simon József apátkanonok,
- o Fülöp József volt tanácselnök.

„Bő községért” kitüntető oklevelet kaptak:

- o Horváth Lajosné ny. tanárnő
- o Boros József, Németh József, Östör Ernő, Szabó Imre.

- Helytörténei kiállítás a Művelődési Házban. /Bőből összegyűjtött múltbeli élet mindennapi tárgyaiból, fotóiból/
- Kulturális program a sportpályán
- Vacsora /Tóth Pista és lelkes csapata közreműködésével/
- Szabadtéri bál.

2000. októberében felkérésemre Debreczeni Attila táncpedagógus elvállalta „Mazsorett csoport” és „Társastánc csoport” oktatását. Németh Éva sportedző „Rock and roll csoportot” tanít, valamint „Női tornát” is vezet.

A gyerekekkel többször szerepeltünk az „Ifjúsági Megyenapon”, fesztiválon és természetesen a helyi rendezvényeket is színesítettük. Jártunk Bükfürdön is, ahol a nyaralók programjait gazdagítottuk. A „III. Sárvári Országos Ifjúsági Mazsorett Fesztiválon” bronz helyezést értünk el.

A Rock and roll csoport tagjai több országos versenyen szerepeltek, ahol kiemelkedő helyezéseket értek el. /Dan Virág, Hajós Gabriella, Pados Réka, Szabó Annamária/. Sokszor vettünk részt Nyugat-Dunántúli megmérettetéseken, ahol dobogóra is állhattunk. /Babos Orsolya – Pados Tímea/.

A 2001-es esztendőből néhány kiemelkedő eseményt ragadnék ki. Januárban a megyében dolgozó Népművelők tettel látogatást Horváth György igazgató úr vezetésével. Tapasztalatcsere volt ez. Bemutattam az intézményt és beszámoltam az itt folyó munkáról. A következő időszakban – a „Szabadkai Népszínpad” tartott előadást, majd versmondó-verseny, asztali tenisz bajnokság, ovi- és iskolás farsang került megrendezésre.

A március 10-én megtartott közmeghallgatást egyenes adásban közvetítette a „Falú Tv.”

Március 14-én a „Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiójának” tagjai adtak ünnepi műsort.

Áprilisban a „Nemzeti Filmharmónia” által szolgáltatott hangversenyt hallgathatták a tanulók.

Május első vasárnapján „Anyák Napjára” emlékeztünk.

Júniusban kirándultunk Ajka- Nagyvázsony – Badacsony- Sümeg útvonalon. Ebben a hónapban tartottuk a Nyugdijas Klub évadzáróját Udvardy Zita és Gyurácz Tamás közreműködésével. Csoportjaink is bemutatták, hogy mit tanultak az év során. /Rock and roll, Társastánc, Mazsorett, Bői Női Kórus/ Karácsonyra pásztorjátékkal készültünk a gyerekekkel, melyet a templomban mutattunk be.

2002. január 20-tól január 26-ig az „Oladi művelődési Központ” „Folt Mix” csoportjának kiállítása volt látható, melyet Joós Tamás nyitott meg és a Bői Női Kórus énekelt.

„Nagyon fáj” címmel irodalmi délelőtti tartottunk a felsős diákoknak „Az Olvasás Éve” keretén belül.

A „Magyar Énekmondók” IV. találkozója alkalmából találkozhattunk Buda Ádám énekmondóval is.

Fogadtuk a „Csepregi Vegyeskart”, akik templomunkban a misén énekeltek, és utána baráti beszélgetésre került sor a Művelődési Házban.

Ebben az időszakban a különböző pártok választási gyűlést tartottak a Művelődési Ház termeiben.

Június 1-én „Nyárköszöntő Bál-t” rendeztünk, ahol színvonalas táncbemutató is szórakoztatta a közönséget.

Június 8-án a Művelődési ház csoportjaival /Rock and roll, társastánc, mazsorett/ részt vettünk Rumban az „Ifjúsági Megyenapon.” Jó bemutatkozási lehetőség volt ez diákjainknak.

2002. június 22-én Sattledtből járt nálunk egy templomi kórus a Góri és Bői Önkormányzatok vendégeként. Vasárnap délelőtt Górbán a misén közösen énekeltünk, majd délután Bőben a Művelődési Házban adtunk közös műsort.

Augusztus 4-én „Falunapot” rendeztünk, melynek keretén belül Nagy Alajos: „Istenért és a népért” – Rozmán Alajos élete című könyvének bemutatására került sor. A könyvet a szerző és Lezsák Sándor országgyűlési képviselő ismertette.

Ezt követően Pedagógusi Szolgálati Emlékérmeket adtak át Nagy Gabriella és Dr. Horváth elemérné tanárnőnek.

További műsorok a futballpályán folytatódtak.

A 2002-2003-as színházi évadra 20 fővel vettük igénybe a „Soproni Színház” bérletes szolgáltatását.

A 2003-as évet a Magyar Énekmondók V. Találkozójával kezdtük, ahol Kericsmár Zsolt /Gödöllő/ és Sashegyi Zsófia /Budapest/ szórakoztatta a jelenlévőket.

A farsangi multságok, asztalitenisz bajnokság /gyermek és felnőtt/ után március 15-én „Euro-parkot” avatott községünkben Dr. Hankó Faragó Miklós, az Igazságügyi Minisztérium politikai államtitkára.

Június 21-én utcabált tartottunk, ami sikeres kezdeményezésnek bizonyult.

2003. július 5-6-án a Böi Női Kóruval mi tettünk látogatást Sattledtbe, ahol a templomban önálló műsort adtunk, és közös éneklésre is sor került a mise keretén belül. Csodálatos két napot töltöttünk ott a kedves meghívásnak eleget téve. Úgy gondolom, hogy a találkozások során közel kerültünk egymáshoz, és bízunk a viszontlátás reményében.

2003-ban augusztus 3-án tartottuk a falunapot, ahol csoportjaink is szerepeltek. „Bő községért” kitüntető oklevelet kaptak: Horváth Györgyné ny.tanítónő, Horváth Gyula és Tóth István.

Szeptemberben gyönyörű útvonalon kirándultunk 45 fővel Fertődön és környékén.

Szeptember 26-án ismét vendégeink voltak a „Beregszászi gyerekek.” „A bujdosó” című darabbal lepték meg a közönséget.

November 8-án Búcsúi Bált tartott a Brigitta étterem jelenlegi bérlője.

November 16-án 20 fővel Budapestre utaztunk, ahol a Vidám Színpadon Shakespeare: „Sok hűhó semmiért” című darabját tekintettük meg.

November 22-én Nyugdíjas Találkozó tartottunk. Közreműködtek: Hatvani Kiss Gyöngyi, Bokor János nótanékesek és Siliga Miklós zongoraművész.

December 21-én a templomban Karácsonyi műsort adtunk: az Általános Iskola furulyacsoportjának, énekkarának, a Bői Női Kórus és a Pásztorjáték szereplőinek közreműködésével.

December 29-én „A víg özvegy” című nagyoperettet néztük meg a Soproni Színházban, ahova két busszal érkeztünk, mert 82 fő vett részt az előadáson.

A fel nem soroltakon kívül a Művelődési Ház helyt adott még az alábbi rendezvényeknek:

- Esküvői műsorok, tanfolyamok, /számítástechnikai, angol, német tanf./
- Sportesemények, /lábtenisz, asztalitenisz, foci, edzés/, gyűlések, vásárok, termékbemutatók, bábelőadások, versmondó-versenyek és ünnepségek.

A falu sportja **/1970-ig/**

1920 óta van sportélet a faluban. Eleinte a városokban tanuló diákok üzték. Később, amikor megalakult a „Levente Egyesület”, attól fogva már a bajnokságért küzdöttek a labdarúgásban.

1945 után, amikor már nagyobb gondot fordítottak a sportra, itt is nagyobb ütemben kezdődött meg a fejlődés.

1947-ben alakult a sportkör egy szakosztállyal, a labdarúgóval „BŐI SK.” néven. Vincze István összetoborozta a falu fiataljait és a vezetőségét. Így alakult meg labdarúgó szakosztály. Csak sajnos, pénz nem volt. Így hát mit csinál a szegény ember – zsebbe nyúl és fizet. Össze is adták kis fillérjeiket, és így be tudtak nevezni a járási bajnokságba. Érték el szép eredményeket, de kiemelkedőket nem.

1959-ben, amikor megalakult Bőben az „Egyetértés MTSZ”, akkor a sportvezetőséget is a TSZ vette át. Elnöke: Major József, a TSZ elnöke lett. Kevés pénz, kevés összetartás, csak éldegélt és játszott a csapat.

1962-ben az új elnök Kovács Viktor lett. Megindult az edzés is Sarang Ferenc vezetésével. Ettől fogva egy kicsit javult a csapat.

1963-ban az „harmadik” lett a járási bajnokságon.

1964-65-66-ban pedig, 3 éven át a „második” helyen végzett.

1966 őszen vezetőség csere lett. Az elnök Östör Ernő. Az idős játékosok is szögre akasztották cipőiket, és helyettük egy teljesen friss, fiatal gárda indult a járási bajnokságra. Ez évben aztán megszületett a bajnokság megnyerése.

1967októberében dőlt el a bajnokság sorsa Vámoscsalás és Bő között a „Vámoscsaládi Sportpályán. Óriási igazlom volt az egész falun. Nem valami szépen fogadták a csapatot, de hát nagy volt az izgalom, mert nagy volt a tét. Már az első percekben gólt kapott a csapat, de végül is 1:3 arányban győzött Bő, s így mi lettünk a járási bajnokok.

A járási bajnokságból a járási kiemelt bajnokságba jutottunk.

A bajnokcsapat tagjai:

Zsédenyi Jenő
Marton József
Rozmán László
Németh Ferenc
Kuti Ferenc
Vincze Miklós
Vincze László
Vincze Gyula
Horváth István
Kacsa István
Östör Ferenc

Elnök: Östör Ernő. **Edző:** Sarang Ferenc.

Azóta a kiemelt bajnokságban játszik a csapat.

1968-ban „negyedik” helyezést, 1969-ben „ötödik” helyezést tudtak elérni.

Közben megalakult a tartalék csapat is. Így megvan az utánpótlás bázisa is.

A sportegyesület neve is megváltozott, mert a sportkört patronáló TSZ öt falu TSZ-ével egyesült, így a sportkör neve: „Répcsevölgye MTSZ S.K.”

Más sportág a községben nincs a labdarúgáson kívül. Fiataljaink egyébként a „Kultúrházban” asztaliteniszeznek, sakkoznak. Működik még az MHS keretén belül lövész-szakkör is. Fiataljaink szeretik a sportot. Minden évben részt vesznek a spartakiádokon és jó eredményeket érnek el.

1969-ben a Hegyfalun megtartott területi versenyen 13 db. oklevelet nyertek.

1969. november 22-én új vezetőséget választottunk.

Edző: Sarang Ferenc

Elnök: Östör Ernő

Alelnök: Vincze Gyula

Évenként megrendezzük a területi sakk és asztalitenisz-versenyeket. Reméljük, hogy a TSZ anyagi fejlődésével fiataljaink sportolása is jobban lesz biztosítva.

A „Bői Répcevölgye SK” további története /1970-2003.12.31-ig/

Az egyesület ezen időszakában a sportköri elnöki funkciót az alábbiak töltötték be:

Östör Ernő
Kovács Ferenc
Vincze Vilmos
Németh Miklós
Ifj. Horváth Jenő
Pados Róbert
Ifj. Lökkös Endre
Horváth Ferenc

Mindnyájuk tevékenysége hozzájárul a sportkör folyamatos működéséhez. Nem kevésbé fontos, vagy talán még meghatározóbb az edzők tevékenysége. A fenti időszakban több edző is dolgozott a csapatok mellett. /A felnőtt vagy „első” csapat mellett az egyesület mindig működtetett egy „második”, tartalék vagy ifjúsági csapatot is./ A felnőtt csapat mellett az alábbi edzők tevékenykedtek:

- Sarang Ferenc
- Vincze Vilmos
- Szarka Zoltán /olimpiai bajnok 1968/
- Barók István
- Ifj. Horváth Jenő
- Horváth Gyula
- Dr. Galiotti Csaba
- Ifj. Tóth István
- Horváth Gyula

Az Ő szakmai munkájuknak sok sikeres bajnoki és kupa szereplés köszönhető. Persze voltak kevésbé sikeres évek is. Az egyesület vezetésében mindig fontos, felelősségteljes feladat volt a pénztárosi tevékenység. Nem lennének igazságosak, ha kimaradnának a felsorolásból. A pénztárosok az alábbiak voltak:

- S. Horváth József
- Simon Ferenc
- Östör Zoltánné
- Dr. Galla Gábor
- Vinkovics Ottó
- Makk Ferencné

A 70-es évek legjelentősebb eseményei közé tartozik a két NB I-es csapat bőii vendégszereplése. Nem sok községi egyesület mondhatja el, hogy a „FRADI”-t láthatta vendégül.

1971-ben mintegy kétezer néző előtt – került sor a nagy eseményre. A kitűnő mérkőzésen a vendégcsapat győzött a lelkes hazaiak ellen, de csak 3:0 arányban.

1973-ban hazai szempontból még jobban sikerült a „BŐ – SZOMBATHELYI HALADÁS VSE” mérkőzés. Az eredmény 3:2 volt az NB I-es csapat javára úgy, hogy góljaik többségét 11-esből szerezték.

Ebben az időszakban kezdődtek a külföldi szereplések is.

1978-tól szinte minden évben – a nyári bajnoki szünetben – sikerült külföldi, elsősorban Osztrák csapattal játszani. A nemzetközi kapcsolatok sorában kiemelkedik a mintegy tíz évig tartó kapcsolat KALWANG csapatával. A sportkapcsolatot jelenleg az ÖREGFIÚK csapata ápolja.

A 80-as évek elején erősödött fel az-az elképzelés, igény, - hogy a megyei II. osztályban szereplő csapat magasabb szinten szerepeljen. Bár voltak óvatosak, akik nem értettek ezzel egyet. Elkezdődött a játékos keret megerősítése, amely az 1983-1984-es bajnoki évre teljesedett ki. A csapat öt pont előnnyel zárta az őszi szezont a rivális Ikervár és hét pont előnnyel az Uraiújfalu előtt. Minden esély megvolt a feljutásra. A csapatban ott szerepelt Szarka Zoltán, aki játékos-edzőként segített a cél elérésében. Rajta kívül még hat olyan játékos volt, akik korábban magasabb osztályban játszottak. A hazaiak legjobbja ez időben Pados József volt. /Ő később a Haladás VSE játékosa lett, több éven át erősítve a szombathelyi csapatot./ A feljutás mégsem sikerült. A csapat szoros végsőkéig kiélezett küzdelemben végül egy pont hátránnyal a második helyen végzett. Az „idegenlégiósok” többsége elhagyta a csapatot. Az addig mellőzött helyiek közül kevesen vállalták újra a játékot, így a csapat – a kényszerű fiatalítást követően – szerény elvárásokkal vágott neki a következő bajnokságnak. Sajnos, a játékerőben jelentősen meggyengült együttes még e szerény elvárást – a bennmaradást – sem tudta teljesíteni. Kiesett a megyei II. osztályból.

A 80-as évek első felében történt az öltöző teljes felújítása, bővítése is. A társadalmi összefogással és a TSZ hatékony támogatásával elkészült az épület villamosítása, a vízvezeték szerelése és a mindkét öltözőhöz tartozó zuhanyzó.

A csapat több évet töltött a körzeti bajnokságban, ahol egyre jobb eredményeket ért el. Az 1988-1989-es bajnokságban a „második” helyen végzett, és egy területi átszervezés folytán újból a megyei II. osztályban játszhatott tovább. A rendszerváltást követő 90-es évek meghatározó jelentőségűek volt az egyesület életében. A törvényeknek megfelelően kellett a szervezetet megújítani.

A hivatalos szabályokat, formaságokat - cégbíróági bejegyzés, számviteli törvény érvényesítése, KSH, APEH stb. - be kellett vezetni.

1992-ben az egyesület szervezeti, pénzügyi és szakmai működése már az új szabályoknak megfelelő volt, és azóta is e szerint működik. Hosszú évekre jelentett gondot a TSZ vezetésének figyelmetlen vagy szándékos döntése, miszerint a futballpályát és környékét is „kárpótlási” területként jelölte meg. Veszélyben volt a sportlétesítmény, de tizenhét – akkor önzetlen – kárpótlási jegytulajdonos megváltotta a földterületet, így az továbbra is a helyi sport céljait szolgálta. Ebben az időszakban a labdarúgócsapat szereplése elég hullámzó volt. A kezdeti jó szereplés után tartós hullámvölgy következett. Többször a kiesés fenyegette a csapatot, de mindannyiszor sikerült a bennmaradás.

Az 1998-99-es bajnoki évben végül beteljesedett, amit addig évről-évre elkerült a bői labdarúgócsapat, kiesett a megyei II. osztályból.

Az akkori vezetők nem láttak más kiutat a helyzet orvoslására, mint az egyesült megszüntetését és „beolvasztását” a büki sportegyesületbe. Törekvésüket a többség nem támogatta, mire az elnökség lemondott.

Elkezdődött a megoldás keresése, az új elnökség kialakítása. A szervezők fáradtságot nem ismerve, idejüket nem kímélve elérték, hogy az 1999-2000. évi körzeti bajnokságban a csapat felkészülten tudott elindulni. Munkájuknak köszönhetően – sok-sok egyeztetés, személyek megkeresése – októberben új elnökséget választott az egyesület közgyűlése. Az új vezetőség megteremtette az anyagi és erkölcsi alapokat a felemelkedéshez.

A körzeti bajnokságot toronymagasan 10 pont előnnyel megnyerte a csapat, és visszajutott a megyei II: osztályba. Itt kell megjegyezni, hogy az elmúlt 30 évben ekkor volt először bajnokcsapata a településnek.

Azóta ismét a megyei II. osztályban futballozik a csapat, ahol a maga elé tűzött célt- „ne legyenek kiesési gondjaink”- alaposan túlteljesítette, a tabellán a 7. helyen végzett. A következő idényben még ennél is jobb helyezést ért el. Sokáig versenyben volt a dobogóért, de végül a „negyedik” hely futotta az erejéből. Az egyesület vezetése célul tűzte ki a létesítmény korszerűsítését 2002 tavaszán. A sok önzetlen felajánlásnak köszönhetően júliusban elkészült a szociális helyiség, ami a kor színvonalának megfelelő körülményt biztosít használóinak. Köszönet mindazoknak, akik bármilyen módon kivették részüket a munkából. Jelenleg, a 2003-2004. évi bajnokság félidejében a csapat a középmezőnyben van.

A bajnokcsapat tagjai:

Kovács Balázs, Gróf Béla, Ferenczy József, Simon Roland, Varga Szabolcs, Péntek Gyula, Horváth Zoltán, Östör Bálin, Szanyi Tamás, Gerbert Ádám, Marton Gergő, Kajtár Antal, Nagy Zsolt, Horváth Csaba, Németh Ákos
Edző: Horváth Gyula **Elnök:** Lökkös Endre, **Elnökhelyettes:** Horváth Tibor

Az Önkéntes Tűzoltó Egyesület története / 1993-ig/

A „vörös kakas” elleni védekezés szinte egyidős az emberrel. Az ősember számára is áldás és egyben átok volt. Áldás addig, míg kordában tarthatta, máskülönben átok.

Szent István törvényei között szerepeltek a háztűz-őrzők, az úgynevezett „tűzvigyázók”. Ők vigyáztak a tűzre, hogy ki nem aludják. Ügyeltek a tűzveszélyre a gyújtogatásra. Ez utóbbit már akkor is szigorúan büntették. Szervezetten először a nagyvárosokban próbáltak védekezni. A falvak népe maga védekezett úgy, ahogy tudott. Az első védekezés az volt, hogy minden háznál a kapun belül bizonyos mennyiségű vizet tároltak. Minden faluban volt egy „pörnyebíró”, aki ellenőrizte a kéményeket, víztárolókat. Tűz esetén ő irányította az oltást. A tűzveszélyt a harangok kongatásával jelezték. /Ma is./

Az állam a 18.sz. közepén kezd törődni a tűzveszedelemmel.

Az 1769-ben született rendeletet városon, mezővárosokban és faluhelyen végbe kellett vinni. A javaslat szerint: Minden község házában 20 erős férfi legyen készen tűzoltásra! Minden háznál legyen készenlétben 2 akó /112 liter/ víz! Továbbá tilos kenyeret sütni kémény nélkül házban!

Bőben: 1580-ban, 1813-ban, 1911-ben, 1939-ben, 2001-ben voltak nagyobb tüzesetek. Egy 1867. évi rendelkezés a tűzvédelmet a Belügyminisztérium hatáskörébe utalta.

Az 1870-ben kelt rendelkezés írja aztán elő a helyi önkéntes tűzoltó testületek alakítását. Nálunk 1891-ben alakult meg, de csak 1893-ban lett bejegyezten Sopronban, az akkori főispánnal.

Első alapítója és parancsnoka Mádly József kántortanító úr volt. Az alakuláskor elfogadták az alapszabályokat és a tervezett egyenruházatot is. Ebben az időben falunk házai és melléképületei 90%-ban zsupposak voltak. Így nagy volt a veszély a tüzesetekre. Vigyáztak a cséplésnél is. Ekkor még járgánnyal csépeltek. A kisbirtokosok pedig kézzel. Négy fő hajtotta a cséplőt. Aztán hogy zsuppot nyerjenek a házfedéshez, kézi cséppel csépeltek.

Az 1900-as években rendelet szabályozta a létszámot. 24 tűzoltó mellett egy főparancsnok és alparancsnok vezette a tűzoltást és a gyakorlatokat.

Az első világháború idején lányok és asszonyok végezték a tűzoltást. A háború után a tűzoltók nemcsak a tűzoltást, hanem az árvízvédelmet, baleseteket is felvállalták. Tehát tevékenyen résztvettek a falu életében. Említésre méltó, hogy díszőrséget álltak egyházi ünnepeken is.

A lajtfecskendőt a lóvontatású kocsi-fecskendő váltotta fel. Tűz esetén a lovas gazdák vontatták sorban. Minden eset után más-más gazda kapuján lógott a tábla: "Fecskendő előfogat."

Amikor Hitler 1938-ban megszállta Ausztriát, nálunk is megszervezték a levante tűzoltókat.

A második világháború előtt a lányokat is beosztották figyelő szolgálatra. Ekkor Kocsis Géza volt a főparancsnok, Östör Ernő az alparancsnok. 1944-ben bevonultam, majd amikor fogságból hazakerültem, 1951-ben Kocsis Géza elküldött parancsnoki iskolára Kőszegre. Annak elvégzése után átvettem a parancsnokságot. Nem volt könnyű dolgunk, mert 1945-ben elvesztek az iratok, a ruházat és a csurifecskendő. Sok minden megsemmisült.

Községünket 1950-ben Vas megyéhez csatolták, így most már Szombathely megyei és Sárvár járási Parancsnokságához tartozunk és tartozunk.

Télen elméleti oktatások voltak. A gyakorlati foglalkozásokon alaki kiképzésre, kocsifecskendő szerelésre, járási versenyekre való felkészülésre került sor. Sok szép eredmény született ezeken a versenyeken. A 60-as években az elméleti oktatásoknál a politika mellett előtérbe került a TSZ-ek tűzvédelme. Több alkalommal volt parancsnoki értekezlet. A tűzoltók területfelelősök is voltak. Minden évben ellenőrizték a lakóházak kéményeit.

A Répce-menti Kupának is tagjai vagyunk, így minden évben máshol van a verseny.

1984 óta rendelkezünk /Lengyel típusú Zuk/ tűzoltóautóval, ami megkönnyíti munkánkat. 19 földalatti és 6 földfeletti tűzcsappal rendelkezünk. A megjelölt helyek feljegyzése mindenkor megtalálható az autóban.

1993-ban 100 éves jubileumot ültünk. Meghívottjaink között voltak osztrák tűzoltók is. A közös ünnepség meghitt, baráti légkörben az előre eltervezett program alapján folyt le.

A megalakulás óta az alábbiak voltak „PARANNOKAI” A „Bői Önkéntes Tűzoltó Egyesületnek”:

Az alapító: Módy József
Pócza Gyula
Bodorics János
Horváth József

Szabó János
Kocsis Géza
Ginczinger József
BognárFerenc
Östör Ernő

43 évig voltam parancsnok és öt község főparancsnoka. Úgy érzem, hogy a tűzoltók munkáját megbecsülték a falunkban, hiszen minden bajbajutott emberen segítettek. Így vált valóban igazzá: „Ellenségtek, jó barátok házát egyformán védjétek, így lesz boldog a ti szívetek!”

Újjáalakulás:

1993 az újjáalakulás éve. A régi parancsnok Östör Ernő „százados” volt. Az első gyűlésen még nem döntöttek a „Parancsnok” személyéről. A második gyűlésen megválasztott tisztségviselők:

Elnök: Hajós Attila isk.ig.
Parancsnok: Sorinits János
Pénztáros: Németh Ferenc
Titkár: Ginczinger László

Technikai eszközeink:

- 1 db. Legyel típusú Zuk „tűzoltóautó” fecskendővel
- Különböző méretű tömlők: szívó, nyomó, elosztók, sugárcsövek, egyéb tűzoltásra használható szerszámok, védősisakok.

Sajnos, a technikai eszközeink régiek, 1979-es kiadásúak. Bár nagy értékük nincs, de szerencsére ritka igénybevételük miatt ma is jól üzemelnek. Ezen eszközök kicseréléséhez modernebb gépek beszerzése lenne célszerű. Így lehetne a további működést elképzelni. A kisebb értékű felszereléseket pl. tömlőket ki tudtuk cserélni, mivel a régiek elhasználódtak.

Az önkormányzattól minden évben kapunk anyagi segítséget. Ez főleg a gépek fenntartásához szükséges is. Ezen felül kapunk pénzt a „bankszámlánkra” is, de magánszemély is több éve támogat bennünk. /Keresztes István/
A csapat működését nagyban befolyásolja, hogy tűzoltóink közül sokan a falun kívül vállaltak munkát, így riasztás esetén nehéz helyzetben vagyunk. Csapatunk több versenyen is indult. Tűzoltó versenyeket szervezett a „SÁRVÁRI TŰZOLTÓPARANCSNOKSÁG”, illetve a 25 éve folyamatosan megrendezésre került Répce Kupa versenyek lebonyolításában is résztveszünk. A Répce Kupa minden évben más-más helyen kerül megrendezésre, általában jó eredményekkel. Gyakorlatainkat intenzívebben a versenyek előtt tartottuk, de a tél kivételével többször is kipróbáltuk eszközeinket.

Eredményeink:

Sárvár és környéke versenyeken:

Egy 2. hely

Egy 3. hely

Répce Kupa versenyeken:

Két 1. hely

Két 3. hely

Tüzesetek szerencsére ritkábban fordulnak elő, de volt olyan, hogy jelentős kárt is okozhatott volna. Ez 2001-ben a szeméttelen keletkezett, veszélyeztetve a környező fenyő illetve akácerdőt is. Itt egymás utáni napokon 4 riasztás is történt. A csapat csak az állami tűzoltók segítségével tudott résztvenni, mivel saját kismotorunkat vízszertési hely nélkül nem tudtuk használni. Volt egy kazánház tűz, amit sikerült eloltani az államiak megérkezéséig, valamint kisebb avartüzek és egy kazaltűz is előfordult.

Régi tűzoltók:

Östör Ernő	Mosonyi Péter
Bognár Ferenc	Németh Antal
Fördös Ferenc	Németh Ferenc
Giczinget László	Östör József
Horváth Béla	Rozmán Imre
Horváth Ottó	Tamás Imre
Kocsis József	

Új tűzoltók:

/a régiiek csatlakozásával/

Hajós Attila	Rozmán Péter
Soronits János	Szanyi Arnold
Németh Ferenc	Szanyi Tamás
Giczinger László	Ifj. Tamás Imre
Boros József	Rozmán Imre
Giczinger József	Horváth Béla
Haller Péter	Horváth Ottó
Horváth Lajos	Tamás Imre
Kovács Szilárd	Németh Antal
Nagy Imre	Kocsis József
Östör Zoltán	

Célunk:

- A csapat további működése, aktívabb tevékenysége.
- Technikai eszközeink korszerűsítése.
- Riasztási helyzetünk javítása
- Védőfelszerelések beszerzése.
- Gyakorló ruhák becserélése.
- A környező, valamint a Répce Kupa csapataival való még jobb kapcsolat megteremtése.
- Egyesületi tagok létszámának bővítése.

Szép, de veszélyes munkát vállaltak tűzoltóink, de ha továbbra is eredményesen dolgoznak, megérdemlik falunk lakóinak köszönetét és elismerését.

Vöröskereszt

A Vöröskereszt bár nem látványosan, de mindig jelen volt községünk életében. A 30-as években és korábban is Vöröskeresztes segélynyújtó hely létezése bizonyítja ezt.

Dr. Horváth Tibort, a mindenki Tibi bácsiját, aki Bükről, majd Dr. Csák Béla doktor bácsi nevét még most is emlegetik az idősek körében. Menet közben sok segítséget nyújtottak falunk bábái egészségügyi téren. Dala néni sok-sok gyermeket segített a világra. A második világháború után özv. Horváth Istvánné /később Tömböly Lajosné/ Ilus néni folytatta ezt a munkát. A Vöröskereszt karitatív tevékenysége nem lehet kétséges senki előtt.

A 60-as évektől Dr. Kósa Ferenc doktor úr a Vöröskereszt elnöke. Egy ideig egészségügyi dolgozó a titkár. 1967-től Horváth Lajosné tanárnő töltötte be ezt a tisztséget 1974-ig. Tagokat szervező tevékenységbe kezdett. Az úttörőket is bevonta az ifjúsági Vöröskereszt munkájába. A tagok száma: 120. A megyei Elnök Perosa István volt, /korábban „Megyei Úttörőelnök”/ aki elismerte az itt folyó munkát. Horváthné megyei küldöttgyűlésen egy-egy kijelölt témáról a helyi eredményeknek megfelelően számolt be a felkérésére.

A „Tiszta udvar rendes ház” mozgalom megszervezése volt ezen időszak legfőbb teendője. A folyamatosan évről-évre értékelők legnagyobb eredménye volt a sok tábla, amelyet falunk házai kaptak elismerésül. A helyi Vöröskereszt az országos gyűjtésbe is bekapcsolódott nem kis eredménnyel. A legnagyobb elismerésre méltó munka azonban a „véradás” megszervezése volt. Fokozatosan emelkedő számban a véradók nagy tiszteletet vívtak ki maguknak. A sokszorosan vért adók közül sajnos, már csak Karcsics Dezső bácsit említhetem.

A többiekért csak imát mondhatunk nemes cselekedetükért. Példájuk buzdításául álljon itt a ma élők számára az azóta is időszerű kérelem: „Adj vért! A vér életet ment.”

Én 1990-től vezetem a bői Vöröskereszt alapszervezetét mint titkár, amelyet Németh Ferencről vette át. Akkor Kajtár Lászlóné volt az elnök, majd Dr. Kiss Éva. Jelenleg Dr. Bencsik István házi orvos tölti be ezt a tisztséget. A többi környékbéli szervezettel Sárvár város járási szervezethez tartozunk. Minden évben nekik tartozunk elszámolással pénzügyileg és tevékenységünkről is. Az utóbbi években helyileg már nincs más feladat, mint a véradás szervezése, ill. a központilag meghatározott feladatok ellátása. Ilyen pl. a megyeileg kapott élelmiszer-csomag kiosztása. A Béres csepp ingyenes felajánlásának elosztása. Szervezetünk önellátó.

Pénze a beszedett tagdíjakból van, amelynek eleinte 40%-a, ma már pedig 60%-a felett rendelkezünk. Ez eléggé behatárolja a lehetőségeinket. 80 taglétszámmal vettem át a titkári posztot. Jelenleg 70 tagot tartunk nyilván. A tagdíj összege évente 100 Ft., majd 200 Ft. lett. Minden évben van olyan 4 ember, aki ennél magasabb összeggel támogatja a szervezetet. A tagságból 8-10 fő az aktivisták létszáma, akik segédkeznek a tagdíj beszedésében és a véradás lebonyolításában. Minden alkalommal úgy szervezem, hogy senkinek se kelljen a munkahelyét otthagynia, de jó beosztással mindenki el tud jönni segíteni. Az aktivisták: Kocsis Józsefné, Babos Gáborné, Péntek Gyuláné, Nagy Józsefné, Vincze Erzsébet, Tóth Istvánné, Horváth Tiborné az orvosi rendelő részéről és Palzmann Róbertné, aki az utóbbi időben segíti ezen társadalmi munkánkat. Volt alkalom, hogy óvodás gyermekek is segítettek a szendvics elkészítésében. Az óvoda intézményétől pedig hosszú éveken át eszközöket kaptunk kölcsön /pl.: asztal, kosár, kés, kancsó stb./

A 90-es évek elején évente egyszer volt véradás, ahol a véradók száma elérte a 100 főt is. Szervezetünk ezért kitüntetésben is részesült. 5 éve már évente 2 véradás van, ahol a donorok létszáma 40-50 fő. Ez a létszám öt községből tevődik össze. Sajnos, a véradók átlagéletkora elég magas, ezért az időseknek szép lassan abba kell hagyni a véradást. A fiatalságot pedig egyre nehezebb rávenni a véradásra. Az utóbbi években azért mindig akad egy-két fiatal, aki csatlakozik a véradók népes táborához. Remélem, a létszámuk gyarapszik még! Itt szeretnék köszönetet mondani azoknak, akik már évek hosszú sora óta adják oda vérüket a gyógyulásra váró betegeknek: Németh Ferenc, Östör Zoltán, Sümegi Pál, Tóth István, Tuboly László, Vincze Gyula, Hajós Attila a teljesség igénye nélkül.

Vannak olyan véradók is, akik nagyon sokszor adtak már vért, de ma már nem adhatnak, vagy betegség miatt, vagy már nincsenek közöttünk. Nekik is szól a köszönet.

Szerepeljenek itt talán húzóerőként pár fiatal neve, akik most csatlakoztak ehhez a szép feladathoz: Makk Tamás, Horváth Balázs, Sümegi Laura, Kántor Márk, Péntek Ádám.

Természetesen meg kell említenünk azokat a családokat, ahol úgymond tradíció a véradás. Németh Ferenc és fiai Szilárd és Attila, Kocsis József és családja: Tamás és József és felesége Ildikó, Babos Gáborné és fiai, testvérei. Sorolhatnánk még nagyon sok embert. Nekik névtelenül, de annál nagyobb köszönettel tartozunk mi is, akik a szervezéssel foglalkoznak, illetve azok a betegek, akik ennek a vérmennyiségnek köszönhetik életüket.

Szeretem ezt a munkát, és amennyire lehet képességeim legjavával támogatom ezen tevékenységet. 1997. novemberében ezüst éremmel jutalmazták szervező munkámat.

A Vöröskereszt, mint szervezet csak egy kis láncszem a nagy segítő csoportok között, de remélem, ily kicsi közösség is bír tenni valamit az emberekért ebben a rohanó világban, ahol teljesen átértékelődött az emberi jóakarat és önzetlen tevékenység.

Bő, mint „mikroközpont” **/Számvetés/**

1997-ben jött létre a „kistérség”. Központja az 1994-ben ismét várossá lett Csepreg, amely 10 km-re fekszik tőlünk. Bár Bük is alkalmas lenne a várossá nyilvánításhoz, de egyelőre nem kívánja sem a lakosság, sem az Önkormányzat. A zsirai átkelő megnyitása viszont 10 km-en belülre csökkentette mindkettőnek a határállomás távolságát.

Csepreg és Bük mellett kis falunk „mikroközpontnak” számít: részben a körjegyzőség, részben az oktatási és egészségügyi intézmények következtében. Bár töredék anyagi forrással rendelkezik Bükhöz viszonyítva, de tényként könyvelhető el, hogy nem szakadt le községünk a környező településektől.

A lakosság természetes szaporodásának vizsgálata során megállapítható, hogy sajnos, lefelé ívelő, vagyis mínuszt mutat. Ezt érzékeltetik az alábbi adatok is.

Bő lélekszáma:

- 1920-ban 1219 fővel a legmagasabb népességi csúcs volt.
- 1930-ban 1213 fő
- 1946-ban 1200 fő falunk lakosainak száma.

A második világháború óta 40%-kal csökkent.

Így:

- 1970-ben 841 fő
- 1980-ban 723 fő
- 1990-ben 678 fő
- 2000-ben 683 fő

Jelenleg 679 fő községünk lakóinak száma.

A legnagyobb probléma a lakosság fokozatos elöregedése, és a születések számának csökkenése. Sajnos, nagyobb a halálozások száma is, mint a születéseké.

Mivel művelődésünk legfontosabb oszlopa a közoktatás, azért az iskolázottság mértékével mérjük elsősorban kulturális fejlődésünket.

Az 1937-38-as években a tanulók 80-85%-a járt rendszeresen iskolába. 2 tanulócsoporthoz oktatták.

1970-től 6 tanulócsoporthoz folyt a tanítás. 100%-os a beiskolázás – ma is. Ma 8 tanulócsoporthoz oktatják tanulóinkat. A továbbtanulók száma fokozatosan emelkedő tendenciát mutat:

Pl.: 1950-ben 22%

1960-ban 42%

1968-ban 47% a középiskolában továbbtanulók száma.

Ma esetleg 1 vagy 2 tanuló a kivétel, akik viszont ipari iskolában folytatják tanulmányaikat. Egyébként községünk egyike a legműveltebb községeknek hazánkban.

1970-ben még 13 élő pap volt a községből 16 tanító, 15 egyetemet vagy főiskolát végzett, s köztük 11 doktor. Volt köztük tanár, orvos, mérnök, szolgabíró, katonatiszt s egy kormányzógyűrés, táblabíró Dr. Pados Géza személyében. Volt 66 polgárit vagy gimnáziumot végzett szülöttje, jegyző, vasúti postatisztviselők stb.

A lakosság átlagos iskolai végzettsége ma is magasabb a megye falvainál. Ált. Iskola –Óvoda- Napköziotthon működik. A Körzeti Általános Iskola és Óvoda igazgatója Hajós Attila.

A „millenniumi évben” 142 diák tanul, 15 tanár vezetésével.

Az „Óvoda” 57 fős és 4 pedagógussal rendelkezik.

A Napköziotthon 4 csoportból áll.

Az oktatás és nevelés alapfokon folyik. Közép- és felső fokon az iskoláknak megfelelő városokban. Az önkormányzat segíti a tehetséges fiatalokat segítő új kezdeményezéseket, így több főiskolás és egyetemista részére ösztöndíjat folyósít a Bursa Hungarica pályázati rendszeren keresztül, valamint támogatja az Arany János Tehetséggondozó Programban részvevő falunkbeli középiskolást. Van orvosi rendelő. A körzeti orvosunk Dr. Berncsik István. Van betegápoló nővére, védőnője falunknak. Kórház, egészségház, gyógyszertár nincs. Az egészségügyi helyzet javulásához nagyban hozzájárul a tüdőszűrő vizsgálat. Így a magyar betegségnek ismert TBC teljesen tűnőfélben van. A sok kötelező védőoltás különösen nagy előnyt jelent a betegségek megelőzésében. A kisebb betegségeken kívül sajnos, gyakori még a rák.

A lakosság táplálkozása a régi. Szeretik a zsíros magyaros ételeket. Ez az oka, hogy viszonylag hamar megkapják az érbetegségeket. A vegyszeres gyomirtásnál is előfordultak betegségek. Hosszú ideig 2 dolgozó is járt orvosi kezelésre ennek következtében.

A 30-as években még előfordult a torokgyík és vakbélgyulladás – a gyerekek réme. Csák Béla doktor bácsi volt akkor községünk magánorvosa. Az orvosi rendelő és lakás a mai posta helyén volt akkor.

A 60-as 70-es évektől Dr. Kósa Ferenc volt a falu orvosa. Rendelője és lakása a régi főjegyzőlakásban volt.

1980-tól Dr. Kiss Éva doktornő látta el falunk lakóinak gyógyítását. Dr. Kiss Éva rendelője és lakása már az új létesítményben volt.

Foglalkoztatás:

- 1949-ben: 415-en dolgoztak földművelésben, 34-en az iparban, 8-an a kereskedelemben.
- 1960-ban: 326 fő a földművelésben, 62 fő az iparban, 22 fő a kereskedelemben, 8 fő a közlekedésben.
- 1969-ben: a lakóhelyen kívül dolgozók száma meghaladja a 100 főt.

A mezőgazdasági rétegződés 1945 után a földosztással folytatódott. Földet kaptak a nincstelenek és azok is, akiknek csak kevés volt. Így a faluban nem volt már senki föld nélkül. Mégis nagyon nehéz helyzetbe kerültek a parasztok. Különösen az újak, mert a beszolgáltatás és a sok adó teljesen elvette kedvüket a munkától. Ezen időben sokan voltak kenyér nélkül. Sokan felajánlották volna a földet az államnak.

Az 1959-es TSZ-ek szervezésével megalakult az új paraszti osztály. Néhányan az Állami Gazdaságba mentek dolgozni.

A rendszerváltás után változott a helyzet. Ma az aktív keresők több, mint fele:

- 52% a szolgáltatásban,
- 31% az agrárgazdaságban
- 17% az iparban dolgozik.

Munkanélküliség:

A regisztrált munkanélküliek száma: 21

Munkanélküli ráta: 7%

Ellátott: 57,1%

Jövedelempótlós: 14,6%

Ellátatlan: 28,6%

Tartós munkanélküli: 38,1%

Lakáshelyzet:

Számottevő a fejlődés. Majdnem mindenkinek saját lakása van. Az 1945-ben kapott házhelyeken új, modernebb házakat építettek. Az építkezők elsősorban azok voltak, akik sokadmagukkal éltek vagy mások lakásában laktak. Így kezdődött meg az építkezés a mostani Mező, Árpád és Dózsa utcában ahol 16 ház, a falu különböző pontjain a régi házak helyén pedig 42 ház épült. A többi háznál átalakítás, hozzáépítés történt. Többen kész házat vásároltak. Fokozatosan szaporodtak a fürdőszobák és berendezések.

1949-ben 153 ház volt Böben, 1960-ban már 185-re emelkedett.

Ebből csak az iskola emeletes, a többi 1-2 szobás, kevés a 3 szobás lakás. A házhelyek osztása nagyban elősegítette az új házak építését. Azóta minden évben épült 3-4 új ház vagy a régi átépítésével vagy új házhelyen.

A 90-es évektől a Széchenyi és Kossuth utcák folytatásaként a közbezárt Deák utcával szinte egy új lakónegyed épült fel változatos, szép új házakkal. Ugyanígy a Petőfi utca is kiegészült szép 2 utcasorral.

Községünkben 2000-ben már 330 lakás van. A jó lakáshelyzet háttérébe a gyógyfürdő és annak szerteágazó hatásai állnak.

Energiaellátottság: megnyugtató

1945 előtt egyenáramú volt a villamos áram. A Répce vize turbina segítségével szolgáltatva az áramot. Ha kevés volt a víz az, ha sok volt az volt a baj. Petróleumlámpa mellett teltek ilyenkor az esték.

1945 után kapcsolták be a váltóáramot. Gyakorlatilag ma a lakások mindegyike rendelkezik villamos árammal: 220 KV-os jórészt légvezeték.

Pados Róbert polgármester szerint:

„Kis falunk teljes infrastruktúrával rendelkezik. Sikerült kiépíteni a víz, gáz, csatorna, kábeltévé és telefonhálózatot. A kínálgó pályázatokat mindig időben kihasználtuk. Így pályáztunk az iskola építésére, és alanyi jogon a csatornahálózat kiépítéséhez biztosított céltámogatásra. Időben csatlakoztunk a gázprogramhoz, így részvényjuttatásban részesültünk.”

Vezetékes vízzel már több, mint 2 évtizede rendelkezünk. A büki vízhálózattól kapjuk a vizet. Sajnos, hiányzik a vastalanító. A bekapcsolt lakások száma 100%-os. Visszatekintve: a kutak még a 60-as évek közepén az utcán voltak. A Köztársaság téren 3-3 gémeskút volt:

- Baán György – Haller János – Rózsa Lajos bácsi illetve Lökkös Lajos – Mészáros János – Marton Bélák előtt.
- Horváth Viktor – Marton Mária – Varga László és Babos Istvánék előtt a Malomszegben /Széchenyi utcában/.

Egészségügyi szempontból hatóságilag temették be. A meglévők mellett aztán az udvaron új kutakat ástak. Az ivóvíz ekkor még tiszta és egészséges. Sokan még ma is ezt használják. A követelményeknek megfelelő vizet a vezetékes víz adja.

1967-től 4 községre kiterjedő gázcseretelep működik községünkben. Sokat cserélnek ma is palackot.

1994. október 16-án gyűjtötták meg a gázlángot falunkban. Azóta van gázvezeték, így a lakások 71%-át gázzal fűtik.

A csatornázottság még alacsony: 38,6%. A szennyvíztisztító Chernelházadamonyán van, ahová a bői, góri szennyvizet viszik. A tisztító kapacitásának a felét használják ki. Vannak, akik a ház építéskor lefektetett csatornát használják, de kezdenek panaszkodni is, hogy jönnek a problémák velük.

Telefon hálózat:

Bőben a telefonkönyvben nyilvántartottak száma: 220

Rengeteg a mobil telefon.

Kábeltévé:

A kábeltévé előnye a tiszta kép. Hátránya a kevés csatorna. Most vár megújulásra.

Hulladékgyűjtés:

A hulladékgyűjtés megszervezése már 10 éves múltra tekinthet vissza. A PARKOM Bt. gyűjti össze hetente egyszer, pénteken reggel rendszeresen a hulladékot és viszi a Csepreg-Tormásliget közötti lerakóba. Bő kommunális adót vetett ki, így a hulladékgyűjtés kötelező. A részvétel madnem 100%-os. Ennek ellenére sajnos, igen nagy probléma az illegális szemétkerakás. 2001-ben a szemételepen keletkezett tüzet 4 nap után tudták csak megfékezni, amely veszélyeztette az erdő fáit.

Kistérségünk és ezen belül községünk fejlesztésének erőssége a nagyhatású „büki gyógyvíz”. Ennek következménye, hogy jelentős a gyógyturizmus. Falunkban számottevő a szálláshely kapacitás. A fejlesztések középpontjában a turizmus áll. Az utóbbi időben bár csökkenni látszik a turisták száma, de ne feledjük, hogy ma már Bőben több külföldi vett vagy épített új házat, amelyek példaként állnak falunk előtt az építészet és külcsíny terén. Vendégeik számát jelzik, amikor nyári estéket végigsétálnak utcáinkon és szinte ismerősként köszöntenek bennünk. Ugyanakkor szívesen vesznek részt minden rendezvényen és a „Falunapon”.

Kistérségünk fejlesztésének gyengesége: a közlekedés helyzete és a népesség fogyása.

A vasúti közlekedésbe 1913-ban kapcsolták be, amely növelte községünk jelentőségét. A közlekedés jónak mondható. A vonatközlekedés ekkor a lehető legjobb mind Sárvár, mind pedig Bük felé. Míg 1945-ig csak 4 vonat közlekedett a falun át, a 60-as évek végén 18 teszi kellemessé az utazást. Igaz, ehhez nagyban hozzájárult a büki fürdő megnyitása.

Aztán máról-holnapra mindnyájunk nagy bánatára megszüntették a vasútvonalat. Azóta a Volán autóbuszai közlekednek. Sajnos, nem mindig egyeztetnek a MÁV-val. Így gyakran megtörténik manapság is, hogy vagy a vonatról, vagy a buszról késnek le az emberek. A Sopron-Szombathely közötti vasútvonalat átépítve a GYESEV vette át, de most sem jobb a helyzet.

Mivel sűrű errefelé a mellékútvonal, a minősége kívánnivalót hagy maga után. Még kerékpárutunk nincs, de igény van rá. Tervbe vették. Ugyancsak terveznek a Répcére víziélmény-turizmust. Előtérben a lovaglás és a vadászat is. A bői sportpályán megrendezett magas szintű „lóverseny” nagyszámú érdeklődést tanúsító közönsége is alátámasztja az előbbi terv megvalósítását.

Van postahivatalunk. A 60-as 70-es években Koncz Gyula postamester töltötte be ezt a tisztséget. Ma Krajczár Ottó, aki 1984. október 1. óta postamestere Bőnek. Ezek után nézzünk meg néhány a postával is összefüggő adatot:

1970-ben a megyei Vas Népe napilap mellett 6 féle országos napilap, mintegy 20 féle színes lap járt községünkbe.

Ma: a rendszeresen járó hírlapok és folyóiratok szám:

- megyei napilap   145 db.
- országos napilap   20 db.
- országos színes lap   137 db.

1957-ben a Tv megjelenési hőskorában még csak 7 db. volt falunkban. 1970-ben a Tv előfizetők száma: 75. Ma: több házban 2-3 Tv is van. /Ma nem kell Tv díjat fizetni./

A 40-es években 2-3 rádió, 1970-ben már 203 db. Ma: szinte megszámlálhatatlan a különféle rádiók száma.

Nézzük tovább a fejlődést:

- A község legtöbb családjánál megtalálható a 20-tól 100 kötetig terjedő házi könyvtár.
- 1970-ben 8 db. a személyautók száma. Ma: 157 db.
- A gyerekek szinte minden családban rendelkeznek kerékpárral.
- Mosógép, porszívó, hűtőszekrény, egyéb háztartási gépek segítik ma már családjaink legtöbbjét mindennapi életükben.

Nem véletlenül hagytam utoljára falunk „közrendjét”, amely megfelelőnek mondható. Sajnos, az utóbbi időben egy-két kihágás előfordult, de büntettről nem beszélhetünk. Betörés az óvodába, iskolába. Legutóbb az ÁFÉSZ vegyesboltjának ablakát verték be cigarettáért. Legtöbb hiba a rossz és szabálytalan közlekedés miatt történik. Közlekedés áldozata lett Bognár Gyuszi és Nagy Gyurka bácsi. Községünk rendőre Egyed Lajos bácsi volt.

Ma: Németh Zoltán törzsszázlós tompaládonyi lakos a rendőrünk.

Ebben a rohanó világban fokozottan tartsuk be a közlekedési szabályokat! Vigyázzunk egymás testi épségére!

Az összehasonlításokat figyelembe véve, falunk mai fejlődését segítve állítsuk magunk elé a kitűzött cél elérése érdekében a JÖVŐKÉPÜNKET! Ma már tisztán láthatjuk, hogy egyetlen kitörési lehetőség a turizmus. Célunk:

- „Mindenki érezze otthon magát falunkban!”
- A tiszta természeti és kulturált környezet további alakítása.

A számvetés után befejeztük Bő község krónikáját. Most megismétlem újra Illyés Gyulát idézve: „Történelemmé csak az válik, amit le is írunk.” Ehhez hozzájárultak önzetlen segítségük által írásukkal elsősorban azok, akiket név szerint említünk vagy adatokat szolgáltatottak, de hozzájárult kis falunk lakóinak együtt érző szeretete, természetes gondolkodásmódja és jó közösségi szellemisége is.

Ne feledjük el kis falunk történetét! Fiataljainkat kérve ezentúl szívvel- lélekkel jegyezzék fel a falunkban történeteket, hogy a jövő nemzedékének már könnyebb legyen azáltal a krónika folytatása!

Emlékezzünk mindenkor méltóképpen dicső elődeinkre, akiknek neve átragyog az időn és enyészeten!

Tegyük magunkévá és Berzsenyivel együtt ígérjük meg mi is:

„Épít, ront az idő lelke,
Ezer csudát szül, s ismét
Repülő szárnyaival ragad:
A ti érdemetek s mívetek
Élni fog, amíg egy magyar él
A Duna partjain.”

Utószó

„Jövőkönk koronája múltunkban született.”
„A jövő biztonsága a jelenben gyökeredzik”

A „Millennium” alkalmával édes megnyugvással és nemes büszkeséggel tekinthetünk vissza őseikre, akik száz meg száz ádáz csatában ezt a hazát nekünk megszerezték, nagy és véres harcok között máig is megtartották, amelyet nyomdokaikkal megszenteltek, melynek minden rögéhez egy szent emlék fűződik.

Az elért eredményekre visszatekintve, erőt merítve abból készüljünk fel még jobban azokira a népünk és a magunk érdekében is végzendő feladatokra, amelyek mindnyájunkra, főleg fiataljainkra várnak, amikor 2004. május 1-én az „Európai Unió” tagjává válunk.

Ma újra nélkülözhetetlen a hit, az értelem, a politikai bölcsesség ahhoz, hogy 1000 éves államunk, édes hazánk olyan nemzeti vonásokkal kerüljön be Európába, amelyek biztos alapot adnak Magyarországnak és népünk történeti jövőjének.

Végezzük úgy feladatainkat, hogy „Hétköznap európaiak legyünk, hogy vasárnap önmagunk legyünk!”

Felhasznált irodalom

- Beliczky János: Sopron vármegye története
Nagy Imre: Sopron vármegye története /Oklevéltár: Sopron 1889/
v.Házi Jenő dr.: Sopron Középkori egyháztörténet
Payr Sándor: A dunántúli evangélikus egyházkerület története /Sopron 1924/
Felhő Ibolya: Az úrbéres birtokviszonyok Magyarországon
Horváth-Soós: Ősi Sopron megyei nemzetségek
Farkas Sándor: Csepreg mezőváros története /Bp.1887/
Portaösszeírások: 1588-1673-ig /Kézirat, Soproni Levéltár/
Thirring Gusztáv dr.: Sopron vármegye községeinek népesedési fejlődése az utolsó 150 év alatt. /Soproni Szemle 1938/
Briber József: Sopronhorpács krónikája 1994
Adatok: A „Historia domus”-ból
A „Liber Encychianum” c. kéziratos könyvből
Anyakönyvekből / a bői plébnián/
Adatok: Anyakönyvekből
Jegyzőkönyvekből a bői Általános Iskolában.
Nagy Lajos: „Istenért és a népért” Rozmán Alajos élete c. mű alapján
Képes történelem: Az I. és II. világháború története.
+Szőnye Mária: Közigazgatás /1945-1970/
Dr. Vincze György: Bő község, mint közigazgatási központ /1897-2004/
+Mosonyi Mária: TSZ-ek története 1967-ig
Lókkös Endréné: Az ÁFÉSZ története 1970-ig
Kollár Istvánné: A szövetkezet dolgozói, vezetői
Répcelak Központ. Az „Egyesülés” éve 1975.
Nagyné Mosonyi Gizella: A cukrászda
Gróf Istvánné, Balogné Varga Rita: Takarékszövetkezet Bő
Hajós Attila igazgató: Az iskola a számok tükrében /1970-2003/
Diákélet 1993 után
Dr. Galiotti Csabáné: Tovább a fejlődés útján /1984-2003/
+Sarang Ferenc: A falu sportja 1970-ig
ifj. Horváth Jenő: A Bői „Répce völgye” SK további története /1970-től
2003.dec.31-ig.
Forrás: Horváth Gyula, Simon Ferenc
Östör Ernő: Az Önkéntes Tűzoltó Egyesület története 1993-ig
Soronits János: Újjáalakulás /1993-2003/
Makk Ferencné: Vöröskereszt

Adatot szolgáltatott még:

Szabó József és neje

Dan József és neje

Rozmán Imre és neje

Nagy Józsefné postás

Horváth István

Bognár József

Özv. Nagy Józsefné

Vincze Teréz

Özv. Kovács Ferencné

Vincze Imréné

Hercsel László

Tartalom

Előszó

Községünk régi története

- Kiváltságok
- Bő mezőváros pecsétje
- Bő neve
- Küzdelmei
- A jobbágyok helyzetéről
- Bő mezőváros fénykora

„Boldog békeidők”

Az első világháború /1914-1918/

A Tanácsköztársaság /1919/

Élet a két világháború között /1920-1938/

„Amit hoztam a múltból...varázsból”

„Lakodalom van a mi utcánkban”

Népviselő: „Új ruhája készen, holnap ünnep leszén”

Gyermekjátékok: „Játszani is engedd!”

A második világháború /1939-1945/

„Emlékezés” és felszabadulás

JELENKOR 1945-től

Politikai élet /1945-2004/

Közigazgatás /1945-1970/

Bő község, mint közigazgatási központ /1897-2004/

Gazdasági élet /1945-2004/

- TSZ-ek története 1967-ig
- Az egyesülés után /1967-2001/
- Kisiparosainkra emlékezve
- A KTSZ
- Gazdasági vállalkozások, vállalkozók
- Az ÁFÉSZ
- TAKARÉKSZÖVETKEZET BŐ

Templomunk: „Bemegyek szent templomodba”

- A plébánia
- Szobrok
- A temető

Az iskola fejlődésének története

- I. Visszapillantás az 1945. előtti helyzetre
- II. Iskolai élet 1945-1970-ig
- III. Az úttörőcsapat megalakulása, és tevékenysége
- IV. Az iskola a számok tükrében /1970-2003/
- V. A diákélet mozzanatai 1993-tól

Kultúrélet falunkban

- I. Emlékezzünk a régiekre!
- II. Új kultúrélet kezdődött 1945-től
- III. Tovább a fejlődés útján /1984-2003/

A falu sportja 1970-ig, majd 1970-től 2003. december 31-ig

Az Önkéntes Tűzoltó Egyesület története 1993-ig

- Újjáalakulás /1993-2003/

Vöröskereszt

Bő, mint „mikroközpont” /számvetés/

Utószó